

Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

137

Poemele luminii

Lucian Blaga

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
și nu ucid
cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc
în calea mea
în flori, în ochi, pe buze ori morminte.
Lumina altora
sugrumă vraja nepătrunsului ascuns
în adâncimi de întuneric,
dar eu,
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină –
și-ntocmai cum cu razele ei albe luna
nu micșorează, ci tremurătoare
mărește și mai tare taina nopții,
așa îmbogățesc și eu întunecata zare
cu largi fiori de sfânt mister
și tot ce-i neînțeleș
se schimbă-n neînțeleșuri și mai mari
sub ochii mei –
căci eu iubesc
și flori și ochi și buze și morminte.

Je ne piétine pas la corolle de merveilles du monde

Je ne piétine pas la corolle de merveilles du monde
et je n'assassine point
de mes raisonnements les mystères que je croise
sur ma route,
dans les fleurs, dans les yeux, sur les lèvres ou sur les
tombes.
La lumière des autres
étouffe le charme impénétrable qui se cache
au profond des ténèbres,
mais moi,
moi avec ma lumière j'amplifie le mystère du monde –
comme les rayons blancs de la lune
n'éteignent point mais au contraire
avivent l'obscur frémissement de la nuit,
de même j'enrichis moi aussi l'horizon ténébreux
des vastes frissons du saint mystère
et tout l'incompris
devient incompréhension plus grande encore
sous mes yeux –
car j'aime
les fleurs, les yeux, les lèvres et les tombes.

Traducere de **Jean Poncet**, ediție bilingvă româno-franceză, apărută sub egida Jacques André éditeur (Franța) și Editura Școala Ardeleană (România).

<http://scoalaardeleanacluj.ro>

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul XII, Nr. 6 (137), iunie 2016.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Marin Pop, Carmen Ardelean - redactori;

Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința - redactori asociați;

Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Carmen Ciumărnean,

Gheorghe Moga, Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabili de număr: **Daniel Săuca, Daniel Hoblea**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**

Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane”
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editorilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(telefon 0260-612870).

Prețul unui abonament pe o lună este de 4 lei.
Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm
să ne contactați telefonic la redacție.

Sumar

Adrian Alui Gheorghe, Poeme pentru „Caiete Silvane” p. 1

Parodie de **Lucian Perța** p. 1

Viorel Mureșan, Preumblare prin grădina Gutenberg.
„Casa trăită” a pictorului Dan Crecan pp. 2-3

Imelda Chința, De la suprarealism la postmodernism p. 4

Viorel Tăutan, Dilema statornică p. 5

Marcel Lucaciu, Umbra luminii p. 6

Carmen Ardelean, Amelioratorii de gust ai copilăriei pp. 7-8

Poeme de **Alexandru Jurcan** p. 8

Gheorghe Moga, 100 de cuvinte italiene pp. 9-10

Silviu Buzan, Palmetto 361 pp. 11-12

Marin Pop, Preotul Vasile Muste (1795-1874) și
urmașii săi pp. 13-16

Imelda Chința, Cenaclul „Silvania”. Lumi poetice
distincte p. 17

Versuri de **Lavinia Chira** și **Dana Chende** pp. 17-18

Poeme de **Maria Gîrboan** p. 19

Primăvara Poeziei XVI A Költészet Tavasza (II).

Poeme de **Kiss Lehel, Lakatos Mihály, László
Noémi, Marcel Lucaciu, Alice Valeria Micu, Vio-**

**rel Mureșan, Diana Olah, Ion Pițoiu – Dragomir,
Sántha Attila, Simonfi István, Simonfy József,**

**Szűcs László, Doina Ira – Tăutan, Viorel Tăutan,
Bianca Temeș, Thököly Vajk și Weiner Sennyey**

Tibor în traducerea **Simonei Györfi** pp. 20-32

Alice Valeria Micu, Adineaori am apăsător din greșeală...

In memoriam Anamaria Pop pp. 33-34

Varga István Attila, Moștenirea românească a lui Kós
Károly în Sălaj pp. 35-36

Augustin Mocanu, Iordan Datcu – Monografie despre
Petru Ursache p. 37

Simona Ardelean, Filmografiile Simonei. *The Jungle
Book* p. 38

Ioan F. Pop, Texte inutile p. 39

Maria Demble, Biblioteca Institutului Cultural Român
din Viena pp. 40-41

Franciscus Georgius, Literatura de Kredenz pp. 42-43

Daniel Mureșan, Cronica discului. Eric Clapton – *I
Still Do* p. 44

Carmen Ardelean, (De) Ce să (mai) citim? p. 45

Daniel Hoblea, Malaxorul de cireșar pp. 46-47

Daniel Săuca, Leprozar (3) p. 48

Coperta I – **Lucian Blaga**, Eu nu strivesc corola de mi-
nuni a lumii/ Je ne piétine pas la corolle de merveilles
du monde, traducere de **Jean Poncet**

Coperta III – In memoriam **Mihai Dragolea**

Coperta IV – **Liviu Ioan Stoiciu**, Poem pentru „Caiete
Silvane”

Adrian Alui Gheorghe

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

Destine

Am ajuns la poezie
cînd poezia
era pusă să își scrie
cu sînge propriul act de deces
(eventual cu stil,
eventual recunoscîndu-și eșecul)

m-am născut într-o literatură
care e un fel de mamă
care-și sufocă pruncii la naștere,
cu perna,
pentru că nu are cu ce să îi crească

Bazar

Dacă ar ști cititorul
cîtă izmeneală filosofardă
se ascunde

sub ceea ce se numește
îndeobște poezie
pe care el ar trebui să o
cinstească precum o religie
a unui trib
ales

Dacă ar ști cititorul
că surogatele i se vînd ca marfă
poetică,
că este păcălit la metru, la kilogram,
la imagine, la profunzime,
că literatura a ajuns un bazar
în care toată lumea
vrea să păcălească pe toată lumea

Dacă ar ști cititorul cît de chinuți de cuvinte,
cît de neinspirați,
cît de plicticoși sunt prea adesea poeții,
ar pune mîna pe par.

Parodie de Lucian Perța

Adrian Alui Gheorghe

Bazar

(din *Caiete Silvane*, iunie 2016)

Desigur că cititorul știe
cât trebuia, mai ieri, să te izmenești
ca să publici o poezie
în revistele românești,
desigur, culturale,
cum nu puteai fără ceremonii insidioase
îndeobște recunoscute ca legale,

și fără complicitatea, plină de foloase,
a organelor.

Așa că tu, bunule cititor,
frate al meu, chiar și străin,
vei înțelege
de ce ne-am dorit un alt viitor
în care cel puțin
să nu fim păcăliți chiar de lege
și, în care literatura bună,
să ajungă lumii în mână.

Desigur, că și azi mai sunt poeți neinspirați, ăsta-i
necazul,
dar fii politicos cu ei, mult aș vrea,
și nu-i bate cu parul, cum ar fi cazul,
că toți s-ar putea să ajungem așa!

Preumblare prin grădina Gutenberg

„Casa trăită” a pictorului Dan Crecan

Viorel MUREȘAN

Este pentru prima oară când mă încumet să-mi acopăr spațiul tipografic ce mi s-a încredințat comentând un album de pictură. Poate nici acum nu s-ar fi întâmplat, dacă rândurile care urmează nu s-ar sprijini pe două, foarte bine întemeiate, motive. Mai întâi, pictorul Dan Crecan are origini sălăjene, cum vom putea vedea puțin mai încolo, și, în al doilea rând, pictura sa e însoțită, în acest album, de textele, unele mai teoretice, altele amicale, ale unor scriitori cu notorietate care obligă: Oliv Mircea, Ion Mureșan, Aurel Pantea, Alexandru C. Lungu, Gheorghe Pogan, Diana Țuculescu, Ion Sângereanu. Ar mai fi un detaliu esențial și care nu merită, nicidecum, trecut cu vederea: albumul apare la editura bistrițeană *Charmides*, care a devenit una de top prin publicarea câtorva cărți ajunse în scurt timp bestseller-uri, de la *Cartea Alcool* de Ion Mureșan, la *Ploile amare*, capodopera romanescă a lui Alexandru Vlad. Risipite printre reproduceri color după numeroase tablouri, găsim și câteva date ce schițează un lapidar *curriculum vitae*: Dan Vasile Crecan / Data și locul nașterii: 25 aprilie 1955, Bălan – Sălaj / Studii. 1970-1974, Liceul de arte plastice, Cluj / 1976-1980, Institutul de arte plastice și decorative „Ion Andreescu”, Cluj / Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, membru al A. I. A. P. UNESCO. / 1980-2006: Textile designer la Fabrica de covoare din Alba Iulia – februarie 2005-ianuarie 2011, Președinte al Filialei Alba a U. A. P. R. / Expoziții Personale: 1996, 1988, 2005 Galeria de Artă Alba Iulia, 2006, Galeria de Artă „Passepartout”, Sibiu/2007, Biserica evanghelică Sebeș, 2008, Galeriile „Trinity”, Alba-Iulia, 2015, Framm `s Alba Iulia. Urmează o acoladă de peste douăzeci de expoziții colective, din țară și din străinătate, la care a fost parte, începând cu Bienala tineretului București, 1982 și încheiată, undeva, după anul 2012.

Vorbind despre o carte aniversară, distingem în structura ei trei secțiuni complementare: textele omagiale, fiecare în trei limbi (română, engleză, franceză), opera picturală în reproduceri și un album fotografic. Textul cu cel mai sporit indice analitic ni se pare acela din deschiderea albumului, *Farmecul intimității*, semnat de Oliv Mircea. Criticul de artă remarcă lirismul vieții și bogăția psihologică și senzorială din pânzele lui Dan Crecan, stabilindu-i și precursorii imediați. Frazele critice strâng laolaltă și împrăstie sensuri, ca într-un joc cu mărgelile de sticlă: „Soluția lui Dan Crecan de a aduce la lumină obiecte domestice umile,

flori, fructe, piese de mobilier, colțuri de încăpere, imagini care se văd prin fereastră, interioare și exterioare de încăperi și pe de altă parte insistența cu care ne prezintă obscurități misterioase sau altele «numinoase» ale aceluiași loc poietic, îi dau pictorului posibilitatea de a-și individualiza iconosfera și de a pune în joc un sunet propriu, inconfundabil. «Muzica» tablourilor lui Dan Crecan pare a se înrudi cu cea a alămurilor din concertele lui Josef Haydn” (p. 7). La nivel pur teoretic, criticul îi stabilește pictorului un profil de idee plastică, după ce ne previne că în străfundul ființei sale artistul e un citadin: „Dan Crecan este un suprarealist în aceeași măsură în care este un realist și un magic ale cărui interioare și ceruri farmecă și des-cîntă în aceeași măsură” (p. 8). În sfârșit, exegetul găsește, pentru temele lui Dan Crecan, să le cuprindă împreună, cea mai fericită metaforă critică: „«casa trăită» nu un paralelipiped inert în timp ce spațiul locuit și personalizat transcende spațiul geometric. Transpunerea ființei casei în valori iconice produce metaforizarea care descrie acele realități psihologice care îi permit omului să iasă din singurătate și să fie cel care produce o realitate vizibilă și tangibilă care marchează o biografie” (p. 9).

Ion Mureșan intuiește, într-un articol intitulat *Desenul din palma artistului*, și insistă pe importanța primordială a culorii din aceste tablouri. De asemenea, orientează privitorul să descifreze într-o cheie creștină lumea formelor și simbolurilor de aici. Alexandru C. Lungu definește pictura lui Dan Crecan cu un termen ivit ca o necesitate pentru pictura flamandă, *stillleven*, odată cu apariția naturilor statice. „Viața în nemișcare” ar fi, după el, un atribut definitoriu al pictorului. La rândul său, Diana Țuculescu răscolește personajele din tablouri, descoperind portrete în efigie, portrete din profil ori personaje simbolice, pe care ni le relevă cu admirabilă intuiție critică. Ea ridică o întrebare, iar răspunsul sintetizează o întreagă poetică: „Oare cum își alege temele și ideile Dan Crecan? Mai întâi refuzînd: nu – abstracției spirituale și formale, nu – simbolurilor însuflețite livresc, nu cochetelor disimulări metaforice și, mai apoi, spunînd da picturii pur și simplu. Pentru că acest pictor are capacitatea, una îndelung, tenace exersată, de a plăsmui în intimitate, la început pe filonul tradiției, pe nobila traiectorie artistică a lui Pătrașcu și Corneliu Baba, hibridați, cu urme de Chagall, precum Ștefan Câlția în tinerețe” (p. 22). Ion Sângereanu e prezent cu o alocuțiune

prilejuită de o expoziție personală din 1996. Ceea ce remarcă Gheorghe Pogan ține de esența artistului; vizuina din pânzele sale. Cel ce încheie șirul articolelor aniversare este Aurel Pantea, cu referiri exacte, atât la tehnicile artistice, cât și la conținutul ideatic al picturilor: „Asta face pictorul, celebrează fragmente din real pe care le selectează privirea, conducând privitorul spre o stare sărbătorească. Crecan are devoțiune pentru fiecare parte a lumii, care îi cade sub privire. Nu e de ajuns să spui că e un colorist remarcabil. Jocul culorilor din tablourile sale e produs al unui suflet dominat de religiozitate în raport cu realul” (*Culorile – coduri enigmatice ale lumii*, p. 47).

Introducerea în albumul lui Dan Crecan se face prin ceea ce am numi latura livrescă a picturii sale: imaginea bibliotecii, cuprinzând cărți, coloane de cărți pe verticală, carte veche, ba chiar „cărți nescrise”. În chip simbolic, instaurând o atmosferă vetustă, printre rafturi zace o revolută mașină de scris, având alături rudimentare călcătoare cu jar, pașnicul mojar, ori vechea lampă cu petrol. Și, pentru o mai împăcată armonie, se remarcă printre cărțile, nu foarte ordonate, ale bibliotecii, prezența unui crucifix de lemn, aducând simbolistica jertfei în creație. Însă, de departe, cea mai consistentă e tema casei țărănești. Instruit de sălașul, de acareturile și de toate lucrurile trebuincioase unui bun gospodar, Dan Crecan a dobândit convingerea, dacă nu cumva s-a născut cu ea, că omul are cu acestea o relație elegiacă, de ființă de fum, împreună cu ele trecătoare. Universul rustic e perceput în detaliu, începând cu poarta de la intrare, mai întotdeauna de lemn, solidă și barocă, continuând cu cerdacul, cu nelipsitul car, în variantele *Car roșu* sau *Un car pe cer* și ajungând la târnațul de care, de obicei, atârnă buchete uscate de plante. Peretele, în interior, împodobit de farfurii decorative de lut, e, pe din afară, de culoarea unui cer adânc de toamnă, albastru denumit în limbajul locului „mândrămărie”. Nu lipsesc dulapurile săsești, baroce și ele, ori lada de zestre. Ușa, asociată cu fereastra, reprezintă singure o temă de sine stătătoare. La rândul ei, grădina, ne deschide o altă mare arie tematică, cea a naturii.

Pictorul lucrează „en plain air”, ceea ce îl ajută să-și adâncească relația cu culoarea. Grădinile sale, dar și pădurile, dealurile, câmpul, luminișul, încărcate de materie cromatică, se remarcă prin absența totală a ființelor umane. De aceea, pictura de peisaj a lui Dan Crecan e brăzdată de un lirism apăsător. Detaliul abundent, jocul luminii și al umbrei, ne sugerează că pictorul preferă un anotimp solar, poate cu o excepție, două. Așa este o pădure de mesteceni, care parcă se pregătește pentru o solemnitate, așteptând focul ce s-ar putea ridica de pe stratul gros al frunzelor căzute. Chiar dacă un tablou se intitulează *Sărbătoarea câmpului*, bucolicul este evitat de o încordare dramatică a culorilor, aflate mai întotdeauna într-o dinamică îngrijorare. În *Grădini*, aceeași lipsă de veselie, interesând doar grădina ca spațiu geometric, ca formă situa-

tă într-un anume fel față de un acaret sau un obiectiv locuibil. Acvaticul e în măsură să imprime pictorului o notă impresionistă, deși la el se simte o bună asimilare a curentelor artistice de după impresionism. Albastrul întunecat al apei, peștii, extrași parcă din niște „naturi statice”, barca pe care se așază, gânditoare, niște păsări, insula, podul, pe toate acestea le regăsim în compoziția fără figuri umane. E prezentă însă mintea și mâna creatoare, care impune unei lumi aflate în căutarea formei un sens antropocentric. Acest fapt e și mai vizibil în buchetele sale de flori și ierburi de câmp, care îl apropie, oarecum, de pictura lui Marcel Lupșe, consacrată aceleiași teme. În timp ce, la acesta din urmă, floarea de leac e puternic personalizată, eventual, pe fundalul unui monument funerar, la Dan Crecan ea tinde să se piardă în anonimatul unei grinzi a casei de la țară. Buchetul de plante puse la uscat face legătura între formele vieții vegetale și obiecte. Cu alte cuvinte, este viața pe cale de reificare. Trecerea de la formele vieții vegetale la obiectul confecționat e drumul de la simbol la alegorie.

Alunecarea din profan înspre sacru se produce insinuant, ca în biografia socială, odată cu înaintarea în vârstă. Praporii transgresează puterea unor simboluri religioase, devenind sinteze ale unui permanent schimb de priviri fugare între divinitate și om. Numeroase dintre simbolurile profane sunt resemantizate, de data aceasta, într-o ordine mistică: peștii, păsările, scara, crucea florală, pâinea, paharul pe cale să se transforme în pocal și tot așa, până ajungem la legiunile îngerilor. O tendință de abstractizare se poate constata spre finalul albumului. Iar Marcel Brion ne învață că abstractizarea în artă înseamnă o nouă apropiere de divin. În timp ce pictura lui Dan Crecan se abstractizează, transcendentul poate să fie reprezentat prin aproape orice formă: pește, pasăre, figură umană sau forme de relief stilizate. Mai ales păsările par, ori chiar sunt, supranaturale. Într-un tablou, monumentul natural de la Lancrăm, Râpa Roșie, e văzut dintr-o casă țărănească, unde atârnă din tavan, alături de legăturile de flori uscate, icoane amestecate printre ardei înșirați pe ață printre care se încurcă și păsări albastre. Formele umane, surprinse singure în rama tabloului, sunt simple alegorii, având ceva greoi în figură, ca niște personaje de comedie dialectală.

Perioada 2000-2006 este una distinctă în evoluția pictorului, fiind marcată de prezența tapiseriilor. În noua tehnică de execuție regăsim același artist mănât de tendința creatoare de a reproduce obiectele care îl înconjoară. Cu observația apăsătoare că, în ilustrarea vieții spirituale, el inventează semne în locul obiectelor, făcând din ele simboluri. Tapiseriile lui Dan Crecan armonizează ingeniozitatea ivită cândva în atelierile flamande cu meșteșugul decorativ de la noi. Acest album ne vorbește convingător nu numai despre un important artist figurativ, ci și despre condiția și statutul actual al cărții de artă.

De la suprarealism la postmodernism

Imelda CHINȚA

Pe linia lui René Magritte în pictură sau André Breton în poezie se înscrie actualul volum al poetului orădean Gheorghe Vidican, *Urma lui Ulysses*, apărut la Editura Junimea, Iași, 2016, cu o prefață semnată de Paul Aretzu. Așadar, ne aflăm în fața unei scrieri care se poziționează pe direcția suprarealismului în artă, o încercare de reconciliere a visului cu realitatea pe traiectoria lui A. Breton. *Urma lui Ulysses* este un op conceput pe tematica dintre aparență și realitate, mizând, la nivelul conținutului, pe deconstrucție și fragmentarism. Poemele se circumscriu *Imperiului luminilor* lui Magritte, tonul este unul de revoltă împotriva realității și surprinde ideatic dualitatea timpului, ziua și noaptea coexistă în poemul vidicanic: „în ochii lor licăresc răsăritul și apusul/ (...)/ un fir de întuneric stă să spânzure lumina orbilor” (*În fiecare zi*).

Gheorghe Vidican își asumă o libertate creatoare, poezia este mister, e copleșitoare, aproape năucitoare, realizând combinații absurde, traducând un joc al hazardului, al gândirii, al nuanțelor și contrastelor.

Volumul este construit simetric, se deschide și se închide cu poeme intitulate *Urma*, devenită obsesie a artistului. Sentimentul transmis este de însingurare, de izolare: „împachetează mirosul de pâine/ mucegărită”, „mi-ai închis inima în măseaua ta de minte”, „în sanatoriu suntem în siguranță”, „atâta pustietate în zborul porumbelului”. Poemul se distinge prin inventivitate stilistică, asocieri neobișnuite în manieră stănesciană: „tălpile aerului/ nichita/ noduri și semne/ urma”.

Marile teme sunt reluate; existența ca trecere, ca evanescență este abordată într-un registru inedit: „urmele noastre trec prin păsări/ devin urme de păsări”, privirea este dinspre exterior spre interior: „cresc în delicvenții urbei/ fuga de tine în tine însuși” (*Urma*). *Urma* devine un leitmotiv și este conotată distinct, poetul reconstituie, prin creație, urma trecutului. Ludicul este grav, pe alocuri ironic, iar erotismul este un amestec de senzorial și rațional: „facem dragoste cu urmele altor femei/ coapsele lor sunt mirosul/ uitate în jacheta ta roz/ în loc de iertare îmi ceri urma/ adună-mă/ învelește-mă în rochia ta/ lasă-mi tălpile să fugă din sângele tău/ îți dai duhul sărutându-mi urma/ întunericul de staniol al plăcerii” (*Urma*). Motivul „ochiului orb” revine, însă nu mai are semnificația din volumele anterioare, acum ermetizarea discursului pare a fi căutată, voită, poezia traversând un „proces de tehnicizare”, este, în esență, o poezie-experiment: „focul șemine-

ului șchiopătează foamea săracilor/ ochiul orb degete/ umple urma cu greieri” (*Culoarea violetă a ierbii*); „buzele ei fac gargară cu ochii plini de foc ai cobzarului/ clăbucii evolventici ai felinarului și-au prins mâinile” (*Mirosul berii*); „ochii degetelor/ pe ceafa groasă a nopții/ pune căpăstrul/ să poată struni herghelia” (*Ochii degetului*).

În spatele unui discurs încifrat, se pot desluși poeme epidermice, stări combustie, trăiri vitriolante: „cu trupul tău tatuat/ vii în fața lor dezgolită de mine/ îți dezbraci de uitare trecutul/ urme de sărut/ hoinăresc prin sânii tăi plini de felinare”.

Preferința pentru versul heraclitian rămâne o constantă, poemul vidicanic este ca un fluviu care acumulează în aval experiențe, amintiri, neliniști și tristeți: „din chipul tău curg raze de soare/ un răsărit închipuit de călăreții care trec prin tine/ mă ademenește luminișul pântecului/ ard tălpile tale transformate în soare” (*Urma soarelui*); „o curgere lină cu iz de clevețire/ octombrie/ se lasă greu prin sita deasă” (*Octombrie*). Dimensiunea kantiană a viziunii poetice se conjugă cu imaginea escatologică a universului în descompunere: „pe cer/ o pată de moarte roșie/ în loc de raze ochi mahmuri/ goliți de oameni” (*Urma soarelui*); „sparg cerul razele lunii/ noaptea oamenii se cunosc după pipăit/ ochii degetelor au formă de biserică/ liturghii de înstrăinare pe buzele lor/ bărbații poartă greutatea luminii în barbă” (*Ochii degetului*).

Gheorghe Vidican ocolește lirismul direct și recurge la intertextualism prin intermediul căruia caută un „absolut himeric al textului”: „în hamac pruncul se scaldă în lacrimi/ spală urma lăuzei/ în cuvinte/ inima dă sângele născătoare de fiu” (*Ficțiune*); „urma/ ademenește păsările aspirante să devină păsări de pradă/ se răcoresc în călcâiul lui achile” (*Urma*); „controlată prin buzunare de oameni plini de interese/ pecunia-re/ o repetiție generală pentru izgonirea din rai a lui adam/ și a evei” (*Rugul sălbatic*).

Poemele din *Urma lui Ulysses* evidențiază un hedonism vizual, deopotrivă tactil și auditiv, menținut de permanentul contact cu exteriorul: „se sprijină de buzele tale/ urma buzelor mele”; „între tăcere și șoaptă se aude cântecul instrumentelor/ de tortură”; „buzele tale dăruie teoria cunoașterii/ zgomotul sărutului imită bătăile inimii”.

Gheorghe Vidican se reinventează de la o apariție la alta, se tehnicizează, reducând, pe alocuri, nivelul estetic al volumului. Cu toate acestea, autorul rămâne o voce interesantă a peisajului liric contemporan.

Dilema statornică

Viorel TĂUTAN

(Continuare din numărul 136/mai 2016
al revistei „Caiete Silvane”)

După cum afirmam în prima parte a prezentei recenzii, Virgil Diaconu stârnește strategic apetența cititorului, interesat (sau doar curios) de postmodernism, rezumând opiniile cunoscuților teoreticieni americani ai literaturii, Harold Bloom și Ihab Hassan. Cred că este necesar să detaliez pentru a valida provocarea lansată prin afirmația de mai sus. Două sunt temele pe care le dezvoltă cei doi cercetători: **Canonul** literar și **Postmodernismul** literar.

Harold Bloom, profesor Sterling la Universitatea Yale, USA, definește canonul în cartea sa **Canonul ocidental**, apoi îl discută în funcție de două principii estetice fundamentale-constitutive, **stranietatea** și **anxietatea**. Conținutul teoriei sale (sintetizate pertinent pentru cititorul român de către autorul masivului tom prezentat aici) se sprijină pe câteva idei structurale, precum: definirea conceptelor **Stranietate** și **Anxietate**, asocierea acestora în **Poetica „anxietatea influențelor”**, urmate de **Anxietatea influențelor literare și continuarea tradiției** și de asumarea inovației în fața **Criticilor poeticii „anxietatea influențelor”**, criticul și teoreticianul american revine la definirea **canonului operei literare și canonul de opere al culturii scrise**, sprijinindu-și afirmațiile pe o listă de 26 de scriitori americani **canonici**.

Pe de altă parte, Ihab Hassan, profesor la Universitatea din Wisconsin-Milwaukee, acceptă, în lucrarea sa **Sfârșirea lui Orfeu. Spre o literatură postmodernă**, cu propriile-i argumente, existența controversatului curent, reprezentat prioritar în literatură. Pentru a-l diferenția de literatura modernă, acesta găsește câte 33 de trăsături definitorii. La un nivel superior al percepției discursului intelectual este cunoscut conceptul hassian de **indeterminanță**, substantiv compus prin sudare formală: **indeterminare** (acceptată ca **tendință**, dar și ca **referent**) și **imanență** (tendință centrală configurată de două trăsături contraracărând indeterminarea estetică). Percepând corect argumentele hassaniene, Virgil Diaconu se întreabă „dacă operele literare postmoderne pot fi într-adevăr indeterminante [...] adică pot fi poeziile, prozele, dramele, comedile postmoderne, într-adevăr, nonestetice și estetice în același timp (?)”. Ceva mai încolo își răspunde cu atitudinea categorică a criticului sui-generis: „Valoarea și nonvaloarea, esteticul și non-esteticul nu locuiesc și nu pot să locuiască în același timp o operă literară [...] Opera literară nu poate fi indeterminantă, adică”.

După upercutul teoretic și critic (nu doar un violent croșeu, cum afirmam în prima parte a recenziei), aplicat susținătorilor teoriei confuze a poeziei (literaturii) optzeciste ca singură și autentic postmodernă în literatura

română, Virgil Diaconu include cărții sale toate răspunsurile găzduite în paginile revistei **Cafeneaua literară** (al cărei director fondator, repet, este) la **Ancheta** privind tocmai acest aspect literar debutat la noi pe la sfârșitul deceniului al șaptelea și începutul celui de-al optulea ale secolului trecut. De la senzaționale avalanșe retorice (vezi Mircea Bârsilă, Marian Victor Buci, Ștefan Ion Ghilimescu, Ion Pachia-Tatomirescu, Valeria Manta Tăicuțu ș.a.) rod al preocupării și, intuiesc, al lecturilor aprofundate ad-hoc, la replici sobre, datorate abilității de-a sintetiza esențialul (gen Gheorghe Mocuța, Ioan Moldovan, Felix Nicolau, Daniel Săuca etc.) și, în fine, răspunsuri scurte și acute presupunând, cel puțin aparent, două atitudini: lipsa interesului față de atari teoretizări, de tipul celor datorate lui Șerban Foartă, Alexandru Petria și Radu Ulmeanu, pe de o parte și exprimarea succintă a plasării pro- sau anti- optzecismului exclusivist, pe de alta, din partea domnilor Ionel Bota, Cristian Bădiliță, Florentina Dalian, Octavian Doclin, Daniel D. Marin, Nicolae Prelipceanu, Nicolae Silade. Dacă ar fi trebuit să realizez o statistică, aș fi ajuns la o balanță înclinându-se evident în favoarea preopiniențelor aflați în opoziție cu afirmația unora dintre scriitorii optzeciști (oarecum infatuată) că ar fi singurii inovatori-practicanți ai așa-numitului postmodernism în literatura română din a doua jumătate a secolului douăzeci. Iată, spre exemplu, doar câteva generice extrase din răspunsurile participanților la anchetă, menite să illustreze afirmația de mai sus: „*Mie îmi place pur și simplu poezia bună*” (Liviu Antonesei); „*Optzeciștii au beneficiat de multe vuvuzele critice aservite*” (Cornel Antoniu); „*Estetica și producția optzeciste nu sunt decât o prelungire a esteticii marxiste*” (Cristian Bădiliță); „*Se continuă impunerea aceluiași mesaj: cum că fără optzecism literatura română ar fi riscat să rămână anchilozată*” (Ion Beldeanu); „*Tam-tamul care se face pe marginea generației optzeciste mi se pare uneori fals și chiar caraghios*” (Radu Cange); „*Nu cred prea mult în acest concept al postmodernismului*” (Ion Cristofor); „*Ca orice modă, și postmodernismul a dispărut pe neașteptate*” (Gellu Dorian); „*Postmodernismul, mai către noi*” (Gheorghe Grigurcu); „*S-a transformat cumva Cenaclul de luni în Școala de literatură «Mihai Eminescu»?*” (Emilian Marcu); „*Nu cred că poezia optzecistă este principalul – dacă nu singurul – sistem de referință*” (Ioan Moldovan); „*Dacă nu-i poezie, degeaba-i postmodernă*” (Nicolae Prelipceanu); „*Promovăm în afară poeți cunoscuți, nu valoroși, poeți de luni, nu de toate zilele*” (Nicolae Silade).

În concluzie, consistentul tom redactat de poetul și eseistul Virgil Diaconu se impune prin asumarea de către autor a reușitei încercări de-a sintetiza în spirit analitic, perceperea de către literații români a unor teorii aparținând unor cunoscuți teoreticieni străini, precum și adaptarea acestora la condiția literaturii române.

Umbra luminii

Marcel LUCACIU

În pofida unor veacuri mercantile și meschine, Poezia a recuperat, mereu, primordiala inocență pierdută, starea de cântec și clarul de inimă grație acelor „zânatici” înflăcărați care au slujit-o ca pe o regină. Nu este vorba, aici, despre lirica zgomotoasă, absconsă ori alambicată, ci despre cvasiuitata Poezie originară, văzută ca un ceremonial al rostirii curate; o Poezie pe cât de simplă, pe atât de profundă.

Originară din Botești, județul Neamț, Maria Pal s-a stabilit pe meleagurile clujene după absolvirea Facultății de Istorie-Filozofie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” (1974) și a cultivat, încă din tinerețe, versul ceremonios, chiar dacă debutul editorial cu *Nesomnul metaforei* (1999) s-a produs, târziu, la 51 de ani. S-au rupt, apoi, zăgazurile lirice și au văzut lumina tiparului multe alte volume, autoarea dovedind o ritmicitate impresionantă, dacă nu cumva debordantă: *Preludiu pentru tăceri* (2000), *Străpuns de negăsire* (2000), *Cuibul flăcărilor* (2000), *Tristeți nimbate* (2001), *Între două bătaii de secundă* (2001), *Măsura cenușii* (2002), *50 de poeme* (2002), *Ore de umbră* (2004), *Dincolo* (2005), *Măști de opal* (2006), *O carte răsfoită de vânt* (2008), *Cu lumina în palme* (2009), *Cărări spre niciunde* (2010), *Recviem* (2011), *Pasărea greier sau pseudonimul unui poet* (2012), *Cheia* (2013).

Extrem de bine articulat din punct de vedere tematic și stilistic, noul volum de versuri (*Noapte în oglinzi*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015) vizează o lume dezumanizantă, are o alură existențială și se constituie într-un monolog apocaliptic, uneori melancolic, alteori, plin de revoltă: „nemișcat sub grindină ca o piatră de granit/ stingher ca butucul lângă stiva de lemne// constăți că gingășia nu mai are gingășie/ tandrețea s-a sinucis demult în așternut/ mâinile curioase au înlemnit/ iar lumina din priviri a dat colț pe altă planetă” (*Pentru mine*). Persistă o anumită evlavie a singurătății aspre („o nesfârșită singurătate de diamant”), filtrate de o conștiință trează care știe că Poezia e doar un balsam pentru suflet și nu antidotul răului. Duioase și solemne, poemele se construiesc, firesc, fie printr-o succesiune de notații, fie prin intermediul unei confesiuni înfrigurată și dezabuzată ce se transformă, treptat, într-o pledoarie a ingenuității netrucate, a frumuseților efemere (de aici, laitmotivul fluturilor): „în acest veac unde se vinde tot la tarabă/ moaște clonate aureole defecte rugăciuni scoase/ din uz/ cruci pe care stau țintuite cuvintele// tu vrei să readuci fluturii în brațele nopților/ fără lumini/ să operezi tristețea din frunzele colorate de toamne/ să

transplantezi fiecărei pietre câte un surâs/ când trec peste ele picioare desculțe” (*Se prelinge*).

Întunericul sau noaptea, umbra, stelele și oglinda sunt motivele recurente ale unei lirici romantice prin viziune, dar expresioniste prin intensitatea expresiei, prin exacerbarea vieții interioare, a spaimelor și neli-niștilor abisale: „stelele din univers sunt sechestrate pe viață/ iar cometele au rămas fără cozi// devenit marionetă într-un joc absurd/ colecționezi păduri albastre păsări verzi/ oceane purpurii// pictezi tablouri neverosimile/ în timp ce poemele tale sângerează cumplit/ în întunericul din inimi” (*Colecționezi*). De altfel, majoritatea creațiilor lirice mizează deopotrivă pe tensiunea semantică și câmpul semantic generate de cele două cuvinte („întuneric” și „lumină”), respectiv pe contrastul dintre răceala afectivă sau întunericul din afară și flacăra veșnic întreținută sau lumina dinăuntrul ființei poetice. Oarecum paradoxal, gravitând printre visuri și iluzii, „planeta din inimă” e străjuită de întuneric și de oglinzi mioape, dar întunericul nu este decât umbra luminii din noi...

O mare parte dintre aceste pasteluri intelectualizate se remarcă prin caracterul lor aforistic („nimeni nu poate sta în foc fără a fi mistuit”), prin subtila plasticizare a unor cuvinte abstracte („diminețile stau chircite în pat de durere/ și urlă-a pustiu”), prin tăietura fină a versului („zornăie suferința ca monedele turnate într-o/ găleată metalică”).

Dincolo de inflexiunile *Cimitirului stelar* al regretatului Ion Caraion („e noapte-n oglinzi/ cu stele nebune/ ce se sinucid rând pe rând/ într-un mare târziu”), de reminiscențele suprarealiste, abia perceptibile, ce amintesc de tablourile lui Salvador Dali sau De Chirico („pictezi pe pleoapele nopții ochii unui soare/ trezit de un flaut”), nota de originalitate a recentului volum, semnat de Maria Pal, o conferă naturalețea confesiunii, sensibilizarea lumii obiectuale și – nu în ultimul rând – foșnetul catifelat al versurilor rafinate, reflexive și cerebrale, în penumbra cărora poate fi întrezărit un suflet ales și delicat, ultragiât de (e)terna tranziție glacială.

Vocea Transilvaniei®

Amelioratorii de gust ai copilăriei

Carmen ARDELEAN

Fetița care se juca de-a Dumnezeu,
Dan Lungu, Editura Polirom

Există cărți care s-au remarcat prin tramele memorabile sau prin diegeza singulară; altele au rămas în istoria literaturii prin scriitura desăvârșită, prin stilul elevat. Cel mai recent roman al unuia dintre cei mai traduși și premiați prozatori români contemporani, director al Muzeului Literaturii Române din Iași și conferențiar doctor al Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Sociologie, se distinge tocmai prin absența celor două aspecte care au propulsat, de-a lungul timpului, opere literare, contrariind cititorul avisat.

Fetița care se juca de-a Dumnezeu, semnat de Dan Lungu, literarizează drame contemporane devenite loc comun, prezintă tipologii umane reprezentative perioadei postdecembriste, totul cu un limbaj frust, firesc. Cu toate acestea, romanul îl consacră pe autor, aș îndrăzni să spun, nu ca fin observator, ci, mai degrabă, ca observator total, ca psiholog/sociolog experimentat, care sondează profund și periculos de atent palierul ființei umane, care înțelege și transpune mentalități – de la cea infantilă, predominant ludică, la cea a vârstei adulte/adulterine sau cea a senectuții. De fapt, care jalonează, discret, destine.

Nota distinctă a romanului e dată de arta narațiunii, căci romanul pare să limiteze evenimentialul la maximum, supralicitând senzația, percepția, retrospectiva, rememorarea. Trecutul e mai actual decât prezentul în mintea și în sufletul fiecărui personaj, iar viitorul e, în mare măsură, tribut ar celuiși trecut. De cele mai multe ori, senzația cititorului e că, în ciuda celor trei ani pe care povestea îi prinde între paginile sale, viața nu curge firesc, spre înainte, ci e înghețată, blocată, ba într-un trecut idealizat, ba într-un viitor utopic. În mod paradoxal, personajele lui Dan Lungu nu reușesc să-și trăiască prezentul, să se dezvolte, să evolueze, pentru că existența lor e sub semnul așteptării: fiecare așteaptă ca viitorul să devină un trecut cu un nivel de trai superior, fiecare crede că prețul fericirii se calculează la cursul valutar. Și, în ciuda acestor constante ale mentalităților, interesant e faptul că, deși membre ale aceleiași familii, personajele trăiesc pe paliere diferite, ridicându-și, parcă, odată cu fiecare experiență comună, un zid pe casa scârilor.

Inedit este și talentul autorului de a „locui” extrem de credibil în personajele-copii și în personajele feminine, de a înțelege și dezvălui psihologia, mentalitatea acestora, de a identifica mecanismele interioare ce declanșează traume sau comportamente deviate. Drama pe care zeci de mii de români au trăit-o după revoluție, cauzată de mirajul unui trai mai bun, de mi-

rajul câștigului rapid și consistent în Occident, e analizată dintr-un complex de perspective: a copilului rămas în grija bunicilor sau a celui care alege compania tatălui rămas în țară, ignorându-și total sora și îndepărtându-se de bunici, a soțului care traversează crize existențiale, depresii, a prietenilor de joacă ai copiilor care trăiesc, la rândul lor, drame similare, a colegilor care din răutate și din invidie, alimentate constant de părinți, accentuează tragismul situației, a bunicilor care încearcă să păstreze un echilibru, să compenseze absențele din viața nepoților. Nici perspectiva occidentalilor asupra acestui fenomen al imigrării nu e ignorată, iar meritul scriitorului e de a fi depășit profilul deja clasic al românului zilier în Italia și de a fi construit personaje cu o percepție realistă, detașată de subiectivitate, precum Nona.

Aparenta simplitate a tramei romanului e dată de recurența situației din incipit: problemele financiare ale unei familii par să-și găsească rezolvarea după plecarea Letiției Varzaru, mama Rădiței și a Mălinei, în Italia, după o încercare eșuată de redresare a situației prin mutarea temporară în casa părinților săi. Șomajul soțului, fost inginer, prea orgolios pentru a se reorienta profesional, salariul de educatoare, insuficient nevoilor familiei o determină să lase în urmă o familie care va trăi transformări profunde. Capitolele, care alternează viețile devenite paralele, cea a mamei și cea a familiei, excelează prin eterogenitatea confesiunilor, prin asumarea extrem de credibilă a stărilor intense și atât de variate ale mamei sau ale fiicei, prin revenirea, mereu la un alt nivel, la amintiri laitmotive, definitorii pentru evoluția personajelor. Astfel, tema la caligrafie realizată cu ajutorul mamei chiar în prețioasă plecării, apreciată de doamna învățătoare, chicotelile și râsetele provocate de atingerile mamei, mai apoi vocea tot mai îndepărtată, întâi umedă, apoi uscată, blocată în aceleași întrebări privind școala sau cadourile de sărbători, nu sunt doar elemente care acutizează dorul de mamă, ci devin mecanisme ale alienării, ale unui comportament deviant. Frustrarea provocată de absența mamei, de amânarea permanentă a momentului reîntoarcerii în țară deformează relațiile între membrii familiei și alterează personajele. Bucuria provocată inițial de bunăstare, de satisfacerea unor nevoi primare, specifice vârstei e stinsă, treptat, transformând copilul vesel într-un taciturn, într-un solidar. Jocurile copilăriei sunt înlocuite cu jocuri secrete, inventate: abținându-se să-și satisfacă nevoi organice, Rădița încearcă să ghicească viitorul, să modifice viitorul; cu deficit de existență, ea ajunge să-și petreacă timpul încercând să realizeze ce fac ceilalți în absența ei sau să declanșeze acțiuni, reacții ale celorlalți, ca un mic demiurg. Dorul de mamă, înde-

părtarea de soră și tată o conduc spre comportamente deviate: violență îndreptată asupra propriilor păpuși, asupra micilor vietăți pe care le urmărea și admira cu nenea Miron, chiar automutilare.

Lumea în care trăiește Rădița, fetița de 8-9 ani, e una a realismului magic al copilăriei; amplificând sau hiperbolizând situații, completând sau ajustând realitatea, copila ajunge să viețuiască într-un timp al lui „așa cum”, care trimite, constant, la perioada fericită a copilăriei trăite alături de mamă, tată și soră, secondați de bunici. Discuțiile cu bunicii sau prietenii, experiențele trăite și, mai cu seamă, numeroasele momente de profundă meditație, conturează o mitologie urbană, o monografie a unor vremuri, nu a unor locuri, cu oameni și toposuri vii. Stratificarea socială, statutul pensionarului sau al vameșului, prototipul femeii malefice, Mamarea, sau al bătrânului blajin, nenea Miron, morfologia grupurilor de copii, relațiile dintre frați, mirajul spațiilor urbane (Lablocuri, liftul, panorama de pe bloc), dar și singurătatea de sărbători, alinată de euforia câștigului fabulos sau beția libertății, reprezentată admirabil de Laura, prietena Letiției. Atent sunt surprinse și metamorfozele impuse de schimbările postdecembriste: modificarea raporturilor sociale, rolul mass-mediei, influența televizorului, apariția computerului. În contrapondere, sunt evocate sce-

ne clasice sau inedite din perioada comunismului, sunt urmărite parcursuri profesionale sau familiale. Treptat, se cristalizează ideea de diluare a vieții autentice, de existență sub semnul surrogatului, al amelioratorului care creează falsa impresie de gust, de sațietate, provocând, în interior, dezechilibre, boli. Legea compensației funcționează și ea într-un fel aparte: prezența fizică e înlocuită cu bani, banii care ar trebui să asigure fericirea devin scop, nu mijloc, rezolvarea problemelor familiei devine utopie, fragila armonie din familie e pierdută, iar impresia e de răsturnare continuă a unor piese de domino.

Roman despre disonanțele și dezechilibrele provocate de absențele „justificate” ale membrilor familiei din viața copiilor, *Fetița care se juca de-a Dumnezeu* fixează câteva concluzii dureroase: mamele din alte regnuri, considerate inferioare, își protejează și supraveghează extrem de atent puii, „în viață nu înving cei care fac alegere bună, ci cei care o evită pe cea proastă.” Și, în mod inexplicabil, în unele apartamente, Dumnezeu nu există. Mai ales în cele în care tatăl și fiica încalcă un principiu moral primar.

Prin urmare, e greu de stabilit dacă intenția lui Dan Lungu a fost să intenteze, prin acest roman, un proces mamelor sau să scrie o pledoarie pentru mamele pregătite de orice sacrificiu pentru familie. Cert e că le-a materializat pe amândouă.

Alexandru Jurcan

Alt hotel

între ruine istorice
alt hotel al curgerii mele
terasă cu mese umede
pachet de țigări aruncat sub un scaun
verde de primăvară certat de vânt
pasăre rătăcită cu pene de mușgai

fugisem de singurătate
pe alt mal de fluviu
apoi deodată
găsesc în rucsac
printre șosete, cărți, tricouri
ascunsă ca un șoarece
tandra mea singurătate...

Deodată ploaia

Letiției Îlea

Plouă și azi ...

alte păsări false pe coloane de ciment
sentimente tot mai umede
cutii poștale ruginite
pline cu apă verzuie
telefoanele sună în gol
ca o sirenă rănită
deodată un câine plouat
a devenit cântec
tu mi l-ai trimis pe aripă de ploaie -
ai mângâiat eternitatea
din orașul căzut în ruină.

Ochiul de lumină

Mă vedeți? mă mai vedeți?
m-am îndepărtat de ușa ce duce spre pământ
cobor în sacre întunecimi
dar ochiul de lumină părăsit clipește -
făclie fidelă și tandră -
cobor în peștera mea neștiut de nimeni
să-mi număr rănilile ascunse
din luptele terestre inegale
eu însumi tunel al negrăitelor trenuri
vă vedeți? simțiți cum curgeți
în râul venelor mele?
Nu fugiți din albia mea! -
într-o zi lumina ne va mângâia.

100 de cuvinte italiene

Gheorghe MOGA

Gian Luigi Beccaria, lingvist și critic literar, predă istoria limbii italiene la Universitatea din Torino. În cărțile publicate de-a lungul anilor, domenii diferite ale lingvisticii (etimologie, semantică, toponimie, onomastică) devin atrăgătoare pentru cititorul ne-specialist datorită priceperii autorului de a încadra faptul de limbă în istoria și cultura națională. Două dintre cărțile autorului au ajuns și la noi: *Tra le pieghe delle parole* a fost prezentată în paginile revistei în urmă cu câțiva ani, iar *L'italiano in 100 parole*, apărută deja în două ediții, face obiectul rândurilor de mai jos.

Gândul de a elabora o istorie a limbii italiene în puține cuvinte (o sută la număr) a învins temerile autorului (numărul imens al cuvintelor la care trebuia să renunțe, imposibilitatea de a atinge completețea) și s-a concretizat într-o „antologie personală de cuvinte-indice, o istorie a limbii italiene, parțială dar utilă din punct de vedere didactic”. Atenția autorului s-a îndreptat spre lexicul cultural, spre „*parole-testimonio, parole-bandiera in senso culturale, parole-chiave in senso testuale*”. Pentru a-și susține criteriul de alegere al acestora, autorul dă exemple de cuvinte care au cunoscut o frecvență deosebită într-o perioadă scurtă de timp, cea a redactării lucrării, dar care au ieșit din uz... rapidamente.

Cele o sută de cuvinte nu sunt așezate în ordine alfabetică, ci în funcție de faptele culturale, politice, istorice, sociale de care se leagă și pe care le reprezintă („Orice moment istoric are un «fond lingvistic» constituit din cuvinte privilegiate”, p. 108). Primul document în latina vulgară este un act notarial datând din 960 (*Placito capuano*). Este un text oficial, ritual, aproape solemn, care reproduce declarațiile rostite (în limba lor cea de toate zilele) de cei trei martori chemați de către călugării din abația San Benedetto să mărturisească faptul că abația este proprietara de treizeci de ani a unor terenuri. Îl reproducem și noi: „*Sao ko kelle terre per kelle fini que ki contente, trenta anni le possette parte S(a)nc(t)i Benedicti*”, cu gândul la primul text în limba română (Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung). Al doilea cuvânt este verbul *laudare*, deoarece *Cantico delle creature* al lui San Francesco, cel mai vechi text poetic din spațiul italian căruia i se cunoaște autorul și data scrierii (1224-1226), începe cu „*Laudato si' mi signore...*” Textul amintește de latinitatea *Psalmilor* care în Evul Mediu erau un text popular după care se învăța latina și scrierea. Folosirea limbii după regulile *retoricii* (al treilea cuvânt

al cărții), înțeleasă ca artă a discursului persuasiv, este socotită, în secolele XIII-XIV, un aspect central al vieții civile și politice, fiindcă redactarea unui act public, a unei scrisori de afaceri sau diplomatice pretindea oameni specializați: scriitori (sau mai bine zis „dictatori”), experți în *artes dictandi*; retorica ghida și oratoria în care esențial devenea ritmul vorbirii și variațiile acestuia. Sub semnul importanței conferite cuvântului se va naște și literatura narativă: *Il Novellino*, cea mai importantă culegere de nuvele înainte de *Decameron*.

Nu ne putem opri asupra fiecărui cuvânt, deși în oricare pagină cititorul găsește informații despre etimologia, circulația și destinul cuvântului-titlu, ci vom încerca o grupare în măsura în care unele se apropie prin conținut.

Pagini numeroase (*Lingua comune, Toscano/italiano, Italiano/dialetto*) pot fi intitulate „la questione della lingua”; pentru italieni, aceasta se referă la eforturile de a se ajunge la o „italiano medio”, la o limbă comună, cunoscut fiind faptul că, în absența unei unități politice, fărâmițarea lingvistică s-a păstrat făcând dificilă comunicarea interregională. Pentru copilul ajuns la școală, dialectul era un idiom liber de constrângeri, iar italiana i se părea o „cămașă de forță”; dialectele erau limba maternă pentru toți italienii. Dezbaterile asupra omogenizării lingvistice nu s-au terminat, mai mult, s-a observat că, prin renunțarea la dialecte (care n-au dispărut!), vorbitorii au pierdut bogăția și varietatea expresivă specifice aspectului colocvial al comunicării. Încercările de a ridica vorbirea dialectală la demnitatea de limbă scrisă (literară) aparțin marilor scriitori: Dante, Petrarca, Boccaccio; multe cuvinte (*passione, gentile, angelo*) au fost înnobilate și impuse prin arta acestora.

Unele articole (*Pellegrino, Mercante*) se referă la „aportul adus de diferitele păături sociale la graiul comun”, ca să apelăm la formularea lui Sextil Pușcariu din *Limba română*, altele se opresc asupra formării diferitelor limbaje. Despre limbajul științific, în general, și cel matematic al lui Galileo, în special, vorbește autorul în paginile dedicate cuvântului *pendulo*. Pentru a-și prezenta descoperirile științifice, Galileo avea de ales între o terminologie novatoare (obscură, grecizantă, adresată specialiștilor) și una mai transparentă. Alegând varianta a doua, Galileo „tehnicizează”, dă sensuri speciale unor cuvinte comune: *ciambella* „colac” definește suprafața care ră-

mâne între două cercuri concentrice. Exemplul lui Galileo va fi urmat și de alți savanți atenți la alegerea cuvintelor a căror exactitate nu exclude eleganța. În vorbirea obișnuită cuvântul are o evidentă funcție expresivă (comunicarea ținând și atragerea interlocutorului). Când același cuvânt devine termen științific, el își pierde sarcina emoțională și forța conotativă. Concluzia: „*La sobrietà nell'uso delle metafore da parte degli scienziati è propria della loro «etica stilistica»*”.

Foarte numeroase sunt referirile la împrumuturile lexicale. Autorul crede că acceptarea împrumuturilor constituie „un semn de deschidere, de vitalitate, nu de patologie” și că orice tendință puristă este neproductivă. Cu împrumuturile necesare fuseseră de acord Machiavelli (*Discorso intorno alla nostra lingua*) și Leopardi (*Zibaldone*). Problema împrumuturilor capătă nuanțări când vine vorba despre cele din limba engleză, fiindcă apelul la cuvinte de origine engleză în vorbirea curentă a devenit nu numai un aspect necesar, ci și unul exagerat, snob. N-au lipsit nici perioadele în care s-a încercat „apărarea limbii italiene” printr-o legislație severă ce prevedea folosirea cuvintelor engleze (tennis, golf, bridge, poker) în forma originală, reducându-se astfel „coruperea” limbii naționale. Autorul amintește că douăzeci și șapte la sută din vocabularul englez este de origine franceză și, prin urmare, pentru vorbitorii limbilor romanice engleza are o anumită transparență în comparație cu limba germană. Nu lipsesc nici cuvintele italiene intrate în limba engleză și revenite în italiană (engl. *manager* își are originea în italianul *maneggiare* al cărui prim sens a fost „a dresa caii”). Fiindcă limba nu poate fi apărată sub sticlă, asemenea unei piese de muzeu, specialistul nu are decât să înregistreze împrumutul, mai ales în cazul când acesta are o circulație internațională. Substantivul englez *bar* s-a impus în limbă în ciuda surogatelor naționale propuse (*bettolino* „cârciumă”, *barra*, *barro*, *quisibeve* „aici se bea”, *taverna potoria*, *mescita* „bodegă”, *liquoreria*). Se simte uneori regretul că prin folosirea termenului englez se pierde nuanțe semantice: „tineri și bătrâni folosesc *okay*. Dar folosind *okay* (firește, nimic rău în aceasta) se pierde, pentru totdeauna, o bogată serie de opțiuni precum *bene*, *sta bene*, *va bene*, *d'accordo*, *intesi*, *giusto*, *magnifico*. De altfel, în mai multe pagini (*Morbidity*, *Andare in tilt*), autorul revine asupra „forței

globalizante” a limbii engleze în domenii din cele mai diferite: medicină, administrație, informatică, arătând că, uneori, din exagerările vorbitorilor se nasc pseudoanglicismele.

Câteva articole (*Convergenze parallele*, *Seconda repubblica*, *Contestazione*) sunt dedicate limbajului politic, considerat drept „foarte instabil, repetitiv, stereotip”. Fiecare moment politico-istoric are propriile sale *parole-testimonio* (cuvinte-martor) care, într-o anumită perioadă, sunt foarte frecvente, iar apoi prezența lor se atenuează. Autorul atrage atenția asupra faptului că folosirea „lejeră” de către politicieni a unor cuvinte importante (*justiție*, *democrație*, *libertate*) poate avea consecințe nedorite. Sub sintagma *Crescita sostenibile* sunt aduse în discuție „cuvintele care nu sunt străine în nici o limbă”; altfel spus, este explicată și exemplificată circulația cuvintelor „internaționale” (la vremea lui, Leopardi le botezase „europeisme”). Unele îmbinări sunt de origine franceză (*qualité de la vie*), dar cele mai multe sunt de origine anglo-americană (engl. *sustainable* însoțește substantivele creștere, dezvoltare, *basket of data* a devenit prin calchiere *paniere di dati* „coșul zilnic”). Multe dintre exemplele cărora autorul le trece și data primei atestări în italiană au ajuns și în limba română: *conferință de presă*, *efect de seră*, *spălare a creierului*, *om al străzii*, *masă rotundă* etc.

„Călătoria” în istoria și specificul limbii italiene se încheie, sugestiv, cu substantivul *memorie*, prilej pentru autor de a elogia creația literară a lui Dante și, prin el, literatura clasicilor. Dante („*padre della nostra lingua*”) este citit pentru că, în ciuda celor șapte secole trecute, opera sa se regăsește tematic și lingvistic în literatura contemporană (exemplificări din creația lui Pascoli și Montale), pentru că este „emblema absolută a memoriei” („*antici și moderni, personaje mitologice, păgâni și creștini, cavaleri, papi, împărați, preoți, nobili și burghezi, toți sunt târați împreună într-o judecată universală, înălțați sau condamnați...*”), pentru că multe din locuțiunile și sentințele din opera sa (*ma guarda e passa*, *nel mezzo del cammin di...*, *selva oscura*, *dirrita via*, *lasciate ogni speranza o voi...* etc.) revin și azi în vorbirea cotidiană.

În jurul celor 100 de cuvinte s-au consolidat și difuzat idei care s-au încheat într-un „material mintal” ce ilustrează modul de gândire și percepere a realității de către fiecare generație.

Palmetto 361*

Silviu BUZAN

(fragment)

– Cine ești?
– Eu nu sunt! răspunse celălalt pe un ton neutru și rece.

– Ce e asta? Unde sunt? Ce s-a întâmplat cu mine? întrebă el, încercând astfel să priceapă ceva.

– Nu mai ești nici tu.

Cred că am înnebunit sau am vedenii, încercă el să se liniștească puțin.

– Ai murit, veni sec răspunsul.

Pentru o clipă nu fu în stare să spună nimic, decât să se uite lung la cel din fața lui, apoi, brusc găsi puterea să reacționeze.

– Cum? Ce vorbești? Nu se poate una ca asta. Cum așa, doar eram în drum spre casă, zise el simțind cum o rece sudoare începe să i se prelingă pe frunte.

– Da, erai, dar acum nu mai ești. Avionul s-a prăbușit în Atlantic și toți pasagerii au murit.

– A, nu, nu, nu se poate, chiar acum când urma să mă reîntorc acasă, după ce am strâns niște bani și urma să duc și eu o viață mai tihnită... Oricum, sunt mult prea tânăr să mor... Mai trebuie să mă însor, să am copii, să văd lumea, să călătoresc, poate să scriu poezii, să merg la petreceri... că doar am sacrificat ani de zile prezentul pentru viitor. Da, asta am făcut! Am renunțat să mă bucur de clipa prezentă tocmai ca pe viitor să mă pot bucura în liniște și cum se cuvine de toate... Acum tu îmi spui că viitorul pentru mine nici măcar nu mai există... E nedrept, e aiurea... Nu se poate să fie asta povestea mea! Nu e corect, nu, nu e corect!

– Brusc văd că te interesează ideea de corectitudine. Din păcate acum e prea târziu.

– Dar de ce? Cum așa?

– Lasă asta, nu e acuma timp de așa ceva, îl întrerupse pe un ton sever celălalt.

– De ce nu? Îngână Dani cu vocea sugrumată de emoție.

– Pentru că trebuie să te pregătesc să treci de a doua poartă.

– Ce poartă? Despre ce naiba vorbești? Nu te cred!

– De prima ai trecut deja! Viața s-a scurs din corpul tău ce zace acum liniștit pe fundul oceanului. Uite, dacă dau ceața la o parte poți să vezi acolo jos cum zace. Îl vezi?

Dani se uită neîncrezător, dar întocmai cum îi spusese interlocutorul său, se văzu pe el însuși, zăcând fără suflare pe fundul oceanului. Corpul îi era prins în fuzelajul sfărâmat al avionului.

– Da, răspunse el cu jumătate de glas, simțind cum îl trec toate nădușelile.

– Corpul tău s-a dus și odată cu el toate proprietățile tale de orice fel. Bani strânși în America, acum nu mai au pentru tine nici o valoare. Tot ce a fost al tău, acum nu mai este pentru tine.

– Vai și amar de mine... Am sacrificat atâta timp ca să strâng niște bani și acuma nici măcar nu mai apuc să mă bucur de ei.... Simt că mor de durere și de supărare.

– După ce treci de a doua poartă ai scăpat și de grija asta.

– Nu pricep, ce vrei să zici? Întrebă el fără să poată să își ascundă îngrijorarea.

– După ce vei trece și de următoarea poartă, toate emoțiile, nevoile și dorințele tale le vei fi lăsat în trecut.

– Vai nu, dar eu vreau să rămân, vreau să fiu fericit... Atunci ce va mai rămâne din mine?

– Stai liniștit, va mai rămâne ceva din tine... și anume urma lăsată de trecerea ta prin viață. Cât timp ai trăit ai influențat, mai mult sau mai puțin, mersul întregului univers. Ceea ce contează cel mai mult este în ce măsură ai făcut mai bună sau mai rea viața semenilor tăi. Am aici un plic în care este rezultatul judecării faptelor tale. În funcție de scorul obținut îți voi dezvălui sau nu adevărul. Aceasta trebuie să o facem înainte să te trec de a doua poartă... Ei bine, acum am să deschid plicul. Ești pregătit?

– Auleu... cum să fiu pregătit de una ca asta? Nu cred că cineva poate să fie pregătit pentru așa ceva.

– Mda, ai primit o notă mediocră. Am să îți pot dezvălui unele aspecte sumare despre adevăr, dar nu foarte detaliate, și asta pentru că mai mult de atâta nu meriți.

– Cum adică? De ce spui una ca asta?

– Pentru că, pe parcursul vieții tale, ai fost egoist, nu te-a interesat decât propria persoană, restul oamenilor au fost doar simple mijloace pe care le-ai folosit pentru ca să îți atingi scopurile.

– Bine, dar de fapt natura umană este egoistă și orice altruism tot un egoism mascat este, răspunse el încercând cu disperare să scoată basma curată.

– Ai scăpat tocmai cea mai importantă parte. Lovind în celălalt, de fapt în tine lovești, iar făcând aproape lui un bine, pe tine însuși te ajuți, căci granița dintre el și tine este doar o iluzie, e umbră și fum.

– Da, uite am și iubit, pe Lavinia chiar am iubit-o! I-am scris și câteva poezii de dragoste, iar după ce m-am despărțit de ea nu am mai putut să scriu pentru

altcineva.

– A trecut timpul când mai puteai să minți fără să fii prins! Ce faci? Încerci să te prostesti pe tine și în același timp și pe mine. În primul rând dacă o iubeai nu plecai! Nu? Iar dacă totuși o făceai te întorceai înapoi, pentru că altfel nu ai fi putut trăi fără ea.... Cel puțin ar fi trebuit să îi spui să nu te aștepte că habar nu ai când și dacă te mai întorci. Tu în schimb ce ai făcut? Ai dat toată vina pe ea și ți-ai văzut apoi liniștit de propriile tale treburi... Iar povestea cu tatăl tău, iar nu te prea avantajează... Nu vreau să zic prin asta că ei nu au avut vina lor, dar acum tu ai fost judecat, iar aici doar vina ta contează că doar de tine este vorba acum... Stai liniștit, și lor o să le vină rândul.

– Aha, îngână el înghițind în sec. Dar la ce adevăr te referi?

– Cu cât vei ști mai mult și mai detaliat despre adevăr, cu atât vei trece mai ușor și mai împăcat de a doua poartă.

– Da...

– Adevărul este că, de fapt, tu nu ești tu, nu ai fost niciodată și nici nu vei putea fi vreodată. Toată viața te-ai luptat pentru tine, pentru visele, nevoile și dorințele tale, dar tu nu ești altceva decât o oglindire parțială și trecătoare a Totului a Unului, a Vieții, a Absolutului. Trebuie să înțelegi că lucrurile stau exact invers decât ai fost obișnuit să crezi. Unul a existat sub forma ta, sub forma minții, trupului, temperamentului tău... Tu nu ești tu, ci ești doar o părticică infimă și efemeră din Tot... Absolut tot ce a trăit, trăiește și va trăi, sunt doar forme diferite în care Unul se arată lui însuși, căci Unul atunci când există, există sub forma multiplului. Crede-mă, Unul e în toate, e toate și cu toții suntem Unul.

– Dar eu tare aș vrea să rămân eu...

– E doar o iluzie că ești tu... Tu și toate celelalte și toți restul sunteți totuna, sunteți aceiași. Instinctul tău de conservare te proteste doar.

– Nu înțeleg.

– Tu ești un pahar plin cu apă, apă de ocean ce acum se va revărsa înapoi în mare... Tot timpul ai fost apă de ocean, doar că pentru un timp ai fost izolat în acel pahar... și acea părticică infimă din nemărginita mare ce a fost prinsă în acel recipient a avut pentru un timp o conștiință proprie crezând că face și dreg pentru ea însăși, că vrea să rămână veșnic prinsă acolo, că este egoistă, că doar ea contează și restul nu, când de fapt oceanul există și sub forma ei... Acuma paharul tău s-a spart și astfel te vei reîntoarce acasă. Instinctul de supraviețuire e tocmai pentru ca să protejeze paharul să nu se spargă înainte de vreme.

– No, bine dar ce e oceanul ăla, ce e Unul ăla? Cum îl cheamă de fapt?

– Nu se poate vorbi de ce e, cum e, cum îl cheamă... Mintea și limba ta se opresc aici, dar oricum în curând vei ajunge înapoi.

– Și atunci am să știu ce e?

– Îți pui greșit problema. Tu nu ai să mai știi nimic

pentru că tu nu o să mai fii, ci o să fii una cu toate... întocmai ca și apa din pahar ce ai vărsat-o înapoi în mare.

– O Doamne, nici măcar nu am răgaz să rumeg toate chestiile astea.

– S-a scurs timpul, a sosit momentul!

– Stai un pic, să te mai întreb ceva, numai ceva, te implor!

– Spune, dar fă-o repede.

– Până la urmă, eu ce sunt? Ce sunt eu?

– Cât timp trăiești nu poți ști ce ești tu, ci numai cum ești. Adică știi că ai un corp, o minte, o memorie, dorințe, vise, proiecte, emoții... Toate astea sunt ale tale, sunt cumuli, sunt atribuite, dar nu ești tu... acum toate acestea se vor duce și vei rămâne tu, tu ce ești una cu toate și ești nimic în același timp.

– Nu prea pricep... de fapt, chiar nu înțeleg nimica.

– Îmi pare rău, a trecut timpul, adio, spuse interlocutorul său pe un ton imperativ.

Dani înghiți în sec, simțind cum o uriașă frică îl cuprinde. Parcă inima îi bătea foarte tare în coșul pieptului, mai mai să iasă afară. Brusc însă tot ceea ce se află în jurul lui dispăru de parcă nici nu ar fi fost vreodată și el se trezi singur într-o încăpăre destul de întunecoasă pentru a nu putea să îi deslușească clar limitele. În fața lui se afla o masă pe care era o uriașă clepsidră din care însă nisipul începu să se scurgă cu repeziciune. Deodată pereții camerei în care se afla se transformară într-un uriaș ecran rotund ce îl înconjura din toate părțile. Spre mirarea lui era capabil să vadă în unghi de 360 de grade. Întreaga lui viață se derula prin fața ochilor lui. Nu era capabil însă să spună dacă filmul trecea repede sau încet. Uneori i se părea că între două evenimente a trecut o veșnicie, iar altă dată că s-a scurs doar o clipă.

Se văzu astfel bebeluș tocmai adus acasă de către părinții lui, iar mai apoi toate năzbâtiile din copilărie și adolescență se perindară prin fața ochilor săi. Revăzu, rând pe rând, moartea mamei sale, adolescența lui zbuciumată, studenția, iar apoi toată perioada petrecută în America.

Spre uimirea lui, nici o emoție, frică sau durere nu era în stare să perceapă... În clipa în care filmul a ajuns la prăbușirea avionului în apă, nisipul din clepsidra situată în centrul cercului făcut de uriașul monitor se termină. Brusc totul dispăru, cea de-a treia poartă se deschise larg, iar sfera ce îl înconjura pe Dani se risipi. Ultimul lucru pe care îl mai văzu fu o întunecime luminoasă după care era Totul și nu mai era Nimic.

...

Deodată simți o mână pe umărul său, care îl scutura cu putere.

– Hai, *mistere*, ce dracu, sforăi de te aude tot avionul!

(*Fragment din volumul *Palmetto 361*, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană.)

Preotul Vasile Muste (1795-1874) și urmașii săi

Marin POP

Unul dintre primii preoți sălăjeni care au absolvit studiile teologice la Blaj, dar care a revenit acasă și a rămas toată viața de o simplitate și modestie exemplară, alături de comunitatea românească din Zalnoc, unde a păstorit 51 de ani, a fost preotul greco-catolic Vasile Muste sau Musta cum se spunea la vremea respectivă. El face parte din acele generații de preoți care prin puterea exemplului propriu a contribuit la dezvoltarea economică și culturală a nației românești din *Țara Silvaniei*. De asemenea, prin numeroșii săi urmași, preoți sau ficele sale devenite soții de preoți a dat naștere unor erudite familii de intelectuali, care s-au răspândit în tot Sălajul.

Preotul Vasile Muste¹ s-a născut la Bobota, în anul 1795, pe tatăl lui chemându-l tot Vasile sau Văsălie Muste. Familia Muste avea diplomă nobiliară, primită de către Onu Muste și ridicată din Zalău de urmașii acestuia, în anul 1822, în prezența a 9 martori, care i-au adeverit nobilitatea.

Nobilul Muste Onu din Bobota a avut trei copii: Văsălie, Urs și Onu. Cel mai mare dintre ei, Văsălie, a avut șapte copii: trei băieți care au ajuns preoți, doi agricultori sau plugari cum se spunea la vremea respectivă, în Bobota și două fete. Pe cei trei fii ajunși preoți „i-a purtat la școală în cholera (1816-1817) (în timpul epidemiei de holeră – n.n.). Datorită epidemiei, era și o mare foamete, murind și multe animale. Din 16 boi, o turmă de oi și porci, Văsălie Muste a mai rămas cu doi boi. Cumpăra porumbul cu 20 florini din Debrețin și făcea făină din „coceni și tulheni”, adică din tulpina porumbului. Cu toate acestea a reușit să țină în școli trei băieți, care au devenit vrednici preoți în satele românești: Vasile, viitorul preot din Zalnoc; Georgiu, preot în Pătălușa, despre care se spune că era „evlavios”, dar i se reproșa că „nu și-a educat familia” și Mihai, care a fost preot în Sudurău, Chișfalău și Gărdani. Acesta din urmă a decedat la nepoata sa, Maria Muste, căsătorită cu preotul din Ortelec, Teodor Pop, protopopul tractului Bred. Nepotei sale i-a lăsat „puțina avere de vite ce a avut”².

Ceilalți doi băieți, Petrea și Onule sau Onu Văsăliei, erau agricultori în Bobota. Despre Petrea, preotul Buteanu spunea că „avea o boiugă în cîafă, roșiu la păr, om închis”. Onu, în schimb era „om vesel și frumos”, care și la vârstă înaintată „purta inele pe degete” și „vorbea răgușit”. Tot despre Onu, aflăm de la preotul Buteanu că în timpul Revoluției de la 1848 și-a ascuns banii într-un stâlp de la ieslea boilor³.

Pe cele două fice le chema Marișca și Todora. Marișca era căsătorită cu Ile Oros, agricultor, fiul preotului Teodor Oros din Zalnoc. Preotul Buteanu adnotează în „Coala familiei Muste” că era „femeie grasă, econoamă mare, a treit puțin cu bărbatu. Ea făcea pălincă, vindea sarea; avea turme de oi, porci, cai buni; și-a făcut casă cu șindrilă; era cunoscută de toți, îi ziceau *Iloaie popi*”. Ea a locuit în Zalnoc. Despre Todora se știe doar că era căsătorită cu Sabou Onuțiu a Ursului din Bobota⁴.

Fiul cel mare al lui Văsălie Muste, întâlnit în documente Vasile sau Ladislau Musta, era „moralist de Blaj”, după cum spune preotul Buteanu, adică a absolvit studiile teologice la Blaj. Ajunge preot în parohia Zalnoc în anul 1823 și va păstori aici nu mai puțin de 51 de ani, până în 1874, deși la începutul carierei intenționa să se transfere în altă parohie. Era „om înalt albineț-subțirel, purta cușmă de miel și peptar de miel”. Avea anumite probleme de sănătate, o boală de stomac și astfel „tot se ciumurlea și de 2 ori pe săptămână trebuia frecat”. Era un om „simplu dar sânguincios”, care „și-a câștigat o avere de 400 jugere”, iar pădurile le-a vândut la săteni. Îi plăcea „irtuitul buturilor – frigea colompiri (cartofi – n.n.) până scotea câte o ciutrucă”. S-a căsătorit cu fata preotului din Bobota, Ignatie Ipian Marinceș sau Merciu cum i se mai spunea. Ar fi primit ca zestre „cu soția numai un găscoiu gras pe care la lăsare de postul Crăciunului voia sel taie, dar noaptea oarecineva l-a furat”. Soția sa „a fost grasă tare și cam bărnace (brunetă) – era cu cheile la brâu și poruncia la toți din casă și la soțiu”. A decedat la Zalnoc la 8 mai 1854, la vârsta de 51 ani.

Vasile Muste era „om darnic și evlavios”. A fost membru fondator al Astrei. În momentul în care și-a achitat taxa de 200 florini, o sumă importantă la vremea respectivă, în cadrul adunării generale a Astrei de la Năsăud, din anul 1870, i-a surprins pe toți cei prezenți când a scos banii din pieptarul din lână de miel pe care îl purta.

Din căsătoria lui Vasile Muste au rezultat 13 copii, din care șase au decedat la vârste fragede. În perioada respectivă rata mortalității infantile era foarte ridicată:

1) Domnica, născută la 1 ianuarie 1824, despre care preotul Buteanu spune că era foarte frumoasă. S-a căsătorit cu clericul Mateiu Silvani din Sighetul Silvaniei, pe data de 25 iunie 1842. Soțul său a fost

preot în Blaja, mai apoi profesor la Gimnaziul minorit din Șimleu și preot în Bocșa. Era „om vesel și cu știință”, iar după ce i-a decedat soția „așa tineră” s-a închis în el și a devenit „melancolic”;

2) Văsălica era primul băiat al preotului și l-a botezat cu numele lui. S-a născut pe data de 26 aprilie 1825 și a funcționat ca notar în Zalnoc și Supur. S-a căsătorit cu fiica preotului Ioan Galu, soră cu mama reputatului economist și director de bancă, Andrei Cosma, care i-a moștenit averea. La un moment dat se pare că a fost respins din funcția de notar, ceea ce l-a dus la deprimare și „s-a clătit puțin la minte”;

3) Bartolomeu s-a născut la 15 august 1826 și a decedat „născut fără vreme”, fiind înmormântat chiar de către tatăl său, preotul Vasile Muste;

4) Fiica Oană s-a născut la 21 februarie 1828, dar a decedat la numai câteva zile de la naștere, pe data de 28 februarie 1828, fiind îngropată de preotul Ioan Pop din Dumuslău;

5) Ioan (Nuțu popii) s-a născut la 24 iunie 1829. În timpul Revoluției de la 1848 a fost înrolat în armata lui Kossuth, unde a ajuns la gradul de căpitan, întorcându-se acasă cu o căruță și doi cai. A ajuns protopop în Stârciu, iar după ce i-a decedat soția a dorit să se recăsătorească. A făcut recurs la Papa de la Roma, dar fără nici un rezultat. A decedat la Stârciu, în anul 1878, la Veronica, unica fiică pe care o avea;

6) Anișcha, despre care preotul Buteanu spune că era grasă și brunetă, s-a născut la 21 august 1831 și s-a cununat cu clericul Ioan Pop, fiul preotului din Marca, pe data de 22 august 1849. Ioan Pop i-a urmat în funcție tatălui său, ca preot în Marca. Soția sa, Anișcha a decedat la 12 august 1869, la numai 38 de ani;

7) Cristina s-a născut pe data de 30 iulie 1833. S-a căsătorit cu Michail Pop, feciorul diacului din Derșida, pe data de 7 iulie 1851⁵. Mihail Pop a fost preot în Derșida. Din păcate, a decedat la vârsta de numai 49 de ani, pe data de 23 aprilie 1873. În Registrul de stare civilă se menționează că a decedat „naturalu” și că a fost înmormântat pe data de 25 aprilie în curtea bisericii de lemn din Derșida. Slujba de înmormântare a fost oficiată de către un sobor de preoți, în frunte cu protopopul tractului Șamșud, Ioan Galu, paroh în Chieșd⁶;

8) Ioanan s-a născut la 22 ianuarie 1835 și a decedat la 28 decembrie 1837, fiind înmormântat de Ioan Orosz Bota, preot cooperat în Bobota, tatăl profesorului Victor Rusu (Oros tradus în limba română în seamnă Rusu – n.n.);

9) Ileana s-a născut la 21 mai 1837 și a decedat la 28 ianuarie 1838, fiind înmormântată de Ignatie Ipi-an Marincaș, parohul Bobotei;

10) Petruș s-a născut la 22 iunie 1839 și a decedat la 30 iunie 1840, fiind înmormântat de Ioan Pop, preot în Dumuslău;

11) Maria sau Marișca s-a născut la 26 aprilie

1842. S-a căsătorit cu preotul Teodor Pop din Ortelec⁷, protopopul tractului greco-catolic al Bredului, la 22 februarie 1862. Era preot în Ortelec, iar parohia Zalău era filie a Ortelecului. A fost o mare personalitate a Sălajului, decedând la Ortelec în ziua de 16 martie 1907;

12) Iuliana s-a născut la 16 mai 1844. Ea s-a căsătorit cu Mihail Buteanu din Carei. Erau părinții preotului Ioan Buteanu. Mihail Buteanu a fost preot în Blaja și apoi în Doh, unde a decedat la 29 martie 1886;

13) Floarea s-a născut la 8 aprilie 1846 și a decedat la 8 iulie 1846, fiind înmormântată de preotul Constantin Pop din Dumuslău⁸.

Preotului Vasile Muste i-au rămas în viață doi fi (Văsălica și Ioan) și cinci fiice (Domnica, Anișcha, Cristina, Marișca și Iuliana), care au făcut istorie în Sălaj, în cea de a doua parte a secolului al XIX-lea.

Fiica mare, Domnica era căsătorită cu preotul-profesor Matei Silvani. Au avut o singură fiică pe nume Terezia. Acesta a fost căsătorită cu Ioan Balasz, învățător, cu care nu a avut copii. Cu cel de al doilea soț, Gavril Grama, învățător în Pericei, au avut trei fete: a) Grama Iuliana, căsătorită cu Demetriu Oros, dascăl în Marin; au avut trei copii: Mărioara, Lucreția și Dionisiu; b) Grama Veronica, căsătorită cu Alexandru Boticaș, învățător în Boianul Mare. Au avut patru copii: Ioan, Alexandru, Vasiliu și Aurel; c) Grama Mărioara, căsătorită cu Teodor Mureșan, învățător în Nyrdony (?), apoi în Cordău. Au avut trei copii: Mărioara, Liviu și Traian.

Primul băiat al preotului Vasile Muste, care îi purta numele, Vasiliu, a fost notar în Zalnoc și Supur. A avut două fete: a) Muste Maria, căsătorită cu Mihail Bobiș, dascăl în Supurul de Sus. Au avut trei copii: Maria, Anuța, învățătoare „diplomată” (calificată) și Ștefan; b) Muste Nina, căsătorită cu Alexandru Farago, notar în Sfăraș. Nu au avut copii.

Cea de a doua fiică rămasă în viață a preotului Vasile Muste, Anișcha, era căsătorită cu Ioan Pop, preot în Marca. Anișcha a decedat, după cum am văzut, la numai 38 de ani, iar soțul său a mai trăit 22 de ani, până la 1 ianuarie 1892. Au avut opt copii:

1) Florica (Floarea) Pop născută la 13 ianuarie 1851. S-a căsătorit cu Gavril Zdrîtea, învățător în Suplacul de Barcău. Aproximându-se de pensie, s-a retras la Marca. Au avut trei fete și trei feciori: a) Vasiliu Zdrîtea; b) Augustin, decedat în 1898, la vârsta de 16 ani; c) Ioan Zdrîtea, învățător în Porț, căsătorit cu Elena Hrișiu; d) Roza, născută la 1 mai 1888; e) Maria; f) Emilia, născută la 1 decembrie 1894;

2) Maria Pop, s-a născut la 1 august 1853 și a decedat la 1 septembrie 1853;

3) Vasiliu Pop, s-a născut la 3 februarie 1855 și a decedat la 10 ianuarie 1858;

4) Victoria Pop, s-a născut la 16 noiembrie 1858 și a decedat la 11 decembrie 1856;

5) Iuliana Pop, s-a născut la 3 ianuarie 1858 și a

decedat la 22 ianuarie 1862;

6) Ana Pop, s-a născut la 16 ianuarie 1860. S-a căsătorit cu clericul Ioan Popiliu, la 29 octombrie 1877. Soțul său a fost preot în Valcăul de Jos, Sâng și apoi în Marca. Au avut șapte copii: a) Elena Popiliu, născută la 11 aprilie 1879. S-a căsătorit cu Daniil Graur senior, învățător în Giurtelec, la 6 februarie 1899. Nu au avut copii; b) Matilda Popiliu, născută la 24 decembrie 1880. S-a căsătorit cu Alexandru Sabou, învățător în Suplac, la 16 februarie 1905. Au avut trei copii: Alexandru, Ioan și Valeria; c) Ioan Popiliu, născut la 19 februarie 1884; d) Ana Popiliu, născută la 20 aprilie 1886. S-a căsătorit cu Daniil Graur junior, învățător în Giurtelec. Au avut cinci copii: Ioan, Livia, Valeriu, un copil decedat, Emil, iar următorului născut i-au pus numele tot Emil; e) Maria Popiliu, născută la 11 aprilie 1890. S-a căsătorit cu Ștefan Ossian, învățător în Bârsăul de Sus. Au avut trei copii: Valeriu, Maria, Ioan; f) Emilia Popiliu, născută la 2 noiembrie 1893. S-a căsătorit cu Alexandru Baniș, învățător în Căpâlna, la 1 august 1912. Au avut un singur copil: Ionel; g) Iosif Popiliu, născut la 2 februarie 1890. Era absolvent al Gimnaziului minorit din Șimleu Silvaniei;

7) Iuliana Pop, născută la 26 februarie 1862 și decedată la 20 martie 1862;

8) Tit Aureliu Pop, născut la 2 aprilie 1865 și decedat la 7 mai 1867⁹.

Cristina Muste, fiica preotului Vasile Muste, era căsătorită cu Mihail Pop, preot în Derșida. Au avut doi băieți și patru fete:

1) Ana Pop (Năncica) s-a căsătorit cu Ioan Temeșian, notar în Bicaz, apoi învățător în Oarța de Sus. Au avut o singură fată: Victoria, căsătorită, pe data de 20 octombrie 1904, cu Pompei Podina, preot în Derșida și apoi în Oarța de Sus. Au avut șase copii: George, Traian, Viorica, Victor, Liviu și Eleonora;

2) Terezia Pop, căsătorită în Zalnoc, la bunicul ei, preotul Vasile Muste, cu tânărul absolvent de studii teologice, Vasiliu Criste din Șilimegiu, care a funcționat ca preot în Zalnoc, Sărăuad și Giurtelec, unde a și decedat la 26 ianuarie 1912. Au avut șapte copii: a) Cornelia Criste, căsătorită cu Ioan Taloș¹⁰, la 18 noiembrie 1897. Soțul său a fost preot în Zalnoc, Poptelec și Giurtelec. Au avut șapte copii: Valeriu, Eugenia, Silvia, Emilia, Ioan, Vasiliu și Cornelia; b) Victor Criste, preot în Valcăul de Jos, apoi în Horoat. S-a căsătorit cu Silvia Gheție, dar nu au avut copii; c) Tiberiu Criste, veterinar în Budapesta, necăsătorit; d) Emilia Criste, căsătorită cu Demetriu Hoblea, notar în Halmășd. Au avut patru copii: Vasiliu, Tiberiu, Ioan și Aurora; e) Veturia Criste, căsătorită cu Nicolae Iuhasz, preot în Marin. Au avut cinci copii: Livia, Nicolae, Leontin, Veturia și Dorina; f) Lucreția Criste, nemăritată, a fost învățătoare în Halmășd și apoi profesoară în Zalău; Iuliu Criste, absolvent de facultate la Oradea, apoi medic militar în București;

3) Demetriu Pop¹¹ (Mitrucă) „s-a însurat cam bătrân”, spune preotul Buteanu. El a avut trei femei și era econom, adică agricultor în Derșida. A avut cinci copii: Maria, Vasiliu, Ana, Alexă (Alexandru Pop, preot în Zalnoc între 1937-1980) și Dionisiu¹², notar în Șimleu Silvaniei și Uileac;

4) Dionisiu Pop, casier la banca „Codreana” din Băsești, căsătorit cu Cornelia Gârbea. Au avut doi copii: Minerva și Dionisiu, căsătorit cu Elisabeta Bacs;

5) Lucreția Pop, căsătorită cu Gavril Linca, dascăl în Felso Boldad (?). Au avut doi copii: Octavia și George;

6) Morica Pop, căsătorită cu Toth Gligor din Câmpia Sălajului. Au avut cinci copii: Alexandru, Ana, căsătorită cu Ilie Pop, Raveica, căsătorită cu Grigore Vaida, Lucreția, căsătorită cu Vasile Lapoș din Bocșa, Vasile, croitor în Zalău.

Ioan Muste, fiul preotului Vasile Muste, ajuns protopop în Stârciu, a fost căsătorit cu Susana Bădescu din Răstolțul Mare. Au avut o singură fiică, Veronica, născută în 1862, la Stârci. S-a căsătorit în anul 1877 cu Alexandru Vicaș, absolvent de teologie. A fost preot în Stârciu, dar a decedat în anul 1889. Au avut doi copii gemeni, născuți pe data de 20 aprilie 1885: a) Dr. Iuliu Vicaș, căsătorit cu Olga Dragomir, pe data de 2 iulie 1912, medic în Arad. Au avut trei copii: Mariela, Livia și Emil; b) Dr. Valeriu Vicaș, căsătorit cu Aurora David, pe 15 mai 1912, avocat în Șimleu Silvaniei. Au avut doi copii: Marius și Marcel. După moartea preotului Alexandru Vicaș, Veronica Muste s-a recăsătorit cu Eugen Boroș, oficiant la banca „Silvania” din Șimleu Silvaniei.

Muste Maria sau Marișca, fiica preotului Vasile Muste, era căsătorită cu Teodor Pop, preot în Ortelec și filia Zalău, protopop al tractului greco-catolic Bred. El a decedat pe data de 16 martie 1907, iar soția sa, Marișca, mai trăia în anul 1916, când nepotul lor, preotul Ioan Buteanu, întocmea arborele genealogic al familiei Muste. Maria și Teodor Pop au avut trei fete:

1) Victoria Pop, căsătorită cu Tit Trif, preot în Mineu. Au avut șapte copii: a) Leontina, căsătorită cu Vasiliu Pop, preot în Preluci; b) Livia; c) Alexandrina; d) Valeria; e) Lucreția; f) Teodor; g) Cornelia, căsătorită cu Francisc Lazin, preot în Fegernic, Bihor;

2) Eleonora Pop, căsătorită cu Izidor Moldovan, preot cooperador. Au avut trei copii: Cornel, Virgil și Anuța;

3) Marieta Pop, căsătorită cu Ioan Perenyi, la 24 septembrie 1905, preot în Ortelec. Au avut cinci copii: Laura, Eugenia, Coriolan, Minerva și Teodor.

Iuliana Muste, cea mai mică fiică rămasă în viață a preotului Vasile Muste, s-a căsătorit cu Michail Buteanu, preot în Doh. Ea a decedat la 27 octombrie 1916, în Zalnoc, la fiul său, preotul Ioan Buteanu. Au avut patru copii:

1) Emilia Buteanu, s-a născut la 25 septembrie 1863, în Blaja. S-a căsătorit cu Aurel Orian, preot în

Șumal și Cizer. Copii: a) Mărioara Orian, învățătoare în Cizer. S-a căsătorit cu Iustin Pop, avocat în Deva și au avut trei copii: Iustin (decedat în război, în 1918), Silvestru și Oliver; b) Victoria Orian, învățătoare la Școala de Stat din Zalnoc. S-a căsătorit cu Dr. Ioan Sabou, avocat în Șimleu, pe data de 2 octombrie 1921. Au avut doi copii: Barbu și Mihai; c) Valeria Orian, căsătorită cu Ioan Bejan, preot în Deva, la 7 august 1913. Au avut trei copii: Ovidiu, Liviu și Stela; d) Emil Orian a fost înrolat pe frontul din Galiția, pe când era student. A decedat pe front, pe data de 18 august 1918, la Laibach; e) Eleonora Orian, absolventă a Școlii de fete din Beiuș;

2) Ioan Buteanu, născut la 15/29 august 1874 în Doh, preot celib în Zalnoc, „scrietoriul monografiei Zalnoc și fundatorul fund(ației) I(oan) B(uteanu) și scrietoriul coalei fam. Muste”;

3) Patriciu Buteanu, născut la 15 iulie 1879, prizonier în Siberia la Strejetensk, guberna Transbaikaliei. A decedat în Zalnoc, la 8 mai 1919;

4) Aureliu Buteanu, comisar de finanțe în Unguraș (Românași), născut la 2 aprilie 1881, în Doh. Era căsătorit cu Ilca Baști și s-au stabilit în Crasna¹³.

După moartea ginerelui său, Mihail Pop, preot în Derșida, în aprilie 1873, venerabilul preot Vasile Muste se transferă în locul acestuia, iar la Zalnoc vine ca preot tânărul absolvent de teologie Vasiliu Criste, căsătorit cu Terezia Pop, fiica preotului Mihail și Cristina Pop, născută Muste, fiica preotului Vasile Muste. Așadar, s-a mutat la fiica sa Cristina, preoteasa văduvă din Derșida.

Preotul Ioan Buteanu, spune că în toamna anului 1874, bunicul său, preotul Vasile Muste a efectuat un drum la Carei, iar pe traseu s-au speriat caii și a avut un accident, în urma căruia și-a fracturat o coastă. Tot în acea toamnă a căzut de pe o clăie de fân „pe care avea plăcere a le clădi însuși și să fie oul la vârf”¹⁴. A decedat pe data de 21 decembrie 1874, la venerabila vârstă de 79 ani și a fost înmormântat la 24 decembrie, la Derșida. Slujba de înmormântare a fost oficiată de preoții Mateiu Silvani, ginere, Gavril Vaida, preotul din Bobota, Mihail Buteanu, ginere, preot în Doh, Vasiliu Criste, noul preot din Zalnoc și Ioan Cosma. A fost înmormântat în curtea bisericii de lemn din Derșida, alături de ginerele său, Mihail Pop. Îl plângeau copiii: Ioan Muste, protopop în Stârciu, Vasiliu Muste, stabilit în Supurul de Sus, Cristina, preoteasa văduvă din Derșida, Ana, preoteasă în Marca, Maria, măritată cu Teodor Pop din Ortelec, protopop al tractului Bred, Iuliana, măritată cu Mihai Buteanu, preot în Doh¹⁵.

Datorită hărniciei, priceperii sale și „cu sânge de fier”, preotul Vasile Muste a agonisit o avere însemnată. La moartea lui, averea a fost împărțită între cei șapte copii. Ioan Buteanu spunea că bunicul său avea o avere de 10.000 florini, din care pe pădurea Ursoiu a dat 4.000 florini. La moartea sa avea 283 jugere

pământ arabil, pășuni și pădure, precum și 7 jugere de grădini. A urmat cearta urmașilor săi pentru avere care, în cele din urmă, a fost scoasă la licitație, fiind vândută la 15 septembrie 1905 cu suma de 24.720 coroane, care a fost împărțită la cei șapte copii. Pădurile și grădinile au fost cumpărate de către Ioan Buteanu, nepotul său, care în anul 1901 ajunge preot în Zalnoc, iar terenul arabil este cumpărat de către Zagyyva Imre, mare proprietar în Bihar-Udvari¹⁶.

Munca de o viață a preotului Vasile Muste nu a rămas în zadar. Dacă averea sa materială a fost împărțită între urmași, zestrea lui spirituală s-a răspândit în tot Sălajul, tot prin urmași, care au devenit intelectuali de vază și au contribuit fiecare la progresul cultural și spiritual al Sălajului până în zilele noastre.

Note:

1. Referitor la viața, activitatea și cărțile bisericești transmise de preotul Vasile Muste sau Musta urmașilor săi vezi și Ioan Oros, *Un fiu al locului – preotul Vasile Musta (1795-1874)*, în *Caiete Silvane*, nr. 11-12 (23-24), decembrie 2006, p. 21, articolul fiind preluat cu acordul redacției în Marin Pop (coordonator), *Monografia localității Bobota. Între istorie și memorie*, Ed. Eikon, 2013.

2. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj (în continuare S.J.A.N., Sălaj), *fond Colecția registrelor de stare civilă*, Registrul nr. 1272, f. 25.

3. *Ibidem*.

4. *Ibidem*, f. 25 v.

5. *Ibidem*.

6. S.J.A.N. Sălaj, *fond Colecția registrelor de stare civilă*, Registrul nr. 412, f. 21.

7. Referitor la viața și activitatea protopopului Teodor Pop vezi, printre altele, Marin Pop, „Primele familii de intelectuali români la Zalău (după 1876)”, în *Caiete Silvane*, nr. 104, septembrie 2013, pp. 4-8.

8. S.J.A.N. Sălaj, *fond Colecția registrelor de stare civilă*, Registrul nr. 1272, ff. 25 v și 26.

9. *Ibidem*, f. 26.

10. Ioan Taloș a fost ales ca delegat al circumscripției electorale Șimleu la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, alături de Cassiu Maniu, Iuliu Coroianu, Alexandru Aciu și preotul greco-catolic din Bobota, Valentin Coposu, tatăl lui Corneliu Coposu. Așadar, preotul Ioan Taloș a fost printre cei 1228 de delegați care au semnat Unirea Transilvaniei cu România (Vezi, în acest sens, *Marea Unire de la 1 Decembrie 1918*, București, 1943).

11. Ca urmași ai lui Demetriu Pop îi amintim și pe preoții ortodocși din Derșida, Viorel Iancău (decedat recent) și Stelian Gorgan, preot în Bocșa.

12. Dionisiu Pop a fost bunicul colegului nostru Dr. Dionisiu Horea Pop, arheolog la Muzeul Județean de Istorie și Artă-Zalău.

13. *Ibidem*, ff. 26 v și 27.

14. *Ibidem*, f. 25 v.

15. S.J.A.N. Sălaj, *fond Colecția registrelor de stare civilă*, Registrul nr. 1275, f. 34.

16. S.J.A.N. Sălaj, *fond Colecția registrelor de stare civilă*, Registrul nr. 1272, f. 27.

Lumi poetice distincte

Imelda CHINȚA

În 12 mai 2016 s-au reunit membrii Cenaclului „Silvania” într-o nouă ședință, având ca invitate două eleve din clasa a XII-a, de la liceul jibouan „I. Agârbiceanu”, Dana Chende și Lavinia Chira. În deschidere, președintele cenaclului, Marcel Lucaciu, menționează faptul că elevele au participat la Concursul județean „Tinere condeie”, unde au fost premiate, iar lucrările au fost trimise la etapa națională. Profesorul Viorel Mureșan semnalează asemănările și deosebirile dintre cele două, Dana Chende preferând poemele fără titlu, în timp ce Lavinia Chira dă titluri bine construite grupajelor lirice. Remarcă deopotrivă setea de absolut în poezia Danei, dimpotrivă Lavinia se concentrează în jurul universului casnic, fapt ce o face mai ludică, având o familiaritate poetică apropiată liricii interbelice. Poezia Danei are accente întunecate, sobre, este reflexivă, existând în corpusul liric câțiva gemeni filosofici. Dana Chende are o înclinație către perspectiva derizoriului ființei umane, remarcă Daniel Hoblea.

Carmen Ardelean nuanțează motivele poetice

reiterate în lirica Laviniei Chira, menționând faptul că grupajul lecturat este unitar, realizându-se într-un imaginar special, poemele fiind gândite în spirală. Tonul elegiac din poemele Danei domină universul liric. Scriitoarea Silvia Bodea menționează că elevele au crescut la școala unui poet de talent, că în spatele creației se întrezărește mentorul Viorel Mureșan, care le-a direcționat lectura și le-a șlefuit talentul.

Scriitorul Marcel Lucaciu remarcă maturitatea ambelor grupaje lirice, evoluția spectaculoasă, poetica reflexivă, confesivă, profundă a celor două eleve. Versul Danei Chende este sobru, solemn, stă sub semnul existențial, spre deosebire de poemul Laviniei Chira, care este mai aproape de adolescență. Este observată tehnica aparte, deopotrivă stilurile distincte: tonul grav al Danei și poetica senzorialului în lirica Laviniei, creată de elementul olfactiv: „miros de cafea”, „coajă de portocală”. Profesorul Marcel Lucaciu subliniază complexitatea artistică și încurajează continuarea actului poetic.

Lavinia Chira

Cuvintele care umplu inelul

În această carapace de țestoasă
o fotografie uitată
în care își fac de cap câțiva iriși
două suflete reci.

Un simplu gând scurs
plutire de aripi
spre lanul de secară,
soarele s-a ascuns cu zăpada
într-o poiană.

Mă joc de-a baba oarba
cu lumea,
mă ascund într-un semiton

și scriu pe trandafiri.

Mă preumblu desculță prin suflete,
în mințile câtorva
care merg prin ploaie fără umbrelă;
oameni care așteaptă
și nu fac risipă de cuvânt.

Cad în golul amintirii
nu are greutate
gravitația ploii
îndreptată spre cer
și
străbătută duios
de vânt.

Mișcarea browniană

Între nemișcare și mișcare
ne ținem în brațe
umbra de ceară, modelată de un Pygmalion
anonim,
între viață și moarte.

E sentimentul acela...
al flăcării stinse
când alergi în cerc
după răsărit,
după tine însuși
și uiți să respiri,
să iei o gură mare din viață.

Au boala sensului
lipsit de sens,
căci ei cară piatra lui Sisif
În ținutul lui Cain.

Aveau atâtea variante...
până ce s-au plictisit
și s-au aruncat din înalt,
din celălalt.

Nina face poezie
din cărți vechi
rezemate-n bastoane
ce privesc nepoții lor de vată
cum zboară ca puful alb de pădăie.

Și-ajung și ei rezemați de cutie,
într-o bibliotecă uitată de lume
sau într-un coș de gunoi.

Dana Chende

s-au oprit din mișcarea lor
sentimentele
ce se îndreptau
spre o pată de om.
aripile s-au strâns
cum se strâng frunze
toamna.

fiecare străin cu fotografiile sale

femeia supusă
străbate o tâmplă
ca și cum
nu s-ar fi cunoscut

nimicită de lumină și umbră
fiecare oră de culcare
cu lupta sa nesfârșită
fiecare femeie ce se destramă
ori încă stă ghemuită
cu privirea în gol
fiecare pas cu odaia sa
fiecare început
cu sfârșitul său

oamenii
și-au sărit peste umbră
și au devenit umbra însăși
nimic.
nu se mai aude nimic.

sufletele noastre
două pietre
căzute în mâinile necunoscuților

închide în tine totul.
închide marea cu a sa liniște
și buzele ce-ți șoptesc seara
închide cuvintele
închide și ochii
ce nu se satură a te privi
închide frica, oamenii, norii
închide întunericul
închide.

lupul nostru trage să moară
pașii se sting ușor în ascunziș

să ne rugăm, am zis

în zori capetele noastre
se așază
așteptând
uitarea.

marele pustiu
sub degete
ce întorc paginile unei cărți

umbrele noastre se înălțau
ei rădeau cu subînțeles
„noaptea toate pisicile sunt negre”
treceau cu înverșunare străinii
ei nu dispăruseră niciodată
secundele noastre se sfârșesc,
umbrele scad la reîntoarcere
ce figuri ciudate
oamenii

Maria Gîrboan

S-a născut în 20 mai 1966, în localitatea Surduc, județul Sălaj. Este absolventă a Facultății de Litere și Arte din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, specializarea Biblioteconomie și Știința Informării. Lucrează ca bibliotecar la Școala Gimnazială „Lucian Blaga” din Jibou începând din anul 1994.

* * *

lasă-ți sufletul să curgă
înspre toate zările lumii
umple cu el
forma fugară a fericirii
îl vei revărsa apoi peste Pământ
îl voi recunoaște după cuvânt
ca pe o mantie îl voi primi
și îl voi îmbrăca peste umerii goi
însăpăimântându-mă de frigul
acumulat hain în noi

* * *

Poate că mai vin când norii curg
să-și culce puiul în amurg
și îi mai fură somnul lângă căpătâiul dulce
de-aceea dorul lor nu se mai duce.
Poate din când în când cu degete de trandafir
ne mai ating obraji de copil,
iar vântul de sufla în primăvară
fu gândul lor umblând pe-afară.
În toamnă frunzele ce cad,
nu-s alta decât plăpumi să ne țină cald.
Încet, îl așezăm la loc, tot mai cuminți...
pustiul dorului după părinți.

File de jurnal

1 septembrie 2014
Credeam că veșnic mi-a fost dat în dar
timp, timp de argint și chihlimbar
dezvăluind auzului atingeri curate
precum neprihănitele, de îngeri șoapte.

Credeam că veșnic pot să sun
din cornul meu de vânt și fum,

adulmecând parfumul blând
cu sufletul schilod, flămând

Acum în goliciunea mea
îmi caut caii tăinuți de nea
în vântul iernii, nepriponiți,
primind nesfârșitul în nări fierbinți.
Tăcută îi înec într-un adânc de lac
și-mi strig spre maluri cugetul buimac.

11 noiembrie 2014

Ți-am zugrăvit privirea-ntr-un fiord
peste vaporul meu pornit acum spre nord
unde statornic mă așteaptă același corb;
același corb, același corb...
dansând din trupul gol sub cerul orb.

8 decembrie 2015

N-ar fi deloc indicat să zbori în zori
când îngerii își exersează cu exactitate zborul
probabilitatea unui impact e-atât de mare, uneori
tinde să se apropie de infinit.
Așa visai că ți-am atins sfios piciorul
și-n urmă universul peste univers s-a prăvălit
și că n-a mai rămas de-atunci nimic
decât privirea ta învâluindu-mă grăbit.
În rest nimic, nimic, nimic...
nici ziua de apoi n-a mai venit.

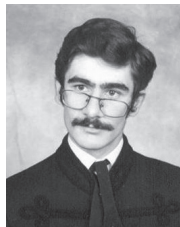
27 decembrie 2015

călcăm atent să nu trezim sub lut
neliniștile toamnelor trecute
împlătoșați în gânduri
n-am văzut
și ne dureau aripile crescute
mai rătăcesc printre frânturi de gând
răvașe care nu s-au scris
își mână somnul lângă focul blând
el limba sacră nu și-a mai întins
peste osânda rugului flămând
ea va veni
cernind cu noapte ziua mea albastră
dar va purta tăcută semn
c-a întâlnit povestea noastră.

Primăvara Poeziei XVI

A Költészet Tavasza (II)

**KISS
LEHEL**

December

Mozdulatlan dédapáim kertje,
mint halotti lepel, épp olyan.
Kőkarokkal, vézna bokrosan
mégis, mintha folyton integetne.

Körülötte szilvafák vigyáznak,
águkon a béke hófehér.
Nem árthat ott sem köd, se ledér
füstje a lent vacogó világnak.
Visszaintek. Nem is vettem észre,
mikor nőttek szárnyak karjaim helyére.
Vélük lengve indul már a lelkem

át a völgyön, minden bokron átal.
Harang, bozót, rókanyom, madárdal
nem állít meg – túllátok a kerten.

Decembrie

Stă nemișcată grădina din strămoși,
lințoliu parcă-ar fi, pesemne.
Cu braț de piatră, slăbănog, dar tufos
și totuși, parcă face semne.

Pruni stau în jurul ei de veghe,
pacea-i ca neaua pe crengile lor.
Nu le mai dăunează ceața, fumul
nu se ridică, dârdâind, frivol.

Eu îi răspund. Nici nu văzui,
Aripi când mi-au crescut în loc de brațe.
În ritmul lor în suflet eu pornesc

Trecând de văi, neatins de hățișuri.
Clopot, urme de vulpi, păsări, tufișuri
nu mă opresc – eu înspre zări privesc.

**LAKATOS
MIHÁLY**

Gladiátor

Reggelente a Gladiátor dallamára ébredek,
kinyomom a telefont,
Istenem, még egy nap a ki tudja hányból,
s a kérdés, mely felmerült,
ki tudja, hányszor:
hogymindez mi végre?
Dédunokáink már a nevünk sem fogják
tudni, hiszen annyi más tudnivalót
követel a jelen,
kit érdekel majd, hogy itt hagytam a jelem,
melyben talán én igen, talán...
de senki más nem győzhetett velem.
Mégis, nap mint nap ébredek s megyek:
háztól házig, faltól falig.
Ha kell, támadok, ha kell, védem magam.
Ellenség, mint a gomba – néző alig.
Vesztettél? Győztél? Egyre megy.
Senkit nem érdekel, ha örülsz,
s az sem, ha lábad megremeg.
Hát így megy ez.
Reggelente a Gladiátor...
gyerünk, gyerünk, fogmosás, zuhany,
nem az elmélkedés órája ez,
rohanás a buszhoz, ahol mindig ugyanazok:
a bőrcsizma-mániás hölgy a szomszéd utcából,
fekete-piros dzsekis hatvanas férfi, ki tudja, honnan,
sapkája mélyen a szemébe húzva,
hervadt asszonyát maga után húzva,
s a duci göndör hajú nő – régen kalauz volt,
bliccelőt büntetett s ha nem – letuszkolt,
ma már csak utas, nem érdeklik a jegyek,
felőle ingyen is – akár a legyek.
Fontos reggeli találka ez, senki nem késik,
pontosan jövünk, ha esik, ha havaz
s talán a sorrend is mindig ugyanaz.
Nem köszönünk egymásnak – ez szabály.
Én is csak úgy jöttem rá, hogy a második héten
köszöntem a csizmás hölgynek – ha már....
Őcsak nézett – mint gyásztávíratot,
mit a postás hoz,

hogy mit akarok s azt mire fel,
de tényleg: mi közünk egymáshoz?!
S torkomon akadt a szó, szégyelltem magam.
Igaza volt.
Nem mondtam, hogy: asszonyom, de hiszen
mindkettőnk egy csónakban evez,
mert rájöttem: hiába nap mint nap...
mégiscsak magányos küzdelem ez.
A holnapért neki külön s nekem is külön
kell megugornom a szintet,
minden külön számlára megy, csak a vég közös:
hogy együtt felejtene el majd minket.

Gladiator

Mă trezesc dimineața în sunetul Gladiatorului,
opresc telefonul,
Doamne, încă o zi din cine știe câte,
cu întrebarea plată,
pusă de fiecare dată:
ce rost au toate?
Nici numele nu ni-l vor ști nepoții,
prezentul, iată, cere un noian
de cunoștințe,
cui să-i mai pese, ce las în urma mea,
ce semne-n care eu, probabil, poate...
ieșii biruitor, însă de unul singur...
Și totuși, mă trezesc din nou și merg:
din casă-n casă, de la zid la zid.
Atac, dacă-i nevoie, de trebuie, mă apăr.
Dușmanii-s ca ciupercile – spectatorii-s în vid.
Pierdut-ai? Câștigat-ai? Nu contează.
Nimeni nu vrea să știe dacă ești fericit
ori dacă de sub tine piciorul derapează.
Asta e tot.
Gladiator în zori...
hai la spălat pe dinți, la duș acum
nu e ceasul visărilor, la drum,
veșnic aceleași fețe la tramvai:
din stradă, maniacii cizmilor de piele,
bătrâiorul în geacă roșie, de niciunde,
cu șapca trasă-n ochi, adânc,
femeia-i ofilită după sine cărând
și fosta controloare, rotunjoară, cu bucle,
care odinioară vâna aprig blatiștii,
e călătoare doar, nu-i pasă de bilete,
din partea-i n-ai decât, și gratis, ca tăunii.
E-un ritual în zori, venim la fix cu toții,
suntem prezenți, de ninge ori de plouă,
chiar ordinea urcării păstrând-o neschimbată.
Nu se salută nimeni – e-o regulă tacită.
M-am prins de ea a doua săptămână
când zisei bună ziua cuconiței cu cizmă...
Ea mă privi prelung – ca pe o telegramă

de doliu, înmănată de poștaş,
vezi doamne, ce-oi fi vrând, și-oricum
ce mă amestec, ca-n gulaș?
Mi se opri bonjuru-n gât, de jenă.
Avea dreptate.
Nu i-am mai spus: vâslim, cucoană,
vezi bine, în aceeași barcă,
ghicind instant că e în van rutina...
că lupta fiecăruia e-o luptă solitară.
Că amândoi sărim ștacheta zi de zi
în perspectiva zilei de apoi,
că suntem pe cont propriu, doar finele contează:
ne vor uita cândva, de tot, pe noi.

**LÁSZLÓ
NOÉMI**

*Nőnegyven
Dorkának*

A nő, ha negyven elmúlt,
enyhén feldúlt,
ha a szőnyeg rojtja
megint nincs egyenesben,
vagy itt-ott lőnek,
ha füle mögül a túl rövidre vágott
tincsek kijőnek,
ha nincs sem múltnak, sem jövőnek
beillő portéka a kamrapolcon,
ronda, de vonzó pasi Jack Nicholson,
és Brad Pitt gyermek,
az egész házban levetett ruhák hevernek,
a tizenöt, a húsz, a harmincnegyzet, -kilenc,
azon túl minden rendben,
az ember sírig negyven,
deal,
licence to kill
all those who dare say you're forty plus,
az ősz norvég király kisöccse, Fortinbras
minden éjfél utáni ébren töltött óra,
harangok, riadó, a
megint nem alszik,
de nem sikong, hogy gyerünk, csajszik,
egy kört mindenkinek,
minek, minek,
csak áll a nyitott erkélyajtóban, sötét
háttérrel, szél emelgeti köntösét,
és áll, és áll, és áll, és áll, és áll,
ha el nem alszik, reggelig egy zárt
osztályra való rémet kitalál.

Fempatruzeci
pentru Dorka

Femeia, de-a trecut de patruzeci,
e tulburată,
de nu stă drept, iar franjul
de la persan,
ori, de se trage în Amman,
de se ițesc după ureche
șuvițele prea scurte, nepereche,
dacă nu are-n debara, pe raft
vreun item potrivit, chiar demodat,
când Jack Nicholson, hâdul, pare atrăgător
pe când Brad Pitt e numai un fecior,
bulendre dezbrăcate peste tot,
cinșpe, douăzeci, treizeci-ș-opt,
treizeci-ș-nouă, de acolo-ncolo
patruzeci fix până la groapă,
deal,
licence to kill
all those who dare say you're forty plus,
frățiorul regelui norvegian, Fortinbras
după miezul nopții, fiecă oră, treaz,
clopote, de alarmă,
nu doarme iar,
dar nu mai chirăie pe undeva,
hai, fetelor, încă un rând,
de ce atâta larmă,
de ce, de ce,
stă doar proptită-n ușa de la balcon,
pe un obscur fundal, în vânticel,
și stă, și stă, și stă, și stă, și stă,
nu poate ațipi, și-atuncea, până în zori
o-nnebunesc scornitele terori.

**MARCEL
LUCACIU**

Strigăt de cuc

lacrimi de lună
albe tristeți
dezamăgiri oarbe
umbre ale trecutului
strigăt de cuc
toate
au înflorit
în inima mea
în zori
o
iarnă singură

le va
îngheța
atât
vă rog
nu-mi alungați
absența

Kakukk kiáltás

holdfehér könnyek
szomorúság
vak csalódások
múltbéli árnyak
kakukk kiáltás
mindez
ma hajnalban
kivirágzott
szívemben
egyetlen tél
majd
mindezt
befagyasztja
csak annyit kérek
hiányomat
senki se űzze
hajtsa

**ALICE VALERIA
MICU**

pseudofabulă cu cinci viteze

în familia mea se moare
de bătrânețe de cancer de singurătate
de tuberculoză de urât și de foame se moare

se moare toamna și de tineri încă
trec Idele lui Marte răsuflu ușurată
„Am scăpat!” îmi spun
acum mai pot muri doar de indiferență
de cald de minciună de dor

hai că se poate
în fond e nevoie de atât de puțin
ducem pe umeri povara fiecărei zile
în care n-am reușit să murim

încă o zi și n-am scris nimic
încă o zi și nu m-a iubit nimeni

la noi se moare înainte de-a te naște
călcat în picioare ori pe gânduri
încercând cu disperare să supraviețuiești
sau lăsându-te la voia întâmplării

se moare de apă de foc de infarct
de infinita greutate de a fi
numai tu nu numai tu nu

nicio răscruce nici un potop
pur și simplu se moare cu teamă
față de cei de sus
și cu infinită mizericordie
față de cei de jos

se moare din roza vânturilor de pe vârful casei
din lanțul de la fântână
din pragul de piatră
și din vârful unghiilor se moare
din rărunchi din praful drumului
și-al plecărilor fără întoarceri
din umeri se moare

și din oasele albite de dorul unei îmbrățișări
se moare din cenușa arderilor de tot
din pavajul fiecărui loc unde m-ai sărutat
din toate se moare încet și fără lumânare
hai că se poate îmi spun
îmi iau pe mine ia purtată de mama
e o zi la fel de bună de murit ca oricare alta
o viață second hand în care n-ai făcut mai nimic
doar ai răscutit cheia unui motor cu cinci viteze
cu care te-ai târât încet
foarte încet
pe loc
deloc
și într-un marș arierre
către moartea de mâine

tanitómese öt sebességben

meghalnak családomban
öregség rák magány végez velünk
tüdőbaj sóvárgás éhhalál ér utól

ősszel halunk meg bár igencsak ifjan
március idusa után bevallom fellélegzek
„Megszabadultam!” mondom
a közöny pusztíthat még el
a hazugság a vágy vagy a meleg

megy ez így mondom
elvégre oly kevésre van szükségünk
vállunkra vesszük mindenik nap súlyát
melyben a meghalást még elkerültük

eltelt egy nap s nem írtam semmit
eltelt egy nap és nem szerettem

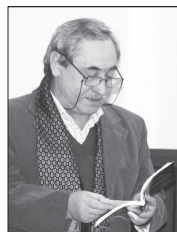
még születés előtt meghalhatsz nálunk
eltipornak gondolatod kiírtják
míg keservesen harcolsz a túlélésért
vagy taláломra, ha sodródsz az árral

tűz víz szívbaj visz minket el
a létezés kinyűvő súlya
te bezzeg nem te nem

nincs árvíz nincsen útkereszteződés
az odafentiekől félünk
és ez visz el
míg az utánunk jövők sorát
annyira szánjuk

a háztetőn a szélkakas is megölhet
vagy a láncos kút láncra
a kőküszöb is megöl
körömvégéből halunk meg
a mélyen belelegzett út porából
a visszatérers nélküli utakból
vállrándításból halhatunk mi meg

ha megőszült a csontunk az ölelésre várva
ha porráégtünk s csak a hamu maradt
az utca kövei, hol egyszer megcsókoltál
megölhet gyertyafény nélkül is minden lassan
megy ez hajtogatam
anyám hordta ingvállt veszek magamra
ez a nap éppen jó lesz a meghalásra
egy másodkezü élet, melyet elhanyagoltál
öt sebességű motrod beindítottad bár
és araszoltál véle
lassan
helyben
sehogy
tolatva, arra, valamerre
amerre vár a holnapi halál

**VIOREL
MUREȘAN**

Gotică târzie

auzi sau i se păru că aude
cocoșul care cânta în plină lumină
în picioare
pe-un gard

iar aproape de gard o crăpătură tăcută
se adâncea
îndată ți-ai și amintit cum
niște străzi cu castele
care cresc din pământ
pare scrisul lui Rilke

sufletul
după cum vă spuneam
are culoarea obiectelor de prisos
și în mijlocul lui stă întotdeauna
un om cu pipă gălbuie care vinde viori

eu umblu pe alei cu fața ornată
de naivități

împușcături împing orizontul
să cadă de pe stânci
și trece doamna cu un pieptene mare
în păr

zilele verii pumnale
așezate în formă de soare
iar în mijlocul razelor un ochi de copil

zidul de care mă sprijin acum
pare o noapte petrecută în casă cu un decapitat

între petalele trandafirului ars de brumă
furnicile dezgroapă obrazul lui dumnezeu

Késői gótika

hallotta vagy talán csak úgy tűnt, hallja
a kakast, amint a teljes fényben ott dalol
egy kerítésen
állva
a palánk mellett egy néma hasadás
terpeszkedett
nyomban fel is rémlett előtted
a földből kinövő
kastélyok utcái mintha
Rilke írásai lennének

a lélek színe
amint már említettem
a szükségtelen tárgyak színe
s közepén mindig ott tanyázik
egy sárga pipás hegedűáros

hiszékenység díszlik arcomon, ahogy járok
a sétányokon

lövések noszogatják a láthatárt
hogy a szírtől a mélybe zuhanjon

s lám elhalad a hölgy nagy fésűvel
hajában

napsugárként kirakott török
a nyári napok
és egy gyerek szeme a sugarak között

a fal amelyhez most támaszkodom
lefejezettet virrasztó házban töltött éjhez hasonló

a dérégette rózsaszirmok között
az isten arcát ássák ki a hangyák

**DIANA
OLAH**

Scoica

Pe insula asta n-a mai locuit nimeni niciodată
Tu numești în fiecare zi câte-o floare
și spui că e a mea
deși eu știu ce înseamnă să-ți spună cineva pe nume
pentru prima dată
Pe florile mele nimeni nu le-a mai numit până acum
Tu le dai nume de animale nenumite
care poate nici pe Marte nu au existat
până acum când este apă

Tu știi tot despre ele
Care pe care a mâncat să nu moară
Pentru că mie îmi place mult să mănânc
iar florile nu le înțeleg
Dar dacă le schilodești puțin
dacă le rupi câte ceva
și nu ne mai putem juca
de-a mă iubește nu mă iubește
seamnă mai mult cu câinele meu de acasă
și deseori chicotesc „acuma da!”
Vânezi în mare tot felul ca Ahab
Le aranjezi în sulici cum ar sta-n tulpini
Pentru că ție numai de timp ți-e frică uneori
și de scoicile mari sidefi care pot să cheme
De când locuim aici unde n-a mai locuit nimeni

Kagyló

Ezen a szigeten előttünk nem lakott még soha senki
Te nevet adsz minden nap egy virágnak
s azt mondod, az enyém
pedig oly jól tudom, mit is jelent, ha legelőször neve-
den szólítanak

Az én virágaimnak nem adott nevet senki
Te névtelen állatok nevét ragasztod rájuk

pedig lehet, hogy még a Marson sem éltek
eddig, míg vízre leltek

Mi mindent tudsz te róluk
Ki kit evett meg csak, hogy éhen ne haljon,
Mert én ingyenc vagyok és a virágokat
bizony nem értem
Bár, ha kissé megnyomorgatod őket
ha letörsz valamit
s többé nem játszszuk azt
hogy szeret – nem szeret
egyre jobban hasonlítanak otthon váró ebemre
s néha felvihogok, „ez már igen!”

Áhábként kutakodsz mindig a tengeren
Nyársra húzod, amit kapsz, mintha virágszár lenne
Csak az időtől félsz, bár tőle is csak néha
s a kagylók hívogató gyöngyházak belsejéért
Mióta itt lakunk, hol senki még előttünk

**ION
PIȚOIU-DRĂGOMIR**

Frate,

astăzi merg la biserică să mă rog și
să-l mulțumesc Celui Etern că a făcut lumea
felurită ca un mozaic strălucitor – știu că și
tu ești în genunchi de aceea... te rog să
mai aștepti o clipă să ajung și...

frate drag și tu ești părinte și îți iubești
copiii ca pe ochii din cap!; copilul meu este
bolnav trebuie să-l duc la medic neapărat
trebuie să-l duc la medic – mă auzi?! –
te rog de aceea: mai așteaptă
o clipă să-l duc la medic și...

azi terminăm casa unde tinerii – prinții
și prințesele noastre – își pun verighetele și
își jură credință; știu ce sfântă e și la voi
unimea luminoasă a două destine
de aceea te rog să mai aștepti
o clipă că nu ruginește butonul
acela – dă-l încolo!...

privește-mă frate cât merg de greu să
cumpăr o chiflă – mă ajut cum pot cu
bastonul asta hain!... știu frate ce mult

îți lipsește bunul tău tată!... ai face
orice să te mai îmbrățișeze în
prag!... te rog de aceea așteaptă
o clipă că nu ruginește butonul
acela sub degetul tău!

pe deasupra oamenilor și peste ape sărutând
cerul peste munți și păduri peste nesfârșitele
dune de nisip și zidiri de tot felul mă uit
în ochii tăi – nu întoarce privirea nu
coborî fruntea!... o clipă așteaptă
dragul meu frate să nu orbești
și tu văzând arteziene de moloz
de sticlă topită de mâini
sfârtecate și creieri de copii!...

Testvér,

imádkozni megyek ma a templomba
megköszönni annak, aki Örök, hogy a világot
vakító mozaikként oly sokrétűvé tette – tudom, hogy
te is
éppen letérdepeltél... épp azért
várj még egy percet, hogy én is elérjek...

drága testvér, te is szülő vagy, érted, gyermeked
szemed világánál is jobban szereted!; beteg
lett az enyém, muszáj orvoshoz vinnem
most muszáj vinnem – hallasz?! –
hát ismét szépen kérlek: várj még
egy percet s én is, én is lassan elérek...

ma tetőt húztunk a fiatalok – életünk hercegei
s hercegnői – háza fölé, ma eljegyzés lesz
hűséget esküsznek egymásnak; tudom, nálatok is
szent fénnel telt dolog, ha két sors egybekél
hát kérlek várj egy percet, várj még
nem rozsdáll az a gomb
addig - beéred!...

nézz rám, testvér, alig vánszorgok, kifli után
indultam a sarokra – segíti léptem
mihaszna sétatombom!... közben tudom, neked
is annyira hiányzik jó apád!... mindened
odaadnád, hogy küszöbén még egyszer
átölelne!... hát éppen azért kérlek
nem rozsdáll az a gomb
az ujjbegyed alatt - beéred!...

nemzetiségek s nagy vizek felett csókolom az eget
hegyek, dombok, erdők és véghetetlen
homokdűnék felett s szemedbe nézek én
mindenfajta építmények felett – ne süsd le most
szemed, ne hajtsd fejed!... egy percet várj csak
drága testvérem, hogy meg ne vakulj
ha törmelék ömlik eléd vízesésként
s a megolvadt üveg vádlón hord szilánkján
gyermekagyat s szétlőtt testrészeket!...

SÁNTA ATTILA

Az odesszai menekültek

Hosszú, laza sorokban jöttök,
ki gyalog, ki szekéren,
a menetet német katonák biztosították.
„Az ukrán menekültek”,
suttogta idegesen a falu,
merthogy a rádió bemondata,
Csernáton férfinépe két éve
ott mindennap csatát nyer, miközben
kontrolláltan visszavonulnak.
Kérdezték, messze-e még
Kronstadt, hol felrakják őket
üdvözítő marhavagonokba,
s megtudván, csupán egy napi járás,
vastag aranygyűrűket
kínáltak egy kenyérért
- az egész falunépe ott volt,
s akadt, aki a cserébe belement.

Nagyanyámnak még rémlett,
mesélt valamiket dédanyja
száz évvel azelőtt
egy keletre tartó szekérsorról,
fáradtak voltak és bizakodóak,
hogy az orosz sztyeppéken
megtalálják majd Eldorádót.

A menekültek németül beszéltek,
amikor elindultak,
kifejezetten jólöltözöttek lehettek,
még ötszáz kilométer után is
tartották magukat.

Nagyanyám mutogatta a képet,
hogy János, látták-e, ismerik-e,
de csak végtelenül fáradt
pillantást vetettek rá.

„Fiaim, ti vagytok azok?”,
gondolta magában nagyanyám,
ki egyben dédanyja is volt,
és hálát adott Istennek,
hogy mi nem szertültünk el,
csak János jönne már haza.

Refugiații din Odesa

Veneau în rânduri lungi și răzlețite,

unii pe jos, alții-n căruțe
soldații nemți supravegheau convoiul.

„Refugiații ucraineni”,
șopteau în sat înfrigurați,
că doar radioul anunțase,
bărbații din Cernat, acolo,
sunt plini de biruințe, zilnic,
în timp ce, controlat, se tot retrag.

De Kronstadt întrebau, dacă-i departe,
acolo-i așteptau vagoanele de marfă
și, aflând ei, că-i doar numai o zi
de mers până acolo, ofereau ineale
groase de aur pentru-o pâine.
Toți sătenii erau pe stradă
și s-au găsit și unii
gata de un astfel de schimb.

Bunica mea își amintea
cum străbunica, de demult
povestise de-un șir de care
îndreptându-se înspre răsărit,
erau sleiți, însă plini de speranță
că undeva, în stepele rusești
vor găsi, poate, Eldorado.

Vorbeau nemțește ei, refugiații,
păreau să fi fost bine îmbrăcați,
cândva, când au pornit,
chiar după cinci sute de kilometri
și tot se mai țineau.

Bunica le-arăta fotografia,
ăsta e Janos, l-ați văzut cumva,
îl știți, dar ei doar întorceau
priviri sleite înspre ea.

„Fiii mei, voi sunteți aceia?”
gândea bunica, fiind și străbunica
și-n gând spunea mulțam
că noi nu ne-am dus în străini,
și ce bine era de Janos se-ntorcea.

SIMION ISTVÁN

Volt

Olyan lesz majd
mint pitypang a szélben

mielőtt összeseper a szégyen
futni hagy

megvénült pillanat ránca se éhezik szebben
mielőtt fullánkja

beléd szakad

jót fog állni csak

mielőtt felébred
összetaposott fűszálnak lekaszált zöldje a rétben
megterem téged a leszálló harmat
visszhangzó
hajnali fénye.....

mert veled sohase féltem
vándortarisznyámban
az éjszaka sötétje
most is úgy lapul

mint
elsárgult falevélben a

telihold

Fost

Vei fi odată
în vânt, păpădie

pe care-'nainte s-o strângă rușinea
o lasă să fie
nu flămânzește mai mândru nici ridul clipei bătrâne
'nainte ca acul

în tine să-l vâre

va sta doar deoparte

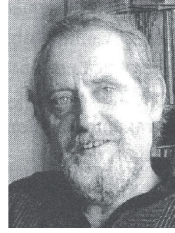
pân' la trezie
verdele ierbii călcată, cosite-n câmpie

ecoul luminii din zori te creează
când roua
se-așază...

cu tine nicicând nu mi-e frică
întunericul nopții se-ascunde și-acum
în traista-mi pribeagă

precum luna
plină

în frunza de toamnă pălită

**SIMONFY
JÓZSEF**

Nem dal nem is ének

Hónnom alatt könyvvel
számban cigarett ával
lődörgök tapiskolok
ősziködben agyagossárban
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

nézem a fát a falát-e
engem varjú csorda húz
el felettem az évek
nincs mire várnom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

tavasznak nyárnak nyoma
sincs már ősz is csak
volt nagy tél hull rám
állok az ablak előtt fázom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

őregh ázban kísértet jár
belém a lélek híjával
vagyok istennek angyalaim
sincsenek szörnyűbárhol
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

alig írt belém valamit
az élet sarokban rothadó
papírok ruhák jégcsapok
köztük jövőm látom

ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

mit jegyez az emlékezet
tudatalattiládába dobja
mint egy levelet sosek apom meg
meghattulajdon nyomorúságom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

kampó az s nevem kezdőbetűje
ki vagyok akasztva a világba
húsok mészárszék hideg falára

űriállatokkal játszom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom
örömet magamnak nem szereztem
a világba teljesen belegörnyedtem
a lélek leszakad a testről
gyümölcs az ágtól
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

babérlevelen sose ültem
aki egész nap zabálja szégyen
semminapok semmiéjek semmiélet
előre látom fölfalálásom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

szirének kórusa hív
kertvégebe gödröt ások
a terebélyes somfa alá
már ki se látszom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

Nu-i cânt, nu-i melodie

cu o carte sub braț
și cu țigara-n gură
fără de rost mă-nvârt
ceață de toamnă, lut noroios
mă îmbie la somn
subit aș putea să adorm

mă vede oare, privesc spre copac
ciurde de ciori mă petrec mă atrag
anii cum trec
după nimeni n-aștept, totul
mă îmbie la somn
subit aș putea să adorm

nici urmă de vară de primăvară
toamna-i pe ducă iarnă
cumplită coboară pe mine
stau zgribulit lângă geam, totul
mă îmbie la somn
subit aș putea să adorm

bântuie-n casa deșartă
sufletu-n mine n-am Tată
nici ingeri ori Domn
e cumplit, totul
mă îmbie la somn
subit aș putea să adorm
de-abia s-a înscris viața
în mine îmi văd viitorul
în colț mucegai pe hârtii

haine vechi sloiuri de ghiață

totul mă îmbie la somn
subit aș putea să adorm

note-n memorie ca într-o ladă
pierdute-s ca o scrisoare pe care
nimeni vreodată n-are s-o vadă
sunt jalnic și asta mă mișcă de-asemeni
și totul mă-mbie la somn
subit aș putea să adorm

inițiala mea-i un cârlig
de care atâră ținut eu în lume
carne pe-un zid la măcelar, în frig
mă joc cu bestii fără de nume
și totul mă-mbie la somn
subit aș putea să adorm
și nu mi-am făcut vreo bucurie
încovoiat, învins de lume
de trup sufletul se desprinde
cum rodul de pe ram, în vrie
și totul mă-mbie la somn
subit aș putea să adorm

n-am stat pe lauri niciodată
alții se-nfruptă zilnic, iată
zile, nopți, viață, totul mi-a lipsit
prevăd că voi fi înghițit
și totul mă-mbie la somn
subit aș putea să adorm

mă cheamă un cor de culori
sap groapă în fundul grădinii
sub cornul falnic, de zor
m-ascunde marginea gropii
și totul mă-mbie la somn
subit aș putea să adorm

**SZŰCS
LÁSZLÓ**

Balladából való

íme a helyzet: mesélem a történetem
hajpántként simul közben ránk a csend
a szavak gyáván szétrebbennek
egyetlen biztos hátterem a hallgatás
hisz hangokat teremteni mi értelmé
ha titkainkból e furcsa rend kiás

történetem jobbára kockázatmentes
mint egy hajnalban ismételt rádióműsor
de én még újra megtörténhetek
akár üres utcában megbúvó tompa nesz
bennem a törés kifáradás és eltűnés
nem kilábalás nem is felívelés

mert ha a szavak sem párbajképesek
nem jön a régi kedv nem gyógyul a seb
akkor kell e ponton valahogy túllendíts
egy új hangot adj telepíts a csendbe
segíts hogy mosolyt őrizve oldódjak fel
mint társas szorongás valami halk dzsesszben

Dintr-o baladă

iată problema: îmi depăn povestea
se-așterne tăcerea-ntre noi ca o eșarfă
lașe, cuvintele se dispersează
și în fundal doar liniștea e certă
ce rost mai are freamătul, când taina
ni-i smulsă de această vai, ciudată castă

povestea-mi e lipsită – în general – de risc
ca într-o reluare, în zori, la radio,
eu însumi pot ca să exist, din nou
precum un zgomot surd într-o stradă pustie
în mine nu-i fisură, pieire, osteneală
ce ofensivă sau retragere să fie,

de nu mai pot să chem cuvinte la duel
nu mai revine cheful și nu se-nchide rana
de punctul mort să trec, tu trebuie să vrei
să populezi tăcerea cu voci melodioase
de-angoasa colectivă să mă eliberezi
cu zâmbetul pe buze în ritm de jazz

**DOINA
IRA-TĂUTAN**

Trezirea

Poruncile de-atunci le-am încălcat,
Din ziua-n care El ne-a zămislit.
Tu pentru mântuire-ai fost trimis,
De gloatele ingrate răstignit.

Țașnea sângele sfânt, dumnezeiesc
din ale rănilor deschise flori,
fântâni săpate-n trupu-Ți chinuit,

de-atei și farisei răzbunători.

Sacrul Mormânt a fost găsit pustiu
După a treia zi, eu astăzi mă închin,
privești la noi din cer mahnit și-ntrebi
„oare zadarnic Mi-a fost sfântul chin?”

Dar ne-ai iertat pe toți, Miracol sfânt,
sperând că ști-vom astfel învăța
din sacrificiul răstignirii Tale
și-ntreg supliciul, închinarea Ta.

Ne-ai spus că trupul Tău e pâinea,
Pe care noi o frământăm smerite,
cu lacrimile ce ne scaldă-obrajii,
durerea și iertarea-s împlinite.

Duios îi mângâi coaja rumenită,
Cercând așa durerea să-Ți alin,
mă răcoresc sorbind din cupa sfântă,
căci sângele-Ți l-ai preschimbat în vin.

Ébredés

Áthágtunk minden isteni parancsot,
Kezdve attól az első naptól.
Küldettél, hogy üdvözíts minket,
Hálátlan népség megfeszített.

Az isteni, szent vér kicsordult
Nytott sebből virágosként,
Kínzott testedben sáncot ástak,
Hitetlenek s álszentek legelsőként.

Üresen találták a Szent Sírt,
Harmadnapra, ma én meghajlok,
szomorúan nézel le ránk az égből
“szent kínom hiábavaló volt?”

Te, Szent Csoda, megbocsátottál,
Remélve, hogy talán megtérünk
megfeszítésed áldozata árán
s kínjaidból alázatot merítünk.

Azt mondtad tested a kenyér,
melyet oly jámboran dagasztunk,
az arcainkat könnyek árja mossa,
beteljesül bocsánatunk s fájdalmunk.

Kegyelettel simítok a kenyéren,
fájdalmaid egy kissé, hogy enyhítsem,
iszom egy kortyot s felfrissültem -
borrá vált véred értünk a kehelyben.

**VIOREL
TĂUTAN**

Meditație

neîncetat
Între două diluvii hârjonindu-se
Pești minusculi tatonează febril pietre
și încălesc șuvițele râului

fără încetare
salcia de pe mal croiește năucă
umbre pentru rănile deschise ale apei
pregătind invazia de noapte

mă țin greu în șa
pe spinarea ultimului anotimp
încerc să opresc apusul din scurgerea-i
cabrată printre nori

dacă am fost sau nu fericit
am s-o recunosc vreodată?

Elmélkedés

folytonosság
két özönvíz határa mentén apró halak
lázás ficáncolása a kavicsok között
összekócolja fűrtjeit a pataknak

megállás nincs
a parton elmefoszlott fűz szabdalja árnyát
bekötné a habok felfeslett sebeit
s készíti csendben éjféli ostromát

nehezen tartom magam a nyeregben
a legutolsó évszak hátán
a napnyugtát én megállítanám,
ágaskodó múlását a felhők vizében

bevallom-e magamnak egyszer:
voltam-e boldog, avagy mégsem?

**BIANCA
TEMEȘ**

Efect static

Mi-e frig,
căldura oamenilor îmi trece peste oase.

Singurătatea îmi unge auzul.
Dacă visez,

colivia se îneacă de rugăciune.

Statikus effektus

Fázom,
átsuhan csontjaimon az emberi meleg.

Hallásomat magány kenegeti.
Ha álmodom,

imáimtól megfullad a kalitka.

**THÖKÖLY
VAJK**

Itthon vagyok

A vén hepehupák között
ringatta bölcsőmet anyám,
itt születtem, itt nőttem fel,
kis falum, szép Szilágyzovány.

Akár egy fa, mely a szélben
kapaszkodik gyökerével,
úgy ragaszkodom én hozzád
szülőföldemnek lelkével.

Tanítottál és tanítasz,
ajándékok anyanyelvem,
oly jó volt itt gyermek lenni,
összeszorul, ím a szívem.

Bármerre ha elindulok
emlékek köszönnek reám,
a szilvások, a szőlősök,
nyakában vitt fel az apám.

Pirkadatkor a portákat
kakashangja köszöntötte,
alkonyatkor a pincsort
szép magyar nóta járta be.

Kinn az erdő lombja nekem
ma is a legszebb zöld maradt,
és a rétek virágai,
ezer színe az ég alatt.

Ott a gát, a vén Berettyó,
hányszor fürödtem vizében,
nyáron minden nap pancsoltam,
télen meg csúsztam a jégen.

Utcáról utcára gyűltünk
a Viski-ház udvarába,
volt ott foci, volt bújócška,
búzával megérő lárma.

Itthon vagyok, itt hol vagyok,
ismerem az embereket,
örömeiket, bánatukat,
tudom ki az, aki szeret.

Isten sok helyre elkísért,
de csak itt adott templomot,
itt ígértem, itt fogadtam
hűséget és alázatot.

Itt voltam suhanc, lázadó,
itt írtam az első versem,
itt lettem én büszke apa,
remélem, itt megöregszem.

Reménykedem, sokáig fog
szólni még a magyar nóta,
örökké lesz magyar ige,
mindig lesz, ki meghallgassa.

Mikor véget ér az utam,
itt engedjete a földbe,
véssétek rá sírkövemre,
„Versben él tovább a lelke”.

Acasă

Mi-a legănat scrânciobul mama
prin văi uitate, vai, de ani
aici m-am născut și-am crescut,
în micul, dar frumos, Zăuani.

Precum prin rădăcini, copacul
semeț se ține-n aprig, vântul
tot așa țin și eu la tine,
cu sufletul și cu gândul.

M-ai educat și mă înveți,
mi-ai dăruit maternul grai,
ce bine-a fost să fiu aici copil,
mi se strânge inima, vai.

Spre patru zări, dacă-aș porni
amintirile s-ar depăna,
printre livezi de pruni și printre vii,
în cârcă tata mă purta.

Cocoșii salutau pe garduri
satul, dis-de-dimineată,
iar pe înserate, doine
se-aud, pline de dulceață.

Pentru mine-i veșnic verde
codrul din copilărie,
iară florile din câmpuri,
sub cer strălucesc, o mie.

Barcăul, cu undele sale,
m-a învăluit, la diguri,
mă bălăceam toată vara,
patinam, când da înghețul.

În curte la casa Viski
ne-adunam, toți de pe stradă,
la un fotbal, la o joacă,
lângă grâne coapte, larmă.

De sunt aici, sunt acasă,
îi știu pe toți cei din juru-mi,
știu care-i cel, ce iubește
știu bucurii și necazuri.

Domnul mă poartă-n multe locuri -
mi-a clădit templu doar aicea,
unde să fiu fidel, promis-am
păstrând în suflet smerenia.

Fost-am aici flăcău rebel,
și am scris prima poezie,
am devenit părinte mândru,
și vreau să rămân pe vecie.

Ghiersul drag mie, sper să sune
ani buni și de-acum înainte,
graiul unguresc rămâne,
fi-va mereu cine s-asculte.

Și când îmi voi găsi sfârșitul,
în groapă mă puneți, obștește,
scriind pe piatra funerară,
„În versuri, veșnic el trăiește”.

WEINER SENNYEY TIBOR

Pihi

Szerettem volna százszor elkiáltani:
szerettem volna szeretni, szeretve lenni,
szerettem volna mondani mondhatatlant,
szerettem volna szállni, sosem állni.

Ülni csak ott, hol tényleg jó ülni,
nagy titokban mesterré szelidülni.
Élni éltet, nem folyton csak haldokolni.
Hangszer nélkül jól muzsikálni.

Hozzá-hozzá méltóvá nemesülni,
nagy szavaktól kicsit sem ijedni.
Hallgatni zajban, csöndben énekelni,
hanggá válni, rezgéssé bomlani.

Megpróbálni végre kicsit élni,
az Ó nagy szeretetétől sose félni;
de minden kísérletem magamban
törött volt és visszhangtalan.

Hogy repüljek, ha egy szárnyam van?
Egyetlen pihe vasbeton viharban,
baljós viharok zúgnak alattam;
magam felett sincs semmi hatalmam.

Hogy segíthetnék bárki másnak,
ha nem az vagyok aminek látnak?
Nem test vagyok, nem lélek, szellem,
hanem e három a múltó egyben.

Aki mégis érzi, tudja és féli,
hogy él bennünk valami ősi, régi,
egyetlen szárnyát fennen táró,
vihar felett is szállva-szálló,

össze többiekkel ölelkező,
énekből is világot teremző,
kinek nincs olyan, hogy halál:
bennünk él a pihimadár.

2014. május 10.

Puf

De mii de ori eu aş fi vrut să strig:
aş fi vrut să iubesc, ori să fi fost iubit,
să fi șoptit ce nu e de rostit,
să fi zburat, să nu mă fi oprit.

Doar unde-i bine, să fi adăstat,
În taină în maestru să mă fi transformat.
Să fi trăit, nu veșnic ca pe moarte.
Să fi cântat chiar fără instrumente.

Să fi crescut spre ei – spre tine demn,
Să nu mă fi temut de frazele de lemn.
De zarvă amuțit, doinind, unde-i tăcere
Lin transformat în sunet, răzlețit în vibrație.

Să fiu nițel în viață, eu să fi încercat,
de marea Lui iubire să nu mă fi speriat;
însă în sine-mi nicio năzuință
nu-și află vreun ecou, strivit de necredință.

O aripă am doar, cum aş putea să zbor?
Un singur puf în vifor, între betoane, piere,
vaier de pieze rele sub mine e-n furtună;
nici peste mine însumi nu am putere.

Cum să ajut pe orișicare altul,
De nu semăn deloc cu cel perceput?
Nu-s doar un corp, un suflet, o suflare,
ci toate trei într-înșii conceput.

Cel care crede, știe și se teme
de cel atavic, reprimat, din noi
chiar și-ntr-un singur ciot, de zboară,
peste furtuni, nu stă și nu coboară,

strângând în brațe el pe celălalt,
prin cântec făurind o altă lume,
nu e atins de moartea făr' de nume:
pasărea-puf trăiește printre noi.

10 mai 2014

(Din antologia bilingvă *Primăvara Poeziei - XVI - A Koltész Tavasza*, apărută la Editura Caiete Silvane cu ocazia celei de-a XVI-a ediții a Festivalului „Primăvara Poeziei”, Zalău, 15-16 aprilie 2016; traduceri de Simone Györfi.)

Adineaori am apăsat din greșeală...

Alice Valeria MICU

In memoriam Anamaria Pop

A trecut un an de când Anamaria Pop, după un război crunt cu boala, cu sistemul, cu indiferența unora, cu agresivitatea altora, a părăsit la 63 de ani, cu aceeași discreție cu care a trăit, spațiul de luptă. Se retrăsese în Ungaria, la Szalkszentmárton, unde a tradus cu îndârjire, muncind uneori și 20 de ore pe zi, romane, piese de teatru, scenarii, eseuri, interviuri din literatura maghiară mai ales, dar și din literatura română în limba maghiară.

După debutul din 1972 cu volumul de versuri „Castelul din siclame albe”, apărut la Editura Albatros din București, au urmat alte trei volume de poezie, iar din 1988 s-a dedicat aproape exclusiv traducerilor, fără să renunțe la articole și la lupta pentru libertate în cel mai pur sens posibil.

Născută la Turda, în județul Cluj, în 7 aprilie 1952, Anamaria Pop a urmat între anii 1975-1979 cursurile Facultății de Ziaristică din București și era membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, membră a Societății Scriitorilor de Beletristică din Ungaria și a Asociației Traducătorilor Literari din Ungaria.

Am cunoscut-o în urmă cu doi ani la Sighișoara, cu prilejul primei ediții a **Turnirului scriitorilor** organizat de Mariana Gorczyca, unde ne-a fascinat darul ei nemaipomenit de a povesti, umorul și vitalitatea, în ciuda suferinței sale. „Tu pe unde mergi, duci dictatura cu tine, i-a spus fiul ei, n-ai ambiție dacă nu te muți în Elveția!” și râdea amar, continuând cu felul în care tineri obligați de mișcările extremiste veneau să-i spargă sistematic geamurile sau speranța pe care și-o puseseră cu toții într-o mișcare de revoltă, după ce pe afișul cu lansarea romanului „Te pup în fund, conducător iubit” a lui Daniel Bănulescu, tradus în limba maghiară, un sugubăț scrisese cu pixul: „Și eu” și semnase. Gestul a fost urmat de altele asemenea, încât s-au lipit câteva coli de semnaturi alături de afiș.

Plănuiserăm împreună un interviu și începuse să-mi răspundă la întrebări, dar munca și apoi boala au împiedicat-o să termine.

„Dragă Alice, NU, NU te-am uitat – am avut chiar muștrări de conștiință... Am venit acasă de la Arad și am tradus două piese de teatru pe care mi le-au cerut, apoi, editura m-a grăbit cu predarea unui roman *Esterhazy* – mai am exact opt pagini și termin. Apoi

îți scriu interviul. Am lucrat enorm în ultima vreme, abia dacă am dormit trei-patru ore, bașca am avut și probleme cu computerul... mi-au blocat corespondența... de, iar am fost «neascultătoare» și m-au pus pe lista și mai neagră a guvernului. Iartă-mă, te rog, dar mă țin de promisiune... chiar dacă nu azi, dar mâine, poimâine precis... M-am gândit mult la tine în perioada asta... Gând drag: A.

...adineaori am apăsat din greșeală (de fapt, am degetele înțepenite – ieri am lucrat de la 4 dimineața până azi-noapte la 2) pe enter și au și plecat primele cuvinte din mesajul care urmează apoi :)

A.V.M. Oooo, faceți eforturi cam mari!

Aștept cu drag și vă mulțumesc!

Important este să iasă bine. Timpul ne este un aliat fidel.

...Ăsta e destinul meu... dar să vezi ce mă așteaptă de acum înainte... din 3 iulie încep un serial în Observator cultural – o să public un serial de texte (din două în două săptămâni) dedicate în memoria Holocaustului – anul ăsta sunt 70 de ani de la deportările evreilor... serialul durează cam până prin octombrie-noiembrie... și vor fi aprox. 10.000 semne pe episod – fragmente din jurnalul filozofului Gy. Konrad, și el victima ciurmei... În prima parte a anului am publicat tot așa, un serial privind pericolul inimaginabil al majorității de 2/3... În Ungaria face mai mult decât ravagii... nu mai există stat de drept, dreapta fascistă e al doilea mare partid din parlament... Tu mi-ai citit serialul ăsta – nu te interesează să-ți trimit linkurile?... Le am pe toate gata adunate – mulți prieteni din România, când văd că s-au cam adeverit previziunile mele... mi le tot cer să le citească așa, cap-coadă episoadele... ele având o anume legătură unele cu altele...

Apoi, în paralel cu acest serial încep traducerea unei foarte ample antologii de studii politice intitulat: „Caracatița statului mafiot postcomunist – modelul Ungariei”. Practic, noi cei din zona asta nenorocită a Europei asistăm la nașterea celui de-al treilea tip de stat (până acum am știut că există statul capitalist, statul comunist), adică la statul mafiot. Pericolul e mare, ruinele postcomuniste sunt asemănătoare în fiecare țară din zona asta... iar răul contaminează – vreau să atrag atenția celor interesați că începe „jocul dominoului” – ce se petrece aici... se va petrece și-n alte țări...

A.V.M. **Aveți o energie de invidiat!**

...Da ... Ți le trimit pe toate... Chiar primul text, cel cu care încep serialul... e un text personal... ceva care nu prea poate fi pus în tiparele știute până acum...

A.V.M. **Cui îi pasă de tipare?** **Nu sunteți o femeie de pus în tipare.**

...În niciun caz mie...

Ok, eu mă duc la bucătărie... să spăl dracu' vasele că mi s-au cam adunat... De ce tre' să stea o femeie și la bucătărie, de ce-i așa nedreaptă viața asta – urăsc bucătăria...

Dar revin îndată ca să văd dacă mi-ai confirmat primirea linkurilor.

A.V.M. **Spălăm în tandem. Spor!**

Așa vom face.

Îmi tot propun să-mi cumpăr vase din carton... să le pot și arunca...

...Apropo: adineaori mi-ai scris că am o energie de invidiat – cred că mai degrabă mă agăț cu tot ce există în mine de o realitate în care trăiesc – astfel uit de problemele mele personale, cu care, de fapt, nu am curajul să mă confrunt... Tot amân să le privesc în față...

A.V.M. **Cu toții facem asta, deși condițiile diferă de la om la om.**

Trebuie să termin „Caracatița”

De ziua de naștere i-am făcut și eu cuvenita urare, precum mulți din prietenii domniei sale, pe Facebook. Celor mai apropiați ne-a răspuns, atât în limba română, cât și în limba maghiară, cu același text:

„Îți mulțumesc din suflet pentru urări și pentru gândurile bune – am mare nevoie de aceste sentimente, mai ales acum, când sunt după mai bine de două luni de stat la spital, din care aproape 10 zile am zăcut la reanimare, m-au ținut în viață aparatele. Mi-au sucombat sistemul circulator, cel respirator, cel endocrin ș.a. – toate astea pe o profundă depresie de peste trei decenii... cu care nu am avut curajul să

mă confrunt, nici s-o tratez. Doctorița de familie din sat m-a tratat eronat sau deloc și nu mi-a dat trimitere la un medic de specialitate. Rezultatul a fost salvarea, sirena și lupta între viață și moarte.

Sunt acasă de la începutul lui aprilie, dar deloc nu mă simt bine... La primul control medicii care mă tratează mi-au spus că sunt pe „pe drumul cel bun”, numai că acest gen de convalescență durează două-trei-patru luni și că trebuie să am răbdare...”

Cel din urmă dialog l-am avut cu o lună înainte de a muri, Anamaria Pop alegând izolarea pentru a putea munci cu pasiune.

6 Iunie 2015, 11:44

A.V.M. **Mă bucur să vă văd pe aici! Cum mai sunteți?**

...Da, am intrat pe facebook că vreau să inițiez o scrisoare de protest față de ultimele absurdități petrecute aici: transportul la închisoare a scriitorilor și traducătorilor ca să prindă inspirație, să traducă în liniște...

A.V.M. **Vai de mine!** **E posibil?**

Da, din păcate e posibil, și e anul de grație 2015, în mijlocul Europei... Dar asta e un mizilic față de tot ce s-a întâmplat între timp... aud și eu ulterior, pentru că o lungă perioadă de spital și convalescență m-am izolat voluntar de lumea asta nebună... M-ai întrebat cum mă simt: deloc bine, slăbesc în continuare (aseară m-am cântărit, am 49 kg), nu am poftă de mâncare, îmi injectez de cinci ori insulină, sunt tot timpul obosită, puțină energie care ține două-trei ore pe zi o rezerv traducerii – trebuie să termin „Caracatița...” măcar la începutul anului viitor. Mulțumesc că mi-ai scris, mi-a căzut bine. Te îmbrățișez din...”

Un emoticon heart a mai consemnat transcrierea din conversația noastră cea de pe urmă, un semn, o îmbrățișare virtuală pe care o simt tot mai caldă și mai îngrijorată de evenimentele ce au năvălit asupra Europei în anul scurs de la trecerea ei în dimensiunea veșniciei.

Mostenirea românească a lui Kós Károly în Sălaj

VARGA István Attila

Biserica greco-catolică, actualmente ortodoxă din Stana, com. Almașu

1) Introducere

În cazul proiectării bisericii greco-catolice din Stana de către Kós Károly se pot observa similitudini cu proiectarea bisericii reformate din Băbiu. Însă aceste similitudini nu privesc caracterul arhitectural, ci modul de lucru. Credincioșii reformați din Băbiu dându-i mână liberă lui Kós în planificarea bisericii în 1936, a reușit să-și pună ideile în aplicare. Tot așa au procedat și localnicii greco-catolici din Stana chiar cu 12 ani mai devreme, în anul 1924. Mulțumită încrederii acordate, el a realizat o operă arhitecturală originală, cum nu prea se mai regăsește în cazul altor biserici greco-catolice.

Încrederea acordată lui Kós Károly de localnici se datorează faptului că sătenii deja îl considerau consătean de a lor. După ce a locuit din 1914¹ în această localitate mixtă, în mentalitatea colectivă a localnicilor nu mai era perceput ca un străin, ci ca o persoană ce făcea parte din această colectivitate. În același timp este probabil ca ei să fi cunoscut și altă biserică planificată de el (de exemplu, Biserica reformată din Cluj-Napoca de pe strada Moșilor, care de altfel chiar prezintă asemănări cu cea din Stana).

Această încredere merită apreciată și datorită faptului că biserica din Stana este prima proiectată pentru o comunitate română², ceea ce presupune înțelegerea acestei credințe, culturi și comunități. Dar el a reușit să se identifice cu aceasta, deoarece zece ani de zile a trăit printre români.

2) Planul inițial

Deși acest plan inițial realizat în 1924³ nu diferă cu mult față de maniera în care a fost realizată biserica, totuși țin să îl descriu în câteva rânduri. În centru a fost prevăzut un turn clopotniță care la primul nivel prezintă un portal simplu semicircular. La nivelul superior prezintă o singură fereastră semicirculară alungită și se termină cu un foișor deschis. Acest foișor prezintă câte o colonetă în colț care susține acoperișul.

Turnul central este flancat de alte două turnulețe. Cel din nord este mai mic, prezentând o deschizătură semicirculară și se înalță până la nivelul foișorului turnului sudic. Turnul sudic este mai înalt, ajungând deasupra ferestrei turnului central. Acesta prezintă o fereastră semicirculară alungită pe latura sudică și un foișor deschis, care în colțul de sud și cel de est prezintă câte o colonetă ce susține acoperișul.

Fațada sudică dispune de trei ferestre semicirculare alungite. Între prima și a doua dinspre vest spre est

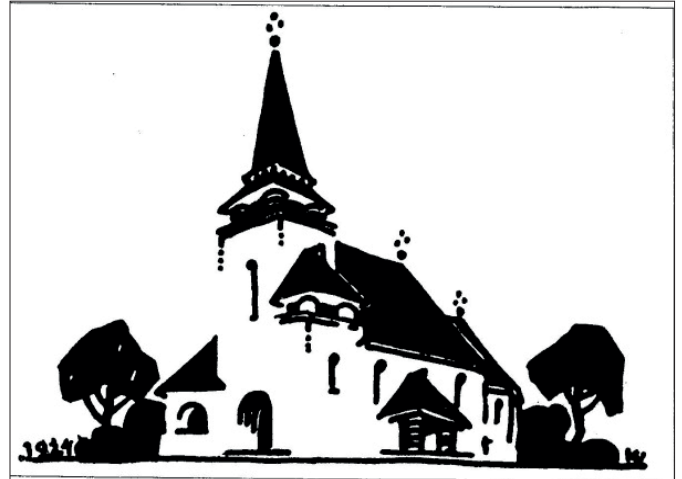

Fig. 1. Planul inițial

a fost planificat un portic susținut de două coloane. Latura sudică se continuă prin absida semicirculară a altarului, care de asemenea prezintă ferestre.

3) Biserica actualmente ortodoxă din Stana

Fațada vestică este una complexă. Ea este compusă prin alăturarea a trei turnuri, ceea ce oferă o compoziție unitară.

Turnul central este cel mai complex și are rol de turn clopotniță. La primul nivel are un portal flancat de două coloane alipite care susțin un arc semicircular în extradadosul timpanului. Nivelul superior prezintă patru ferestre suprapuse. Prima fereastră este semicirculară cu influențe similare unei rozase medievale.

Fig. 2. Fațada vestică

A doua fereastră este pătrată cu influențe dinspre arta populară. A treia fereastră este semicirculară alungită cu influențe dinspre romanice. A patra fereastră este semicirculară și este una care se repetă pe toate cele patru fețe ale turnului. El se încheie cu un foișor deschis, iar acoperișul este susținut de patru stâlpi de colț.

Turnulețul nordic este alipit de turnul central. Înălțimea lui ajunge până la fereastra semicirculară de pe turnul central. Are o fereastră semicirculară pe latura vestică și o fereastră semicirculară pe latura sudică.

Turnulețul sudic, de asemenea, este alipit de turnul central. Înălțimea lui ajunge deasupra ferestrei semicirculare de pe turnul central. Are o fereastră semicirculară pe latura vestică și o altă fereastră semicirculară mai înaltă pe latura nordică.

Fațada sudică prezintă două ferestre și un portic. Ferestrele sunt semicirculare alungite și au fost plasate simetric pe latura sudică, una pe partea vestică, iar cealaltă pe partea estică. Între aceste două ferestre este plasat porticul prin care se face acces, utilizându-se două scări. Porticul a fost realizat din două coloane ce susțin un arc semicircular, care în extradados prezintă un timpan. Forma acestuia este asemănătoare cu portalul vestic.

Absida altarului este semicirculară. Aceasta este mai îngustă și are o înălțime mai joasă față de naos. Prezintă trei ferestre semicirculare în părțile de sud, est și nord. De asemenea, ele au o dimensiune mai redusă decât ferestrele de pe fațada sudică și nordică.

Fațada nordică prezintă patru ferestre semicirculare alungite identice cu cele de pe fațada sudică. Ele sunt dispuse la vest și est, iar în centru sunt două una lângă cealaltă.

Din această analiză reiese că biserica greco-catolică din Stana se poate încadra în stilul unic specific lui Kós Károly, care eșuă între eclecticism și un secesion moderat. Eclecticismul se regăsește la fațada sudică, nordică și la absida circulară, în timp ce secesionul moderat se poate observa la fațada vestică (însă nu este ceea ce vedem la Lechner Ödön).

Stilul în care a fost realizată biserica poate fi mai apropiat de prerafaelism⁴ sau de școala romană din perioada interbelică. Prerafaelismul este denumirea stilului apărut în Anglia din 1848, fiind specific picturii și literaturii. Din acesta a evoluat nazaretismul, care a propus întoarcerea la un stil medieval. În esență, și prerafaelismul s-a întors la lumea formelor de dinaintea de Rafael, însă este permisă și inovația⁵. Acest curent nu neagă stilurile istorice, așa cum se întâmplă în cazul secesionului, ci doar pune accent pe stiluri medievale.

Legat ideologic de prerafaelism este stilul care se manifestă și în arhitectura școlii romane⁶. Astfel, acest stil vrea să se întoarcă la arhitectura medievală, cu toate acestea unii autori observă că este mai mult un stil arhaizant eclectic decât arhaic⁷; de altfel, el a apărut în prima jumătate a anilor '20 ai secolului trecut, însă s-a manifestat în a doua jumătate a anilor '20 și în anii '30. În Ungaria începe să fie prezent din anul 1926⁸. Chiar dacă operele timpurii ale lui Kós Károly prezintă asemănări cu acest stil, ele au fost create înainte de

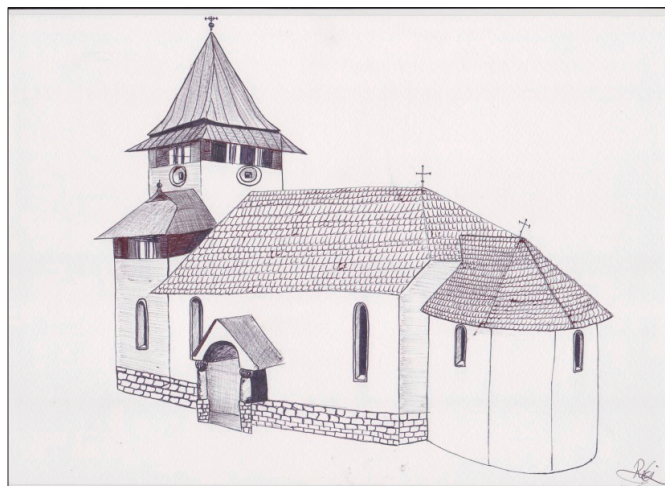

Fig. 3. Fațada sudică și absida altarului

aparitia lui. Consider, prin urmare, că el a creat sub ideologia prerafaelismului, din care, așa cum am văzut, și-a tras seva și școala romană.

În favoarea prerafaelismului stau dovadă elementele arhitecturale, cum sunt: *ferestrele semicirculare și absida circulară*, care prezintă influența stilului romanice. *Portalul vestic* prezintă influențe dinspre medieval, iar *porticul sudic* prezintă influențe antice, cu transmitere medievală. Fațada vestică însumează cele mai multe influențe, începând cu ferestrele romanice și încheind cu rozasele gotice.

În final, doresc să mai subliniez faptul că la biserica greco-catolică din Stana nu găsim niciun element al stilului neo-românesc, deși acesta a fost creat în climatul Unirii din 1859 pentru a servi drept un stil național românesc, iar după Unirea din 1918 el se răspândește și în rândul românilor din Transilvania⁹. Concluzia este interesantă, datorită faptului că identitatea națională a fost „învisă” de o identitate istorică, care este *transilvanismul* promovat și de Kós Károly.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1. Desenul perspectivice al planului inițial realizat de Kós Károly. Sursă: Anthony Gall, *Kós Károly muhelye. The Workshop of Kós Károly*, Ed. Mundus, Budapest, 2002, p. 318.

Fig. 2. Fațada vestică a bisericii ortodoxe din Stana. Ilustrație realizată de Gabriela Robeci și Isabella Becheanu.

Fig. 3. Fațada sudică și absida altarului ale bisericii ortodoxe din Stana. Ilustrație realizată de Gabriela Robeci și Isabella Becheanu.

1 Kuszálík Péter, *Kós Károly emlékkönyv „...hiszem, hogy Erdélyben nagyobb szükség lesz rá, mint Budapesten...”*, Mentor Kiadó, Târgu Mureș, 2003, pp. 90-94.

2 *Ibidem*.

3 Anthony Gall, *Kós Károly muhelye. The Workshop of Kós Károly*, Ed. Mundus, Budapest, 2002, p. 318.

4 *** „Hazatalas”, în *Utunk*, octombrie 1977.

5 Larousse, *Dicționar de curente picturale*, Ed. Niculescu, București, 2000.

6 P. Szűcs Julianna, „Az egyházművészet útja a Római iskola felé”, *Ars Hungarica*, an 1981, nr. 1, p. 57.

7 *Ibidem*, pp. 57-58.

8 *Ibidem*, pp. 58-63.

9 Carmen Florescu, „Arta 1900 Manifestarea identității naționale prin intermediul arhitecturii în Transilvania și România”, în *Memoria ethnologica*, nr. 54 – 55, pp. 117-118.

Iordan Datcu - Monografie despre Petru Ursache*

Augustin MOCANU

După cum ne comunică titlul, aici va fi vorba despre doi cercetători de primă mână ai culturii populare românești, în speță, ai literaturii noastre populare.

„...autor a peste 30 de cărți, editor pentru zeci de volume, Iordan Datcu este unul dintre «cei mai însemnați cercetători contemporani ai literaturii populare românești, cel mai harnic și mai priceput editor și redactor de carte de folclor pe care l-a produs cultura noastră» [Iordan Datcu – 80, în *Litere. Revistă lunară de cultură a Societății Scriitorilor Târgovișteni*, Anul XIV, Nr. 6(159) – iunie 2013, p. 2].

Cartea domnului Iordan Datcu, pe care mă străduiesc să o prezint, o monografie *sui generis*, realizată în excelente condiții tehnice, m-a uimit la întâia vedere prin chipul impresionant al savantului Petru Ursache înfățișat pe prima copertă – o figură de bărbat înțelept, părul și barba căruia, aproape albe, îi conferă ținută de filosof, tenul feței și frunții, de un roz blând, împreună cu ochii albaștri, luminoși, vii, probă de om tânăr și în putere, atrag magnetic și îndeamnă la apropiere sufletească, iar jerseul bleumarin împreună cu fondul negru al pozei au darul de a reliefa figura de gânditor veritabil a cercetătorului Petru Ursache, unic în felul său. Pentru o mai bună cunoaștere completăm viziunea noastră, cam impresionistă, cu cea a lui Gheorghe Grigurcu, care scrie: „Un mare cărturar, un om ales. [...] În măsura în care l-am cunoscut, din scrierile sale mereu substanțiale și atrăgătoare la lectură, dar și în persoană, Petru Ursache nu înfățișa niciun fir de impuritate. Astfel încât m-a impresionat profund”.

Cum e și firesc pentru o astfel de lucrare, obiectul cercetării domnului dr. Iordan Datcu este în același timp omul și opera lui Petru Ursache. Prin structura ei specifică și prin conținutul adecvat, cartea în discuție răspunde într-un totuș tinut de a realiza obiectivul asumat. Astfel, în cele 19 titluri sub care se exprimă ilustrul cercetător, fără a le numi capitole, sunt studiate cu grijă și analizate cu multă pricepere o însemnată serie de chestiuni privitoare la viața și opera lui Petru Ursache, scoțând mereu la lumină noutatea, originalitatea modului de gândire și importanța rezultatelor obținute de acest cercetător ieșean cu valoare de unicat în domeniul creației literare orale, esența gândirii sale constând într-o abordare nouă, calitativă și estetică, adică în stare să părăsească modalitatea veche de lucru, limitată mai ales la adunarea și depozitarea materialelor din teren, și să realizeze valorizarea estetică și filosofică a creației literare orale a neamului nostru.

Cred că este potrivit a menționa aici că dl Iordan Datcu, în cercetările dânsului, a fost preocupat mereu să lărgască și să aprofundeze cunoașterea vieții și operei lui Petru Ursache. De aceea nu s-a mărginit la pro-

priile puncte de vedere, ci studiind o întinsă bibliografie, a prezentat comparativ și opiniile altor cercetători privind personalitatea și opera savantului ieșean.

Autorul deschide volumul cu o scurtă autoprezentare, un fel de *fișă biobibliografică*, trebuitoare multora pentru a cunoaște câte ceva despre cel care li se adresează scriind.

În tratarea propriu-zisă a conținutului cărții despre Petru Ursache se intră începând cu p. 5: *Schiță bio-spirituală* (pp. 5-18) din care aflăm multe chestiuni interesante privind formarea intelectuală a viitorului savant, problemă raportată continuu la condițiile epocii comuniste în general, dar și la relațiile actantului nostru cu lumea universitară, care îi este defavorabilă, dușmănoasă chiar în unele momente. Acum avem prilejul de a-l cunoaște pe omul Petru Ursache în lupta lui cu tot felul de adversități, caracterul lui neobișnuit, de erou, care, încetul cu încetul, învinge barem parțial și cam târziu, fiind înțeles și sprijinit mult de partenera lui de viață – Magda Ursache. Schiței amintite îi urmează *Tablel biobibliografic* (pp. 19-23) care conține prezentarea cronologică a vieții și operei profesorului universitar Petru Ursache, născut în 1931, la 15 mai, în comuna Popești, județul Iași, decedat în noaptea de 6 spre 7 august 2013 într-un spital din Iași.

După aceste două materiale, care au rol de introducere, urmează lunga serie de 17 titluri dedicate cercetării unor volume sau a unor aspecte importante din creația științifică a lui Petru Ursache. Notăm câteva astfel de titluri ca exemple:

0. *Monografia unei mari reviste (Revista „Șezătoarea”)*; 1. „Titu Maiorescu esteticianul”; 2. *Un model: Mircea Eliade*; 3. „Etnosofia”; 4. *Etnofrumosul*; 5. *Estetica teologică văzută dinspre filologie și estetica generală*; 6. „Miorița. Dosarul mitologic al unei capodopere”; 7. „Gastrosafia sau bucătăria vie”; 8. „Antropologia, o știință neocolonială”.

Alcătuire riguroasă științifică, excelenta monografie a dlui dr. Iordan Datcu dedicată savantului ieșean Petru Ursache se încheie printr-o serie de trei titluri cu funcții specifice, prin care cartea e mult îmbogățită și-i capătă rotunjimea ca expresie necesară frumuseții: *Bibliografie*; *Indice de nume*; *Iconografie*.

Eventualii cititori atrași de lumea unei astfel de cărți, parcurgând paginile cu răbdare și interes, se vor bucura că și-au deschis acces într-un univers cultural și literar încărcat de umanism și frumusețe, rar întâlnite pe la noi.

Lectură plăcută și cu folos dorim tuturor!

* Iordan Datcu, *Petru Ursache*, Editura Eikon, București, 2016, 228 p. (text) și 42 p. (iconografie)

Filmografiile Simonei

The Jungle Book (2016)

Simona ARDELEAN

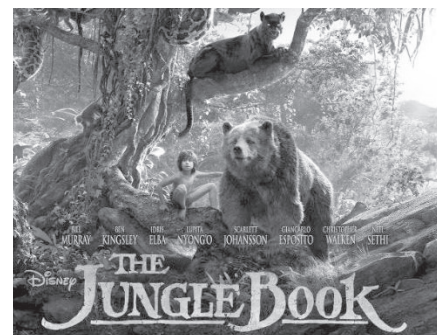
Cine n-a citit „Cartea Junglei” a lui Rudyard Kipling? Sau cine, mai târziu n-a văzut măcar niște scene din desenele animate din adaptarea regizorului Wolfgang Reitherman pentru Walt Disney Studios din 1967? Și cine nu are în minte secvențele muzicale ale lui Richard M. Sherman din același desen animat?

Și atunci care ar fi motivul pentru care cinefilul modern să aștepte entuziasmat această nouă adaptare? Ce aduce nou Jon Favreau în 2016? Pentru cei pasionați de efectele cinematografice, probabil spectaculoasă e versiunea 3D. Mărturisesc că și pentru mine, această versiune a fost o plăcută surpriză la vizionarea recentă a filmului. Saltul tigrlui aparent în afara ecranului (comparabilă cu senzația similară din *Life of Pi*), dinamica lăstărișului din marginea junglei, giumbușlucurile acrobatice ale lui Mowgli aduc astfel spectatorului o sugerată implicare kinetică. Trebuie spus însă că versiunea 3D, departe de a avea un scop pur comercial, a fost gândită și ca un omagiu adus lui Walt Disney și tehnicii multiplane de filmare pe care acesta a dezvoltat-o și utilizat-o încă din 1937. Altfel, încă de la început este vizibil faptul că maniera de prezentare înclină mai puțin spre tonurile luminoase ale variantei clasice și mai mult spre un realism natural care înțelege că umbrele, tensiunile pot alterna cu situațiile de un comic desăvârșit, dar nepretențios. Vizual, animației nu i se poate reproșa nimic. Adaugă astfel caracterul inovator al variantei moderne, dar oferă și fundalul estetic potrivit pentru desfășurarea poveștii în sine.

Singurul personaj uman este Mowgli, băiețelul care a crescut în junglă alături de o familie de lupi, dar care are ca tutori nenumărate animale, cu care nu se confundă, perfect conștient fiind de natura sa, dar cu care se identifică emoțional

și din rândul cărora crede cu tărie că face parte ori de câte ori rostește jurământul de credință al junglei. Și aici vine cel de-al doilea câștig al audientului. Povestea în sine ascunde în faldurile sale o demonstrație etică, de forță și generozitate, de tărie de caracter și curaj, de sacrificiu și fragilitate pe care fiecare spectator, adult sau copil trebuie să și-o reamintească la răstimpuri. Rolul lui Mowgli este interpretat de Neel Sethi, un actor american de origine indiană care a fost ales în urma unui casting la care s-au prezentat 2000 de competitori, un actor copil pe care eu îl intuiesc mare în cariera actricească viitoare. Alături de el, dar doar vocal, au stat alte nume mari ale cinematografiei: Idris Elba este vocea maleficului tigr, Shere Khan, Bill Murray e cea a haiosului și simpaticului Baloo, Ben Kingsley îl interpretează pe înțeleptul și curajosul Bagheera, tutorele principal al micuțului, iar Giancarlo Esposito este Akela, lupul arhetipal. Deși un nume sonor, Scarlett Johansson are o contribuție limitată, deși seducătoare în rolul șerpooicei Kaa. Iată un alt element de noutate: Kaa devine aici, în varianta modernă, personaj episodic și feminin. Dacă menționăm femininul, o prezență mult mai pregnantă și mai convingătoare o are Lupita Nyong'o în rolul lupoicei Raksha pe care o interpretează neosentativ și cald.

Secvențele narative alese pentru a fi ecranizate sunt arhicunoscute, lucru care ar putea dezamăgi orizontul de expectanță al unui cinefil adult. Nu se întâmplă nimic spectaculos care să se abată de la liniile generale specifice basmelor și aici mă refer, desigur, la conflictul dintre bine și rău, predictibil câștigat de micul pui de om. Dar micul pui de om nu se întoarce printre ai lui, cel puțin în această versiune, de a cărei continuare se vorbește deja, ci aduce

cu sine din foarte scurtul său periplu uman floarea roșie (focul), punând astfel în pericol, inconștient, întreaga junglă. Argumentația tigrlui, că omul este o ființă immanent malefică pare, parțial, a se confirma în contextul în care în reprezentarea animalelor recunoaștem trăsături profund umane care înduioșează. Schimbarea polilor se vrea, cred eu, un omagiu adus naturii, tot așa după cum, tot omagial prima reprezentare în sălile de cinema s-a făcut în memoria scriitorului Rudyard Kipling în India, înainte cu o săptămână de lansarea oriunde altundeva în lume.

Prea puține lucruri vor umbri fascinația unui copil care vizionează filmul. Sunt câteva scene mai violente (atunci când Shere Khan atacă) așa că adulții vor trebui să fie pregătiți să ștergă lacrimile celor foarte mici sau să-i țină de mână. Cu toate acestea, de întreg filmul se vor bucura, în egală măsură, atât copiii, cât și părinții.

Dacă ar fi să aleg un singur lucru care mi-a plăcut atunci, la final de film, aș păstra imaginea maiestuoasă și tăcută a elefanților în marșul lor domol. Toată jungla li se înclină ca unor ființe magice, păstrătoare de secrete ancestrale. Dincolo de această alegere mentală, dar și estetică, la ieșirea din sala de cinema pe fața mea a înflorit zâmbetul adultului care a avut prilejul fericit de a-și aminti cum este să fie copil, motiv pentru care, cu căldură, recomand filmul.

Texte inutile

Ioan F. POP

Cearcăne și riduri întinse de-a lungul și de-a latul. Cu răsărituri în care nu mai apune nimic. Cu maluri care se nasc din valurile încărunțite. Cu amintiri îngropate adânc în nisipul uitării. Cu suspine în care vînturile vin și pleacă fără nici o adresă. Cu chemări care bat într-o cochilie de raze învechite. Marea – indefinitul care ne strînge la piept. Vuietul în care ne naștem din aduceri aminte.

*

Obosit de netrăire, epuizat de idealuri irealizabile, de înaltul surd și mut, care nu răspunde la nici o întrebare, nu-ți mai rămîne decît calea singurătății și a pribegiei interioare, itinerarul prăbușirii pe seama propriilor speranțe. Nu-ți rămîne decît să îngîni aria nimicniciei, bocetul singurătății ca formă *a priori* de a-ți trăi postumitatea *vis-à-vis au rien*, rapsodia neantului. Nu poți, cu un ultim efort, decît să atentezi la tine însuși. Să te aneantizezi cu o ultimă inocență.

*

Să scrii cu acele cuvinte care să contamineze orice real, să-l supună, să-l degradeze prin precizie, să-l facă una cu rostirea. Să cauți cuvîntul care să exprime lumea chiar și cu o tăcere. Să cauți tăcerea în care zac toate cuvintele, toate rezervele elocutionale. Să cauți cuvintele nefolosite din care crește, pe tăcute, neantul, acelea în care pustiul nerostirii bălțește, acelea din care s-au născut doar ne-lumi. Cîteodată urăsc cuvintele tocmai pentru că nu pot renunța la fascinația lor perversă, la tentația de a mă topi în abisul lor. Cuvintele – elemente esențiale într-un tablou mendeleevian al tăcerii absolute.

*

Față de toate celelalte elemente definitorii ale spiritualității cuvîntul angajează direct ființa. Căci ființa este doar ceea ce poate spune, prin cuvinte, limbajul. Chiar și cînd tace, ființa tace cu ajutorul cuvintelor.

*

Unii ar continua netulburați să trăiască chiar dacă lumea s-ar sfîrși. Și-ar muta bucuroși tarele și metehnele în lumea de apoi, căreia i-ar împrumuta propriul chip. După care ar popula-o rapid cu alte iluzii deșarte. Lumea – împlinirea gratuității pure, veșnic vecină cu nimicul. Suportul unui timp care se lasă acaparat de spațiu. Poți privi lumea, în general, doar prin intermediul micilor ei particularități și amănunte. Poți înțelege *totul* doar pornind de la primul lui punct infinitezimal. Lumea – *eșecul* spectaculos al Facerii.

*

Poate că Cioran avea dreptate în legătură cu

Wittgenstein, și anume că omul este mai interesant decît opera sa. Deși tot ceea ce a scris „gînditorul singuratic” nu este decît o prelungire *organică* a modului său de a gîndi, felul său inimitabil de a vedea lumea prin intermediul limbajului.

*

Forma e doar misterul pe care materia îl pune liminar la dispoziția senzorialității. Înțelepciunea este forma cea mai *rece* de a ne înstrăina de noi înșine, de a ne găsi gata pierduți. Înțelepciunea este singura fascinație a eșecului, poarta luminoasă a pierzaniei. Sîntem înțelepți pe măsura minusurilor creaționale. Înțelepciunea este calea cea mai sigură spre nebunie.

*

Simt poezia ca pe o experiență epuizată, una în care m-am cheltuit fără nici o limită, fără nici un rest. Sînt momente în care îmi doresc să nu mai pot scrie poezie, să mă pot elibera total de resturile ei inumane. Golul, absența, pustiul interior sînt singurele forme de talent pe care le cunosc, *legato*-ul meu interior. Celelalte sînt darurile jubilate ale deșertăciunii. Dorind oarecum să *uit* poezia, constat că ea se insinuează discret în alte texte, își anexează unele propoziții, confiscă unele sensuri, deturnînd menirea unor cuvinte. S-a făcut stăpînă pe toate încercările care bat timide în zarea polisemică a unei pagini. Mă bucură faptul că, spre deosebire de cei care știu exact ce este poezia încă înainte de a începe să scrie, eu nu știu ce este nici acum, cînd am încheiat-o cu ea. De fapt, nu cred că am făcut altceva, scriind poezie, decît să-i aproximez în manieră personală necunoscutul, să păstrez neștiința ei întreagă.

*

Nu există eșec pe măsura existenței. Viața este un naufragiu de probă. Trăim viața pe care o *citim* în viețile celorlalți. Încercăm cîteva rătăcirii și non-sensuri pe cont propriu. Moartea ne salvează de aberațiile eternității. Dacă nu prea știm ce să facem cu viața aceasta trecătoare, ce am ști să facem cu una veșnică?

*

Laconismul extrem și fulguranța poetică, concizia tăioasă sînt de preferat laxismului și incontinenței. Cuvintele trebuie să poarte nimbul apodictic al tăcerii. Probabil că voi termina-o prin a nu mai putea citi decît cîteva autori, pentru că am nevoie de cutremure, nu de rînduri soporifice. Voi termina-o citind și recitind pînă la demență un singur cuvînt, rostind hamletian aceeași tăcere...

Biblioteca Institutului Cultural Român din Viena

Maria DEMBLE

– un popas între culturi –

Trăim vremuri când oamenii sunt forțați să se confrunte cu noi provocări în viața lor privată sau profesională, găsindu-și un rost dincolo de fruntariile țării. Pentru aceste comunități de populații *strămutate* în alte areale culturale, dimensiunea limbii și a culturii native constituie cheia păstrării identității naționale. Perimetrul unei biblioteci conferă simțul continuității și legăturii cu spațiul cultural și are menirea să înprospăteze și să mențină viu ethos-ul și etnos-ul culturii native.

Înființarea unei biblioteci românești la Viena, subscris inițiativei programului Institutului Cultural Român 2012-2013, în cadrul căruia *fiecare Institut Cultural Român din exterior își organizează, dotează și administrează Biblioteca Culturii Române*, ocazie cu care se consfințește și necesitatea de a oferi servicii românilor care trăiesc aici, în scopul integrării schimburilor culturale dintre cele două țări ce aparțin Comunității Europene.

Biblioteca Institutului Cultural Român de la Viena a fost inaugurată la data de 30 august 2014, cu ocazia Zilei Limbii Române. Evenimentul a fost organizat în parteneriat cu Ambasada României la Viena.

Profilul său funcțional este, în principiu, acela al unei biblioteci publice. Fondul de carte se află într-un proces dinamic de creștere cantitativă și calitativă, oferind cititorilor săi un număr de 11.200 unități bibliografice cu caracter enciclopedic, acoperind un câmp mare de domenii și se adresează tuturor categoriilor socio-profesionale. Fondul înglobează o gamă diversă de titluri din domeniul culturii și civilizației române și occidentale, lingvistică și critică literară, beletristică, istorie, geografie, sport, muzică, dicționare, albume de artă, cărți din zona sociologiei, religiei, filozofiei; titluri din domeniul științelor medicale, naturale, tehnice și tehnologice, acoperindu-se astfel, toate grupele de la 0 la 9 sau, mai exact, toate *domeniile cunoașterii*.

Biblioteca, prin Institutul Cultural Român de la Viena, își propune să contribuie la un climat deschis și cooperant, caracterizat printr-o conlucrare activă și calificată între scriitori români și străini, editori și edituri sau traducători consacrați, avându-se astfel în vedere achiziționarea de lucrări reprezentative pentru cultura și civilizația românească, cum sunt cele din colecția *Opere fundamentale* apărută sub egida

Academiei Române, istorii ale literaturii române, istorii ale românilor, studii de etnografie și folclor, albume despre România, astfel încât, atât publicul larg, cât și specialiștii să aibă la dispoziție o imagine globală și amplă privind evoluția istorică și culturală a românilor. O deosebită importanță s-a acordat și lucrărilor de referință, dicționarelor, materialelor pentru învățarea limbii române și a limbii germane, dar și a altor limbi. Cartea de limbă germană tradusă în limba română ocupă și ea un loc special.

Astfel că, celor 9.000 de volume existente – o parte din ele transferate de la Ambasada României în Republica Austria, sau adunate de către I.C.R. încă din anul 2005, când acesta a luat ființă, s-au adăugat alte cca. 2.000 de volume, achiziționate sub formă de donație de la diferite edituri românești și străine. Un număr însemnat de volume îl ocupă titlurile din colecția *Biblioteca pentru toți*, de la Editura Jurnalul Național, printre care se fac remarcate cărțile ce alcătuiesc bibliografia școlară de la cronicari, clasicii literaturii române – Ion Creangă, I.L. Caragiale, Mihai Eminescu, Ion Slavici – până la scriitori români contemporani.

De remarcat, ar fi donația făcută de Editura Polirom, de 500 de volume, titluri valoroase – prin excelență. Aș aminti aici seria de autori Octavian Paler și Norman Manea, Gellu Naum, Lucian Dan Teodorovici, Aurora Liiceanu, Gabriela Adameșteanu, Bogdan Suceavă, Dan Lungu, C.T. Popescu, Dora Pavel, Ruxandra Cesereanu, Andrei Oișteanu, Alex Leo Șerban, Alexandru Tocilescu, iar lista continuă.

De asemenea, în luna noiembrie 2014, cu ocazia Târgului Internațional de Carte *BUCH WIEN*, unde Salonul Românesc a fost organizat de către Institutul Cultural Român de la Viena, edituri importante și scriitori renumiți au adăugat la colecția bibliotecii cca. 200 de volume de la alte edituri românești precum: Humanitas, Humanitas Fiction, Cartea Românească, Editura Fundației Culturale Române și de la edituri străine din Austria, Germania, Franța etc.: Frank & Timme, Hentrich&Hentrich, Klartext, Pop Verlag, Suhrkamp Verlag, Zolnay Verlag și altele. S-au achiziționat cărți ale unor scriitori renumiți, nume românești care au intrat în conștiința culturală europeană precum: Constantin Noica, Lucian Blaga, Mircea Cărtărescu, Lucian Boia, Dan Lungu, Daniel Bănuțescu, Nora Iuga, Gabriela Adameșteanu, iar

lista este lungă; cărți ale scriitorilor germani, dar nu numai, de origine română, care au adus un mare serviciu literaturii române, făcând-o mai „vizibilă” în lumea culturală și spațiul mass-media: Herta Müller, Norman Manea, Ernest Wichner și alte nume chiar dacă sunt mai puțin cunoscute, dar sunt valoroase; publicații ale cunoscuților filologi și profesori de romanistică de la Universitatea din Viena: dr. Michael Metzeltin și Thomas Wallmann, de la Universitatea din București și Jena; Angelika Herta, Martin Jung sau Thede Kahl – *personalitate a istoriografiei europene*; ori ale altor nume consacrate cum ar fi: Larisa Schippel, Alina Mazilu, Medana Weident, Irina Wolf și mulți alții, care au abordat subiecte inspirate din spațiul fizic și socio-cultural românesc, constând în studii socio-demografice și etnice sau subiecte legate de istoria României, dar nu numai.

De remarcat ar fi faptul că numeroși scriitori, poeți și dramaturgi moderni și contemporani din România, pot fi citați în ediții traduse integral în limbile germană, engleză, franceză, maghiară, italiană sau alte limbi și-i amintim aici pe: Mircea Eliade, Constantin Noica, Lucian Blaga, Mircea Cărtărescu, Aura Christi, Ion Mureșan, Dan Lungu, Daniel Bănulescu, Robert Șerban, Filip Florian, Emilian Galaicu-Păun ori în ediții bilingve sau trilingve, amintind aici doar unul din multiplele titluri: *Contemporary Romanian Poets*, în traducerea semnată Matthias Buth.

Cartea pentru copii există și ea, adevărat, într-un procent mic, iar raftul alocat acesteia stă în așteptarea unor noi achiziții. Este nevoie de carte pentru copii preșcolari și școlari, ca sursă primordială a dezvoltării vocabularului și imaginației, precum și de enciclopedii și atlasuri, care să le stimuleze dorința de cunoaștere și creativitate.

La acest fond de carte se adaugă materiale folosite în cadrul cursurilor de limbă română pentru preșcolari, *Coaching Romanian Junior*, organizate de către ICR Viena. În cadrul acestor cursuri se exersează limba română prin jocuri, poezii, cântece, obiceiuri și datini românești. Tot la sediul ICR Viena, au loc și cursuri de limbă română pentru adulți, intitulate *Coaching Romanian*, ce se organizează anual, în două sesiuni și sunt predate, de asemenea, după materiale ce aparțin bibliotecii.

O mențiune specială merită în acest context publicațiile Editurii ICR, care diversifică și completează colecția bibliotecii prin dicționare, lucrări cu caracter enciclopedic, albume, antologii, reeditări ale unor cărți fundamentale ale culturii românești, autori clasici și contemporani.

În luna martie 2016, fondul de carte se completează cu colecția „*Elena și Terențiu Jivă*”, cărți donate de către domnul Alexandru Todericiu din biblioteca personală. Colecția domniei sale numără 654 de vo-

lume în limba română, engleză, germană și franceză și contribuie la îmbogățirea patrimoniului cultural al instituției, reprezentând în același timp și un interes major pentru cititor prin prisma valorii ei.

Colecția poartă amprenta personală a domnului Alexandru Todericiu, cărțile purtând Ex Libris-ul *JT Todericiu*, imprimat pe pagina de titlu, iar unele publicații păstrează ștampila și semnătura personală a proprietarului sau dedicații și autografe de la mari autori. Aceste particularități sunt completate de elemente ce sunt în directă concordanță cu personalitatea puternică a domniei sale și a practicii intelectuale distinse, aspecte ce dau expresie valorii ei intrinsece.

Fondul de publicații periodice este alcătuit din reviste literare românești publicate în țară și străinătate, dar și din diferite reviste și ziare editate în limbile germană, engleză, franceză etc. care așteaptă să fie organizate în colecție.

În acest moment se desfășoară procesul de actualizare, evidență, organizare și prelucrare a colecției, aceasta realizându-se în conformitate cu reglementările pe plan național, pentru evidența de bibliotecă. Se folosesc numai instrumente tipizate, aprobate potrivit legii, pentru ca înscrierea datelor în instrumentele de evidență să fie clară, exactă și corectă din punct de vedere biblioteconomic, în vederea păstrării lor ca valori materiale ale culturii, a organizării și circulației lor în rândurile cititorilor.

Depozitul și Sala de Lectură sunt organizate sistematic – alfabetic, publicațiile sunt așezate la raft în ordinea diviziunilor și subdiviziunilor clasificării zecimale (CZU) și, în interiorul acestor grupe, în ordinea alfabetică a numelor de autori sau a titlurilor de anonime, dată de tabelele de autori, având ca scop accesul liber la raft al utilizatorilor.

Serviciul de lectură și împrumut carte este funcțional încă de la deschidere, încercând a se pune la dispoziția cititorilor atât cărți pentru satisfacerea cererilor de lectură ale elevilor și studenților, cât și cărți pentru lectura de plăcere sau studiu documentar. Utilizatorii bibliotecii beneficiază de tot sprijinul personalului Institutului Cultural Român alcătuit din: *Irina Cornișteanu – Director; Mihaela Baston-Ciobanu – Director adjuncț; Alexandra Panican – Referent relații; Radu Naghiu – Referent relații*, aceștia depunând eforturi suplimentare pentru a veni în întâmpinarea cititorilor tot mai numeroși, în condițiile în care activitatea instituției este foarte bogată în evenimente și activități culturale.

Așa cum am amintit mai sus, fondul de carte al bibliotecii crește în mod constant, fapt ce impune o asistență infodocumentară și formativă de specialitate, informatizarea acesteia, conectarea ei la un sistem informatic integrat, pentru alinierea performanțelor și activităților la cele mai înalte standarde.

Literatura de Kredenz

Franciscus GEORGIUS

Imediat după Revoluție, s-a discutat mult despre operele literare nonconformiste, scrise în perioada dictaturii comuniste fără aprobare de la „forurile superioare” și rămase nepublicate – așa-numita „literatură de sertar”. Critica literară a examinat producția editorială de după 1990 și a decis: așa ceva n-a existat vreodată. Totuși, de-a lungul anilor, au început să apară, cu precădere din zona rurală sau a micilor orașe, jurnale, cronică și biogrofii păstrate de către urmași, tipărite atunci când progresul cibernetic și noile tehnologii tipografice au permis multiplicarea lor la un cost suportabil – ori au beneficiat de șansa unui sprijin din partea instituțiilor culturale, guvernamentale sau particulare.

În spațiul Țării Silvaniei, astfel de mărturii au fost cele lăsate de Alexa Pașca, fostul cantor din Aluniș, publicate la Editura Limes din Zalău în 2000; impresiile de călătorie peste Marea cea Mare ale lui Szekeres Sándor Gyurica, apărute la Editura Caiete Silvane în 2008; frumoasa monografie a profesorului Ion Văleanu despre Căpâlna, „Satul din pădure” (tot la Editura Caiete Silvane, dar în 2009) etc. Ele au fost scrise demult și păstrate într-o ladă sau într-un dulap, eventual chiar în „kredenz”-ul din bucătărie, la loc de mare cinste, alături de cartea de bucate și carnețelul cu rețete culinare „de la străbunica”, până când cineva a descoperit bogăția de informații, calitățile narrative sau frumusețea stilistică din respectivele caiete.

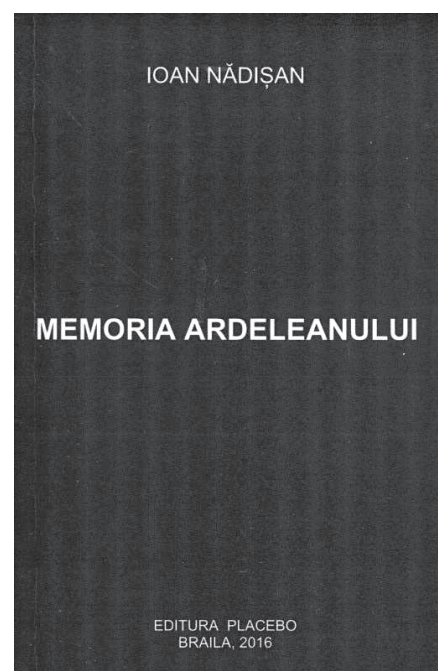
La fel s-a întâmplat cu amintirile lui Ioan Nădișan din satul Bârsa, comuna Someș-Odorhei. Pentru a evita confuziile generate de similaritatea numelor, precizăm de la început că nu este vorba despre cunoscutul profesor de biologie din Baia Mare, salvatorul castani-

lor comestibili, ci despre un fecior de țăran cu puțină știință de carte, dar cu un scris caligrafic de excepție, care a lucrat vreme îndelungată în administrația publică din județul Sălaj. La bătrânețe, și-a trecut pătaniile într-un caiet studentesc, păstrat cu sfințenie de către cei doi fii în viață, Nelu și Silviu, publicat apoi tocmai în Brăila, la Editura Placebo, care „și-a asumat integral costurile” unui volum destinat în primul rând bibliotecilor. Un exemplar a ajuns în Jibou, trimis de către scriitorul Paul Strepol, alias Aurel Pop din Domnin.

Volumul „Memoria ardeleanului” cuprinde trei prezentări, grupate într-o singură „Postfață”. Prima a fost scrisă de profesorul dr. Valentin Popa, unul dintre lectorii volumului, un filolog fermecat de naturalețea, autenticitatea și savoarea graiului sălăjean: „o oază lingvistică conservată în structuri de arhaicitate datorate izolării Ardealului, până la Marea Unire”. Memorialistul a păstrat și a utilizat un mod natural, simplu, de povestire, cu o putere de sugestie impresionantă, „specific bătrânilor de altădată”.

Într-adevăr, narațiunile lui Ioan Nădișan, cel născut la 12 martie 1903 în Bârsa, au capacitatea de a prinde interesul cititorului și de a ține atenția trează. Când nu se adâncește în stabilirea unor succesiuni de date cronologice, autorul creează atmosferă, vizualizează senzații, stârnește fiori, transmite eresuri și depune mărturie.

Copilăria i-a fost marcată de Primul Război Mondial. Bucuria primei întâlniri cu blondul râu al Someșului i-a fost umbrită de izbucnirea războiului din 1914. În Someș-Odorhei l-au întâlnit pe dobaș, crainicul comunei, care anunța lumea ca toți rezerviștii de până în 42 de ani să se prezinte în 24 iulie

la regimente din porunca prim-ministrului Tisza (hu: miniszterelnök gróf Tisza István), cu mâncare pentru trei zile. Bărbații au plecat în toiul muncilor agricole din vară, lăsându-și gospodăriile în mâna bătrânilor, femeilor și copiilor. Abia în februarie 2015 au primit vești de la stălpul familiei, printr-o carte poștală militară (hu.: „tábori postai levelezőlap”). Ajunsesse în spitalul din Mezőkövesd, deoarece fusese rănit ușor la un picior și apoi îl dăduse gata tifosul. S-au reîntâlnit cu prilejul unor scurte permisi și, în cele din urmă, familia s-a reîntregit în noiembrie 1918.

Perioada tulbură de trecere de la monarhia dualistă la România Mare a cuprins și unele episoade tragicomice, inedite, demne de pana unui Eugen Ionescu, cum a fost confiscarea încălțămintei civililor de către armata română pornită în ofensiva antibolșevică de peste Tisa, terminată cu instalarea guvernului lui Horthy. Bătrânul de 80 de ani și-a amintit, făcând haz de necaz, cum tatăl său l-a luat la târg în Joia Mare a anului 1919 ca să cumpere cele necesare pentru prăznui-

rea Sfintelor Paști. Tradiția creștină cere ca în Duminica Învierii lumea să poarte ceva nou când merge să ia lumină din lumină, de aceea și-au comandat la un meșter niște bocanci ca lumea. S-a dovedit că a fost într-un ceas rău: soldații moldoveni din Regimentul 15 Infanterie au rechiziționat toate încălțările locuitorilor din Jibou. Nădișenii au ascuns bocancii proaspăt cumpărați la niște cunoștințe, dar n-au avut noroc, deoarece „cătanele” au umblat pe la toate casele și i-au confiscat, astfel încât cei doi au fost nevoiți să se întorcă acasă desculți.

Neluțu a pățit-o și cu pantalonii cusuți la el în sat, tot în primăvara lui 1919. Mama l-a trimis la croitoreasă pe lumină, dar Anica Marișchii nu terminase de cusut, așa că a fost nevoit să aștepte până s-a întunecat. Ploile abundente măriseră debitul pârâului de nu mai putea fi trecut decât pe pod. Avea la el și o tablă de slănină afumată adusă de la bunicu-său. Iată-l cu pantalonii la subsuoară, cu merindea în spinare, în beznă deplină, pe vreme de ploaie, într-un sat fără lumini pe ulițe. A ales să taie calea prin spatele grădinilor, dar aici, unde cunoștea fiecare metru de potecă, a deslușit cu surprindere un obstacol de o înălțime impresionantă, cu o formă nedeslușită. Când a dat să-l ocolească, a auzit o voce pițigăiată, răutăcioasă: „Ce, ești mut, nici bună seara nu poți da?” Cuvântul „seară” i-a adus aminte că-i marți, moment când băntuie duhul necurat numit Marțolea. Copilul speriat a luat-o la goană, dar ciudata arătare l-a urmărit: „Scârț-tlap!... Scârț-tlap!... Scârț-tlap!...” Sentimentul de sporire a groazei este redat cu măiestrie, prin gradarea evenimentelor, prin repetarea aceluiași propoziții în contexte din ce în ce mai stranii, prin intercalarea obsedantă a interjecțiilor. Să remarcăm doar că neobișnuitul urmăritor a pus-o pe goană și pe „straja satului”, Roș Ioan al Babii, un fecior de 22 de ani abia sosit de

pe front. În cele din urmă, fantomatica siluetă de uriaș a dispărut în curtea unui gospodar bănuț că ar avea afaceri cu diavolul. Copilul n-a dat geană-n geană de groaza carnagiului pe care se aștepta să-l găsească a doua zi în gospodăria unde presupusul Marți-Seara se oprise. S-a dovedit că năluca fusese fratele gazdei, care o luase prin pădure și adunase un mănunchi de vreascuri prelungi, ca să nu vină în vizită cu mâna goală. Le atârname în spinare, ceea ce îi dăduse forma înaltă, uriașă, fractalică. Iar terifiantul scârțâit și plesnet provenea de la piciorul de fier al invalidului de război. Dar chiar lămurite toate, fiorul nepământean a rămas în sufletul copilului și n-a dispărut nici după ce s-a cunoscut mai bine cu omul, când i-a povestit ce spaimă i-a provocat pe vremuri.

Ioan Nădișan a crescut într-o atmosferă superstițioasă și a crezut multe prăpăstii, chiar și pe vremea când a început să devină flăcău. După ce odată a fugit mult după vitele pe care le păstora, a băut apă rece și a făcut aprinde-re de plămâni. Simțindu-se rău, a crezut că i-a intrat un pui de șarpe sau de broască în pânțele. Noroc cu învățătorul Vasile Mihalca, om întreg la minte și cu un prestigiu de nezdrunțat, care l-a lămurit și l-a salvat. Episodul din vara lui 1917 a constituit și un punct de turnură, deoarece adolescentul a început să citească „Foaia poporului” din Sibiu, lucru care l-a ajutat să-și găsească de lucru la cancelaria Notariatului din Domnin. Pe vremea aceea, nu exista birotica de acum și toate actele erau scrise sau copiate de mână. Cum alfabetismul afecta trei sferturi din populația rurală, știutorii de carte cu slova iscusită erau foarte apreciați. Și nu numai la țară, ci chiar și în Armata Română – dar aceasta este o altă poveste, legată de generalul de aviație Odysseus Apostol, medicul recruților sălăjeni din contingentul 1925.

Ca orice bărbat născut în zodia

Peștilor, memorialistul a fost drag multor fete. Lui i-a plăcut în mod deosebit fata cea cuminte a primarului din Domnin, cu care a fost căsătorit de socru-său pe patul de moarte. Soacra mică n-a respectat dorința defunctului și actul întocmit cu martori, drept care, după înmormântare, i-a adus fiicei o întreagă serie de pețitori. Pe de altă parte, petrecărețul tată plecase pe „Ceea Lume” înglodat în datorii. În grupajul de final, profesorul Marius-Sergiu Ghiurco trasează o paralelă între cele pătimate de sălăjeanul nostru și eroul lui Liviu Rebreanu din „Ion”. Dacă n-ar fi fost cumplit de adevărată, hărțuirea tinerei familii ar fi părut mai degrabă desprinsă dintr-un roman al americanului John Steinbeck.

Și greutatea nu s-au oprit aici! Îndrăgostiții au avut de înfruntat ceva mai groaznic decât cedarea Ardealului și al Doilea Război Mondial: instaurarea dictaturii comuniste. Ca angajat la stat în calitate de subnotar, Ioan Nădișan avusesse un venit constant și, având cele de-ale gurii asigurate din gospodărie, cumpărase terenuri din banii câștigați, fără să știe că ulterior va fi declarat chiabur din această cauză. De Ion al Glanetașului îl diferențiază încă un fapt – el și-a iubit nevesta și a luat-o din dragoste. Cu câtă durere notează înainte de Marea Trecere: „Atunci când mi-am pierdut mama am pierdut foarte mult, iar când mi-am pierdut soția am pierdut totul”. De altfel, fiind singur la părinți, nici ei n-au vrut să-l vadă plecat din Bârsa.

Prin cuprindere și întindere, textele grupate sub titlul „Memoria ardeleanului” constituie o veritabilă cronică a satului sălăjean din secolul XX. Dar episoadele înșirate dezinvolt pe firul depănat de Parce formează totodată și un roman autobiografic modular. El constituie, vorba lui Paul Stropol, averea spirituală lăsată nouă drept moștenire de un mare povestitor popular: „un scriitor la Primărie” cu palmele pline de bătători.

Cronica discului

Eric Clapton – *I Still Do*

Daniel MUREȘAN

Închide ochii și mângâie corzile chitarei, grimasa lui exprimă de fapt plăcere, foarte rar sentimente nelămurite. Rămâne ancorat în rădăcinile bluesului, dar în același timp zboară deasupra muzicii. Degetele i se transformă în aripi măiestre și ne poartă pe culmile măiestriei. Da, este inegalabilul Eric Clapton ce ne încântă cu un nou album – *I Still Do*.

Un album clasic de blues produs de legendarul *Glyn Johns* (The Who, Rolling Stones, Joe Cocker, Eagles) în care găsim, pe lângă compozițiile Clapton, prelucrări *JJ Cale*, *Bob Dylan* sau *Robert Johnson*. Un blues pe care nu-l poți încadra într-un tipar – e pur și simplu Clapton. Un tempo mediu, riffuri grungy specifice lui, adică totul vine de la sine. Și apoi totul e sublim. Plutești deasupra focului mângâietor al bluesului. S-au dus vremurile *Cream* sau *Dominos* cu chitare zgometoase.

Este al 23-lea album Clapton, o încântare cu care suntem contemporani. Despre *I Still Do*, prințul clasic și modern al bluesului spune: „Întotdeauna îmi place necunoscutul. Nu-mi place rutina, iar fiecare concert al meu doresc să fie altfel. De cele mai multe ori iau un creion și desenez muzica din fața mea. Spectatorul e inspirația mea”.

Pe măsură ce ascultam albumul mă gândeam că nu vă voi putea oferi o cronică așa cum aș vrea, cu comentarii legate de fiecare piesă. Așa este – nu vă pot oferi așa ceva. Ar fi ca și cum aș îmbălsăma un organism viu. Căci așa este acest album al lui Clapton. Se mișcă, mă mișcă, respiră blues neîncetat. Este un album care îți place sau nu îți place din prima clipă. Mie mi-a

plăcut! Eric își dezvăluie, pe rând, multiple fețe și stări: relaxare și tristețe, exaltare și timiditate. Toate aceste stări sunt stăpânite de starea de blues. Un dialect specific băutorilor de blues.

Tracklist

1. Alabama Woman Blues
2. Can't Let You Do It
3. I Will Be There
4. Spiral
5. Catch The Blues
6. Cypress Grove
7. Little Man, You've Had a Busy Day
8. Stones In My Passway
9. I Dreamed I Saw St. Augustine
10. I'll Be Alright
11. Somebody's Knockin'
12. I'll Be Seeing You

Bushbranch Records/Surfdog Records 2016

Discografie:

- Eric Clapton (1970)
- 461 Ocean Boulevard (1974)
- There's One in Every Crowd (1975)
- No Reason to Cry (1976)
- Slowhand (1977)
- Backless (1978)
- Another Ticket (1981)
- Money and Cigarettes (1983)
- Behind the Sun (1985)
- August (1986)
- Journeyman (1989)
- Rush (1992)
- From the Cradle (1994)
- Pilgrim (1998)
- Riding with the King (cu B.B. King) (2000)
- Reptile (2001)
- Me and Mr. Johnson (2004)
- Sessions for Robert J (2004)
- Back Home (2005)

- The Road to Escondido (cu JJ Cale) (2006)
- Clapton (2010)
- Old Sock (2013)
- The Breeze: An Appreciation of JJ Cale (2014)
- I Still Do (2016)

Componență:

Eric Clapton: chitară, tamburină și voce

Henry Spinetti: percuție

Dave Bronze: chitară bas

Andy Fairweather Low: chitară electrică și acustică

Paul Carrack: orgă

Chris Stainton: clape

Simon Climie: chitară electrică și acustică, clape

Dirk Powell: acordeon, mandolină

Walt Richmond: clape

Ethan Johns: percuție

Michelle John: backing vocals

Sharon White: background vocals

Angelo Mysterioso: chitară acustică

(De) Ce să (mai) citim?

Carmen ARDELEAN

I. Femeia pe mapamond

1. Constantin Abăluță, *Femei răspântii imprevizibile. Roman Graffiti*, Editura Cartea Românească

- de citit cele 12 povestiri nu doar pentru stilul în care portretizează prezențe feminine din viața autorului (și nu numai, după cum mărturisește în prefață), ci și pentru interesantele unghiuri din care este surprinsă femeia, la diverse vârste, în diferite momente ale existenței.

2. Sadeh Hedayat, *Bufnița oarbă*, Editura Polirom

- de citit pentru că a fost considerată cea mai bună carte a literaturii iraniene, dar și pentru că e un roman atipic, șocant, suprarrealist, cu „otravă picurată picătură după picătură”, cu un personaj a cărui alienare e declanșată de iubire. Poate și pentru a vedea cum scrie un autor care crede că „iubirea e ca o melodie sublimă ce se aude în depărtare, interpretată însă de un cântăreț dezgustător. Dacă te apropii prea mult de ea, vei pierde toată bucuria cântecului”.

3. Rabih Alameddine, *Femeia de hârtie*, Editura Polirom

- de citit pentru că a fost finalist al National Book Award 2014 și National Book Critics Circle Award 2015, dar și pentru că autorul, născut în Iordania, crescut în Kuweit și Liban, actualmente locuitor al SUA, după o escală în Anglia, reușește să creeze un excepțional personaj-narator feminin care și-a dedicat viața cărților. O emoționantă poveste despre singurătatea absolută a femeii.

II. Călătorii în trecut, călătorii în prezent

1. Alexandru Ecovoiu, *Saludos*, Editura Polirom

- de citit pentru că a fost unul dintre cele mai traduse romane românești, care i-au adus aprecieri de genul „unul dintre cei mai mari scriitori europeni din a doua jumătate a secolului XX și din primii ani ai secolului XXI”, dar și pentru că e un roman de călătorie „pe dos”; un călător bizar participă la un concurs și mai bizar: să faci ocolul pământului în cât mai multe zile.

2. Ismail Kadare, *Umbra*, Editura Humanitas

- de citit pentru calitatea scriiturii și a poveștii, care i-a adus scriitorului numeroase nominalizări la Premiul Nobel, dar și pentru interesanta pendulare a personajului între două lumi total distincte, comunism și capitalism, între mentalități și relații interu-

mane contrastante.

3. Antonio Tabucchi, *Timpul îmbătrânește în pripă*, Editura Polirom

- de citit cele 9 povestiri pentru modul în care surprinde problematica trecerii timpului în spațiul comunist, dar și pentru frumusețea confesiunii și a sondării meandrelor memoriei.

4. Norman Manea, *Fericirea obligatorie*, Editura Polirom

- de citit cele patru nuvele pentru a călători în trecutul antedecembrist, salvat de oroare prin ironie și autoironie, dar și pentru kafkianismul românesc.

5. Florin Iaru, *Fraier de București*, Editura Polirom

- de citit pentru savoarea povestirilor, pentru sinceritate și naturalețe, pentru modul fascinant în care „literaturizează” amănuntul biografic, melodrama vieții și spectacolul existenței.

III. Marea literatură despre cei mici

1. Trei cărți cu/despre copii și adolescenți atipici, cu un comportament deviant, șocante prin duritatea poveștilor, prin stilul incisiv, prin lumea crudă a „perioadei inocente” a vieții sunt ***Pygmy***, Chuck Palahniuk, Editura Polirom; ***A noua viață a lui Louis Drax***, Liz Jensen, Editura Minerva; ***Copiii triști***, Roger Nimier, Editura Paralela 45.

2. Trei cărți cu/despre copii care trăiesc traume „actuale”, „la modă”:

- ***Porcul***, Andrew Cowan, Editura Leda, care a câștigat șase premii internaționale, prezintă povestea unui tânăr de 15 ani care, rămas singur după moartea bunicii și internarea bunicului într-un cămin de bătrâni, decide să se ocupe singur de gospodărie și de porcul familiei.

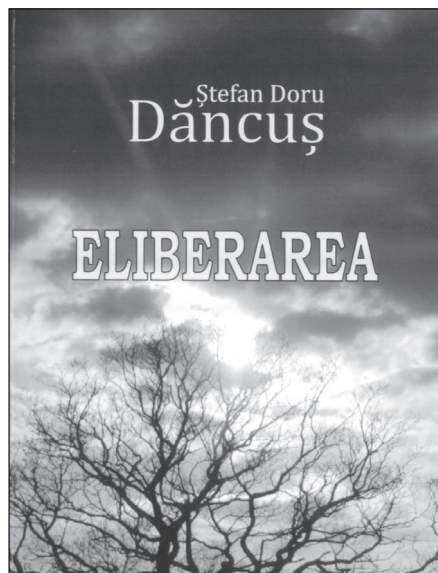
- ***Hai să furăm pepeni***, Nora Iuga, Editura Polirom, propune, pe lângă experiențe personale, punctate cu reflecții amare, povestea unei fete de 11 ani, însărcinate în luna a șasea.

- ***Kinderland***, Liliana Corobca, Editura Polirom, ilustrează o realitate dură a lumii contemporane: copiii minori care-și cresc frații, încercând să supraviețuiască în absența părinților plecați în străinătate și să-i aducă acasă, inclusiv prin ritualuri magice.

Lectură plăcută!

Malaxorul de cireșar,

■ Ștefan Doru Dăncuș, *Eliberarea*, Editura Singur, Târgoviște, 2016. „S-a spus despre mine că sunt un exaltat.

Sunt, în măsura în care lipsa argumentelor celor ce mă cataloghează astfel îmi permite să fiu. Fără glumă: dacă n-aș fi – L-aș trăda pe Isus. Vin cu puterile unei lumi ce n-are nevoie de elucubrații mecaniciste și umanizări electronice, e prea târziu pentru orice intervenție de tip științific. Omenirea și-a pierdut avocatul, singurul care a pledat magistral și a câștigat sistematic indulgența celui mai înalt tribunal. Datorită emfaticelor lui atitudini, omul și-a batjocorit apărătorul și se îndreaptă senină spre final. Vorbind astfel, constat că iubirea mea mediocră pentru oameni, incomparabilă cu a Lui, m-a transformat într-un fel de Prometeu impersonal” (Autorul). O carte vie, intensă, provocatoare, pentru cei care refuză să fie victime ale aparențelor, dar și pentru trezirea acestor victime (dacă mai e posibilă).

■ *Arca*, Nr. 1-2-3 (310-311-312), 2016.

Câteva titluri și autori: *Poza, eschiva, realitatea mimată* (despre Șerban Axinte) – Vasile Dan; *Robert Șerban: poezia competiției cu sinele* – Gheorghe Mocuța; *Cătălin Bălescu: neobarocul sau ambivalențele artei românești contemporane* – Victor Neumann; *Arheologia Memoriei: Cărțile Pământului* – Ioan Paul Colta; *Arta lui Steven Wilson* – Călin Chendea; poezii de: Olimpiu Nușfelean, Ioan Barb, Lucia Cuciureanu, Mihaela Oancea, Geo Galetaru, Miruna Mureșanu, Lazăr Magu.

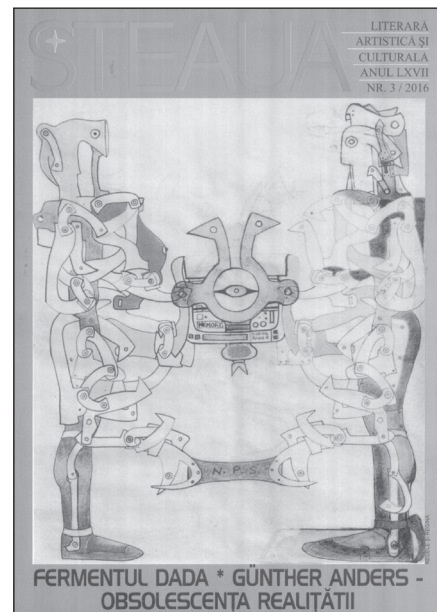
■ *Nedeia*, revistă de cultură tradițională, Reșița, Anul III, nr. 2 (6), decembrie 2015.

„Ne-am propus să devenim o instituție, să ne impulsionează colaboratorii să scrie, să descopere

lucruri noi sau să vină cu viziuni originale despre cele deja știute. Am încercat să alcătuim numere tematice, și în parte am reușit să ne mobilizăm: al patrulea număr al revistei a avut ca temă de cercetare *nunta*, numărul următor a fost despre *tradiții în literatură și artă*. Acest nou număr (al șaselea) s-a construit pornind de la *ideea meșteșugurilor tradiționale*, cele mai multe pierdute astăzi” (Adela Lungu-Schindler – „Meșteșuguri tradiționale”, p. 9). Revista *Nedeia* este editată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin.

■ *Steaua*, Nr. 3/ 2016.

Semnalăm în acest număr paginile dedicate mișcării Dada, de la a cărei apariție se împlinesc anul acesta 100 de ani, prin texte semnate de: Ion Pop – *Fermentul Dada*; Igor Mocanu – *Câteva observații despre literaturocentrismul istoriei avangardelor*; Simona Popescu – *Dada selon Tzara*; Ioan Pop-Curșeu – *Filmele Dada: probleme de istorie și estetică, sau despre scula lui Marchel Duchamp*; Florin Balotescu – *Dada din suprarealism și invers de o sută de ani*.

■ **Orizont, Nr. 4 (1608), aprilie 2016.**

Semnalăm ancheta revistei timișorene cu tema: „Unde, când, cum scrieți”, la care au răspuns: Teodor Baconski (diplomat, scriitor), T.O. Bobe (scriitor), Alexandru Condurache (scriitor), Cătălin Dorian Florescu (scriitor), Ilina Ilia (conferențiar universitar, traducătoare), Borco Ilin (scriitor), Angelo Mitchievici (critic universitar, profesor universitar), Ioana Pârvulescu (scriitoare, profesoară universitară), Gilda Vâlcă (scriitoare).

(D.H.)

■ **Premiile Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor pentru cărți apărute în 2015**

Joi, 26 mai, cu ocazia Reuniunii de primăvară-vară a Filialei

clujene a UR, au fost decernate premiile pentru cele mai bune cărți ale anului 2015. Juriul Filialei (Ștefan Melancu – președinte, Ioan-Pavel Azap, Constantina Raveca Buleu, Ion Cristofor, Titu Popescu, Balász József Imre și Karácsonyi Zsolt, membri) a stabilit următoarele nominalizări și premii:

NOMINALIZĂRI (alfabetic)

Poezie: Dumitru Cerna, Vasile G. Dâncu, Horváth Előd Benjámín, Medeea Iancu, Ștefan Manasia, Maria Pal, Ion Pop.

Proză: Diana Cozma, Nicolae Goja, Alexandru Jurcan, Mihai Măniuțiu, Radu Țuculescu.

Critică, istorie literară, publicistică: Ioana Bot, Cseke Péter, Constantin Cubleşan, Vistian Goia, Mihai Goțiu, Săluc Horvat, Mircea Popa.

Eseu: Sergiu Pavel Dan, Iulian Dămăcuș, Vasile Gogea, Ionuț Miloi, Mircea Tomuș.

Traduceri: Cosmin Dragoste, Rodica Frențiu, Rodica Lascu-Pop, Laurențiu Malomfălean și Andreea Blaga.

Teatru: Radu Teampău, Mariana Vartic.

Debut: Veronica Buta, Laurențiu Malomfălean, Laura-Corina Roșca.

PREMII (finanțate de Primărie și Consiliul local al municipiului Cluj-Napoca)

Premiul *Lucian Blaga* (Cartea anului *Poezie*) – **Ion Pop**, *Casa scărilor*, Cartea Românească

Premiul *Dsida Jenő* (Cartea anului *Poezie* - minorități) – **Horváth Előd Benjámín**, *Beatcore*, Editura Erdélyi Híradó

Premiul *Liviu Rebreanu* (Cartea anului *Proză*) – **Radu Țuculescu**, *Mierla neagră*, Cartea Românească

Premiul *Adrian Marino* (Cartea anului *Critică și Istorie literară*) – **Constantin Cubleşan**, *Dumitru Radu Popescu. În labirintul mitologiei contemporane*, Școala Ardeleană

Premiul *Ioana Em. Petrescu* (Cartea anului *Publicistică*) – **Ioana Bot**, *Autoportret cu principii*, Casa Cărții de Știință

Premiul *Kacsó Sándor* (Cartea

anului *Istorie literară* - minorități) – **Cseke Péter**, *Borongós ég alatt* (Sub cer înnoțat), Editura Nap Kiadó, Budapesta; *Valori ale presei maghiare din România (1919 – 2014)*, Editura Tritonic

Premiul *I. Negoșescu* (Cartea anului *Eseu*) – **Mircea Tomuș**, *Un text ascuns în romanul Ion*, de Liviu Rebreanu și *O mitologie a unor atrizi moderni în romanele Hortensiei Papadat-Bengescu*, Limes

Premiul *Teodor Boșca* (Cartea anului *Traduceri*) – **Rodica Frențiu** (Mori Ōgai, *Tânărul*, Eikon/Școala Ardeleană)

Premiul *Radu Stanca* (Cartea anului *Teatru*) – **Mariana Vartic**, *Babel apocrif*, Limes

Premiul *Marian Papahagi* (Cartea anului *Debut*) – **Laurențiu Malomfălean**, *Nocturnalul postmodern*, Tracus Arte

Ca în fiecare an, au fost acordate premii sponsorizate de omul de afaceri Remus „Mongo-lu” Pop:

Premiul *Aurel Gurghianu* (poezie) – **Medeea Iancu**, *Cântarea care a biruit toate cântările*, Paralela 45

Premiul *Al. Căprariu* (poezie) – **Vasile George Dâncu**, *Universul Mama*, Casa de Editură Max Blecher

Premiul *Negoită Irimie* (proză) – **Nicolae Goja**, *Doi pe o cruce*, Euro-tip

Premiul *Liviu Petrescu* (eseu) – **Vasile Gogea**, *Anamteme*, Eikon

Premiul *Eta Boeriu* (traduceri) – **Rodica Lascu Pop** – coord. (Thomas Owen, *Ceremonial nocturn. Antologie de proză fantastică*, și *Escale literare la Cluj*, Casa Cărții de Știință)

Premiul *Mongolu* pentru Debut – **Laura-Corina Roșca**, *Vârstele uceniciei*, Școala Ardeleană

S-a mai acordat **PREMIUL SPECIAL** al juriului – **Alexandru Vlad** (în memoriam), pentru cele două cărți apărute în 2015: *Omul de la fereastră*, Charmides, și *Poemele/Poems*, Școala Ardeleană.

O Diplomă (Premiul N. Drăganu, Premiul Primarului) – pentru volumul *Lumina din cuvinte*. O antologie alcătuită de Irina Petraș, Școala Ardeleană.

Leprozar (3)

Daniel SĂUCA

■ Ziarele par peste tot construite după un „șablon” plictisitor. Ziarul local *Jablonecký deník* se înscrie în această „competiție”: numărul de week-end are integrame, program TV, horoscop, sudoku, reclame, sport (avanpremiera meciului Islanda – Republica Cehă din preliminariile CE), iar integrame, știri regionale, externe, prognoza meteo, știri culturale regionale, anunțuri de mică publicitate, magazin... Ziarele *noastre* tipărite, cele care încă „prosperă”, au în fiecare zi integrame, program TV, horoscop, sudoku, reclame, sport, fata de la pagina 5, prognoza meteo „prezentată” de o altă fată, maneliști și ceva politicieni maneliști.

■ Nu mai văd, nu mai simt bucuria. Bucuria pură, adevărată. Împlinirea. Satisfacția lucrurilor bine făcute. Perfecționismul pare că a ajuns un păcat, chiar dacă trăim în zodia „procedurilor”, un mecanism orwellian ce asigură supraviețuirea unui sistem „ticăloșit” în aplicarea de reguli, în utopia robotizării sociale. Fără suflet, fără nicio „greșeală”, fără trăire, fără nicio ieșire în decor. Fără „poezie”. Un edificiu „standard”. Iconoclaștii, teroriștii, artiștii nu au ce căuta în această lume a unei exactități imposibile. Probabil de aceea unii dintre ei „prosperă” precum tabloidele la noi. Propunând alte exactități imposibile.

■ „Haiducia” pare secătuită de orice forță socială. Noul „om nou” capitalist. *Remankurtizarea* în numele democrației. Religiei. Libertății. Dreptății sociale. Și a altor „concepte” vechi de când lumea (cunoscută). Nimic nou sub soarele propagandei.

■ La BCU Cluj, la o dezbatere despre „resetarea presei”. „Resetarea presei pentru că murim”. „E nevoie de salubritatea breslei jurnaliștilor”. „Presa și-a pierdut credibilitatea”. „Universitățile produc jurnaliști, iar presa moare”. „Clujul moare ca și presa locală”. „Lipsește un dialog între jurnaliști și public”. „Carta albă a presei locale și județene”. „Codul Deontologic Unic”. „Putem să ne adaptăm. Suntem analfabeți în multe privințe”. Am plecat repede de la așa-zisa dezbatere, isterică, prea nervoasă pentru „gusturile” mele, de ziarist bătrân și prea serios... *Îmi plac, totuși, haiducii din presă. Cei care respectă reguli...*

■ Un restaurant, undeva în București... Ce scria pe „coperta I” a listei de meniu(uri): „Doi oameni bravi s-au războit pentru această țară și-ntr-un final s-au odihnit bând vinul din cămară. În dimineața următoare i-au regăsit ostașii, îmbălsămați într-o

licoare ce le-încurcă pașii, apoi, înveșmântați în blana ei au pornit agale direct spre «DACIA ROMANĂ anume pusă-n cale». Urmașii lor mai stau și-acum cu câte-o cană-n mână și-ntreaga soldă o fac scrum nimic să nu rămână”. Interesantă variantă „populară” a genezei și dezvoltării poporului român. Iată o posibilă „traducere”: Decebal și Traian s-au luptat ei cât s-au luptat pentru Dacia (preromană), până când, plictisiți, obosiți sau sictiriți, s-au pus pe băut. Și au băut ca porcii până dimineață. Ostașii, și ei mahmuri, i-au găsit sub masă „îmbălsămați” tot în vin. „Înveșmântați în vin” (ce metaforă subtilă!) au „pornit agale direct” spre crâșma „Dacia Romană”, să se dreagă „până la blană”. Iată geneza mândrului popor român: dintr-o beție generalizată! Beție care continuă și în zilele noastre: românii își fac „solda scrum nimic să nu rămână”. Din această surprinzătoare ipoteză „hermeneutică” putem specula: cel puțin titlul imnului de stat, „Deșteaptă-te, române!”, are sens!

■ Sfat prietenesc: evadează din Zalău! „*E un loc periculos de calduș!*”

■ Variațiuni „populare”: „Cine se scoală de dimineață, se culcă devreme”; „Cine se scoală de dimineață, trage un pui de somn la amiază”; „Cine se scoală de dimineață, dacă e din Zalău, ajunge repede la gară”.

■ Revăd „Toți oamenii președintelui”. **Gâtlej Adânc:** „Nu-mi plac ziarele!... Nu-mi place superficialitatea... Și inexactitatea”. Toată media noastră pare un monument al superficialității și inexactității. Chiar și atunci când unii ziariști sunt *inspirați de gâtlejuri adânci*.

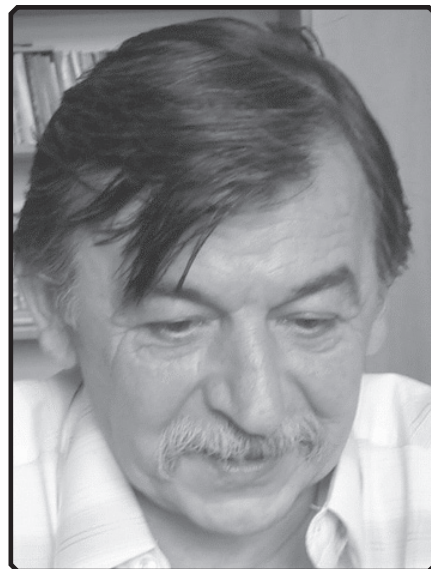
■ Gramatica sufletului. Estetica iubirii. Sufletul, instituția-paradis. Nu mai iubim pentru a muta munții, pentru a despica apele. Arhitectura sufletelor pierdute. Rânduiala. Fericirea. Bucuria. Discreția. Răbdarea. Perseverența. **Rugați-vă neîncetat! Iubiți neîncetat!**

■ Treceți & pe-treceri. „Te-am petrecut la gară!” Te-am însoțit, din respect și din obligație. Un gest politic. „Petrecania” – înmormântarea. Pe-trecerea nu e așadar cheful, bairamul, party-ul. Și nici „petrecerea timpului liber”... Incredibilă oricum seria de sinonime: băga, cerne, colinda, cutreiera, da, dăinui, deceda, deplasa, desface, dispărea, duce, dura, exista, fi... De **înțelesuri**. Gramatica petrecerii. Sintaxa despărțirilor...

Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor anunță cu durere
încetarea din viață a scriitorului

Mihai Dragolea
Odihnească-se în pace!

Mihai DRAGOLEA (13 februarie 1955, Petroșani/Hunedoara – 6 iunie 2016, Petroșani). Critic literar, prozator. Facultatea de Filologie a UBB Cluj (1980). Debut absolut în *Echinox*, 1976. Doctorat cu teza *Literatura fragmentară*, 1998. Volume: *În exercițiul ficțiunii. Eseu despre Școala de la Tîrgoviște*, eseu, 1992; 2006; *Arhiva de goluri și plinuri. Literatura fragmentară*, eseu, 1998; *Călătorii spre muchia de cuțit*, proză scurtă, 1999; *De departe spre aproape*, roman, 2001; *Colecția de mirări*, secvențe, 2005; *Funcționar la singurătăți sau Contabilul de imagini*, 2007; *Epiderma de bazalt*, *Colecția de mirări 2*, 2011; *Proces de creponare cu păianjeni, zmeură și ceață*, 2013. Prezent în volumul *În lumea taților*, 2004. Premiul Uniunii Scriitorilor pentru debut. Colaborează la *Echinox*, *Vatra*, *Steaua*, *Tribuna*, *Apostrof*, *Euphorion*, *Observator cultural*, *Contrapunct*; de asemenea, la Radio Cluj.

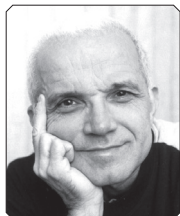
Criticul își începe cariera în gruparea „Echinox”, aparținând promoției care, în jurul anilor '80, se afiliază mișcării literare a optzecismului, de orientare postmodernistă. Noua mișcare impune un alt mod de a înțelege și de a practica literatura față de generația anilor '60-'70, găsindu-și găsindu-și corespondențe, și afinități, printre altele, cu reprezentanții „Școlii de la Tîrgoviște”. „Școala” însăși își relevă constantele definitorii în orizontul poeticii configurate de scriitori optzeciști. E unul dintre precursorii optzecismului și, totodată, un contemporan al lui în viață. Într-o asemenea ambianță, pentru Mihai Dragolea scriitorii „tîrgovișteni” reprezintă arhetipuri ale noii literaturi și constituie tradiția modelatoare și legitimatoare a propriei existențe literare. Cartea are întrucîtva aspectul unui caleidoscop scînteietor [...] El însuși prozator, proprietar subtil-umoristic al unei mitologii derizorii a universului cotidian și a faptului divers ca enormitate caricaturală, Mihai Dragolea a configurat în eseu său imaginea tulburătoare a unei societăți secrete care locuiește esențial un spațiu scriptural. **(Petru Poantă)**

O critică de voluptate, de juisanță, animată de o empatie dusă la „identificare”, profesează Mihai Dragolea în prima lui carte. Eseul își păstrează unitatea de ton pe tot parcursul, dar se și alimentează din „unitatea” de viziune – și practică scripturală – a scriitorilor din Școala de la Tîrgoviște. Dragolea nu se lasă abătut de la „principiul plăcerii” și din această cauză refuză canonul monografic, precum și orice „sistemizare” (sau profesionalizare uscată) a discursului critic, preferînd volutele, parantezele și reveria. O scriitură lejeră, îmbietoare și alertă, se mișcă printre „constantele” prozatorilor tîrgovișteni cu sentimentul unei familiarități de drept. [...] Teza „literaturii fragmentare” din *Arhiva de goluri și plinuri* e atinsă deja în cartea dedicată Școlii de la Tîrgoviște, practicantă ea însăși a esteticii fragmentului (și invocată ca argument și aici). De această dată lucrurile sînt luate mai sistematic (la origine e vorba de o teză de doctorat) și poetica „fragmentului” e argumentată și teoretic. Pe scurt, poetica fragmentului, zice Dragolea, „confirmă realitatea, refăcîndu-i chipul” și stabilind astfel un raport de similitudină cu aceasta. Virtutea acestei literaturi premeditat fragmentare sînt puse în lumină pe cazul a trei specii marginale (de nu și paraliterare): jurnalul, epistolarul și dicționarul (cel fictiv, firește, nu dicționarele propriu-zise). „Argumentul” face pledoarie pentru literatura fragmentară, dovedindu-i vitalitatea istorică și explozivitatea actuală (deși Dragolea nu invocă de partea sa postmodernismul,

cam într-acolo trage). Dacă în prima carte principiul disimulat era cel tematic, aici este cel de gen. Studii ale unor specii marginale, pe jumătate literare, pe jumătate putînd să nu fie, eseurile lui Dragolea rămîn în primul rînd fapt de literatură a inteligenței. **(Al. Cistelean)**

Oricîte completări, reproșuri, sugestii sau observații ar fi făcute, meritul acestei cărți de debut [*În exercițiul Ficțiunii*] de a fi primul eseu monografic despre Școala de la Tîrgoviște nu poate fi umbrît. Speculația exegetului, în regimul unei critici de identificare, are nu de puține ori grație și rafinament în interpretare. Coordonatele majore ale unui fenomen estetic singular sînt descrise cu discernămint și bogăție de argumente. Cartea lui Mihai Dragolea relevă cu inteligență critică un mecanism particular de ficționalizare și estetizare a autoportretului epic. **(Ion Simuț)**

Remarcabil critic literar în junețe, semnată a sute de cronici și eseuri risipite prin revistele culturale ale anilor '80-'90, cu unele intervenții, mai rare, și astăzi, autor al primei cărți consacrate vreodată Școlii de la Tîrgoviște, apoi al unei teze de doctorat despre literatura fragmentară (apărute în 1992 și 1998), Mihai Dragolea s-a metamorfozat către finele anilor '90 în prozator – unul dintre cei mai valoroși pe care-i avem. Cehovian și caragialian în rețeta proprie, observator atent al realității din jur, cu ochi în același timp tandru și necruțător, atras mai ales de varietatea uimitoare a tipologiei umane, a mentalităților și moravurilor, el a publicat din 1999 încoace patru culegeri de proze scurte (în 1999, 2005, 2007 și 2011) și un microroman (2001), la care-l adaugă acum pe al doilea. Nimic spectaculos, la prima vedere: povestea unei *scurte întoarceri acasă* în Dominin, sat româno-săsesc, prilej de regăsire a unui loc scăpătat și de reamintire a trecutului, cu o întreagă pleiadă de figuri, care de care mai derizorii. Tot într-o autoironie diminuantă o ține și personajul narator, afișînd, în pragul senectuții, o blîndă resemnare. Ascunde – de fapt – un caracterolog de observații subtile și un filozof de reflecții profunde, deghizat în raisonneur umil, autor al unei lungi epistole *provinciale* adresate unui amic profesor, plecat în lumea largă, la Paris. La scară încă mai mare, va transcrie și jurnalul de călătorie al unei june de peste Ocean pe Vechiul nostru Continent. America, Europa, Parisul, Domininul – aceași poveste, de fapt. Totul – într-o scriitură de mare finețe, pe firul căreia istoria vesel-amară a satului cu pricina se transformă pe nesimțite într-o imagine a lumii și într-o meditație asupra sensurilor generale ale vieții... **(Ion Bogdan Lefter)**

Liviu Ioan Stoiciu

Poem pentru
„Caiete Silvane”

Atenție, atenție

„Sunt un bărbat fierbinte, îmi ard ochii, îmi
curge nasul, strănut de-mi sar
creierii, apelați la 8989...”. Glumește? Întoarce pagina
eclipsei
totale de soare. Brusc, orbește. Bâjbâie,
țipă, ce mi se întâmplă, se
lovește cu capul de perete, după ce răstoarnă masa și
face praf televizorul. Băi, bețivule!
Urmează întoarcerea în
trupuri străvechi, pe aripile răcelii luate de pe
plajă, de pe valurile mării,
la Neptun... Atenție, atenție la o capcană
sentimentală. Vor fi schimbări
la vârf! În fața tronului ceresc de judecată - ajuns

până acolo: sufletul se trezește,
se roagă, se întreabă, se ascultă singur, nu
înțelege nimic...

